

OLEDAR

1920

Naši begunci se vračajo

TISKALA, IZDALA IN ZALOŽILA
„NARODNA TISKARNA“ V GORICI, ULICA VETTURINI ŠT. 9

1919.

MANUFAKTURNA TRGOVINA
TEOD. HRIBAR
== GORICA ==

Corso Verdi št. 32 (v hiši „Centralne Posojilnice“.)

„CENTRALNA POSOJILNICA“
== Gorica ==

Corso Verdi 32, I. nadstr.

posluje redno vsaki dan od 8. do 12. in od 3. do 5. ure pop.

Ob sobotah popoldne, ob nedeljah in praznikih je urad zaprt.

Goriška zveza gospodarskih zadrug in društev v Gorici

registrovana zadruga z omejeno zavezo

v Gorici, Corso Verdi šte. 32, I. nadstr.,

uraduje vsak delavnik od 8. do 12. in od 3. do 5. popoldne.

Ob sobotah in pred prazniki pop. ter ob nedeljah in praznikih
je urad zaprt.

Podružnica Ljubljanske Kreditne Banke v Gorici
Corso Verdi („Trgovski Dom“)

Obrestuje vloge na knjižice po 3½ %, na daljšo odpoved
vezane vloge po dogovoru.

Nakup in prodaja vsakovrstnega tujega denarja.

KOLEDAR

ZA PRESTOPNO LETO

== 1920 ==

Uredil
Dr. A. PAVLICA.

25094 / 1920

TISKALA, IZDALA IN ZALOŽILA „NARODNA TISKARNA“ V GORICI,
ULICA VETTURINI ŠT. 9 („S. GREGORČIČEV DOM“.)

Mrki solnca in meseca v letu 1920.

Leta 1920. bodeta solnce in mesec dvakrat mrknila. V naših krajih bodo oba mrka meseca in zadnji mrk solnca le deloma vidni.

1. Prvi mrk meseca bo dne 3. maja od 2. ure 15 min. do 3. ure 27 min. zjutraj. Videti ga bo po celi Evropi, po južno-zahodni Aziji in na Tihem morju.

2. Prvi solnčni mrk pa bo dne 18. maja od 5. ure 17 min. zjutraj do 9. ure 13 min. dopoldne. Ta mrk pa bo pri nas neviden, videti

ga bo samo v južnem delu Indijskega morja in v Avstraliji.

3. Drugi mrk meseca bo dne 27. oktobra in sicer popoln mrk, ki bo trajal od 2. ure 29 min. do 3. ure 54 min. popoldne. Videti ga bo v naših krajih samo deloma.

4. Drugi solnčni mrk bo dne 10. novembra ob 2. uri 47 min. popoldne do 6. ure 57 min. zvečer. Pri nas ga bo videti le deloma malo pred solničnim zahodom.

Prestopno leto 1920

ima 366 dni (med temi 65 nedelj in praznikov po starem štetju) ter se začne s četrtkom in konča s petkom.

Začetek leta 1920.

Občno in državno leto se začne novega leta dan, 1. januarja.

Cerkveno leto se začne 1. adventno nedeljo.

Godovinsko število.

Zlato število 2	Rimsko število 3
Epakta alikazalo meseca X	Nedeljska črka . . . D, C
Solnčni krog 25	

Letni časi.

Pomlad se začne 20. marca ob 11. uri po noči.	Jesen se začne 23. sept. ob 9. uri dopoldne.
Poletje se začne 21. junija ob 7. uri zvečer.	Zima se začne 22. dec. ob 4. uri zjutraj.

Premakljivi prazniki.

Ime Jezusovo 4. januarja.	Pepelnica 13. februarja.
Septuagesima 1. febr.	Mar. Dev. 7 žal. 26. marca.

Velika noč 4. aprila.
Križev teden 10., 11. in 12. maja.
Vneb. Kristusov 13. maja.
Bink. nedelja 23. maja.
Sv. Trojica 30. maja.

Sv. Rešnje Telo 3. junija.
Srce Jezusovo 11. junija.
Ime Marijino 12. sept.
Angeli varuhi 2. oktobra.
Rožnega venca 7. oktobra.
1. adv. nedelja 28. novem.

Znamenja za krajce meseca.

Mlaj ☉	Ščep ali polni mesec . ☿
Prvi krajec ☾	Zadnji krajec . . . ☾

Kvatrni in drugi posti.

I. kvatre, spomladanske ali postne 25., 27. in 28. febr.
II. „ letne ali binkošne 26., 28. in 29. maja
III. „ jesenske 15., 17. in 18. septembra.
IV. „ pozimske ali adventne 15., 17. in 18. dec.
Kvatrni in drugi posti so s križcem (+) zaznamovani

Ključ,

s katerim **vreme** za celo leto naprej vsakdo lahko izvé, ako le vé, kdaj se mesec izpremeni, to je ob kateri uri nastopi prvi krajec ☾, ščep ☿, zadnji krajec ☾ in mlaj ☉. — Ta ključ je napravil veleučeni slavnj zvezdoslovec J. W. Heršelj, in dunajska kmetijska družba ga je l. 1839. spoznala za najbolj zanesljivega. Pomeni pa, kadar se luna izpremeni :

Ob uri	Po letu	Po zimi	Ob uri	Po letu	Po zimi
od 12—2 popoldne	veliko dežja	sneg in dež	od 12—2 po noči	lepo	mrzlo, če ni jugozap.
od 2—4 popoldne	spremenljivo	lepo in prijetno	od 2—4 zjutraj	mrzlo z dežjem	sneg in vihar
od 4—6 popoldne	lepo	lepo	od 4—6 zjutraj	dež	sneg in vihar
od 6—10 zvečer	lepo pri sev. ali zap., dež pri jugu ali jugozap.	dež in sneg pri jugu ali zapadniku	od 6—10 dopoldne	spremenljivo	dež pri severozap., sneg pri vzhodniku
od 10—12 po noči	lepo	lepo	od 10—12 opoldne	veliko dežja	mrzlo in mrzel veter

Opomba. Celo leto se razdeli na dva dela, t. j. leto in zimo; za leto velja čas od 15. aprila do 16. oktobra, ostali čas pa velja za zimo.

JANUAR

PROSINEC

Dnevi	Godovi in nedeljski evangelijski
1 Četrtek	Novo leto. Obrez. Gospodovo.
2 Petek	Makarij, opat; Martinijan, škof.
3 Sobota	Genovefa, dev.; Salvator, spozn.
1 Ko je bil Herod umrl. Mat. 2, 19-23.	
4 Nedelja	V Osmeni N. L. Ime Jezusa.
5 Ponedeljek	Telesfor, p. m.; Simeon Stolpn. ☺
6 Torek	Sv. Trije kralji. Razgl. Gosp.
7 Sreda	Valentin škof; Lucijan mučen.
8 Četrtek	Seyerin, opat; Erhard, škof.
9 Petek	Julijan in Bazilisa, mučenca.
10 Sobota	Pavel I., papež; Agato papež.
2 Dvanajstletni Jezus v templu. Luk. 2, 42-52.	
11 Nedelja	1. po razgl. Gosp. Higin, pap. m.
12 Ponedeljek	Arkadij, mučenec; Ernest škof.
13 Torek	Veronika, dev.; Bogom; Hilar. šk. ☾
14 Sreda	Feliks iz Nole, spoznavavec.
15 Četrtek	Pavel, pušč.; Maver, op.; Romed.
16 Petek	Marcel, papež; Ticijan, škof.
17 Sobota	Anton, puščavnik; Sulpicij, škof.
3 O ženitnini v Kani Galilejski. Jan. 2, 1-11.	
18 Nedelja	2. po razgl. Gosp. Ime Jezusa.
19 Ponedeljek	Kanut, kralj; Agricij, škof.
20 Torek	Fabijan in Boštjan; Majnrad, op.
21 Sreda	Neža, devica mučenica ●
22 Četrtek	Vincencij, muč.; Anastazij, muč.
23 Petek	Zaroka Mar. Dev.; Emerencijana.
24 Sobota	Timotej, škof; Babila, mučenica.
4 Jezus ozdravi gobavega. Mat. 8, 1-13.	
25 Nedelja	3. po razgl. Gosp. Izpreobr. Pavla.
26 Ponedeljek	Polikarp, škof muč.; Pavla, vdova.
27 Torek	Janez Zlatoust, cerkveni učenik.
28 Sreda	Karol V.; Julijan, šk.; Marjeta, d. ☾
29 Četrtek	Frančišek Sal., šk.; Konstantin, m.
30 Petek	Martina, dev.; Janez, škof.
31 Sobota	Peter Nol., spozn; Marcela, vd.

Zapisnik.

Pomenljivi dnevi:

Sv. Makarij jasen ali meglen, naznanja enako jesen;
 Ko o sv. Vincenciju solnce sije, se v jeseni kruha in vina užije;
 Spreobrnitev Pavla jasno vreme obeta sadov lepo breme.

Izpremeni meseca.

- ☾ Ščep dne 5. ob 10. uri zv.
 ☾ Zad. kr. dne 13. ob 1. ponoči.
 ☾ Mlaj dne 21. ob 6. uri zj.
 ☾ Prvi kr. dne 28. ob 5. uri pop.

Nebeško znamenje.

Solnce stopi v znamenje vodnjarja dne 21. ob 9. uri dopoldne.
 Dan zraste za 1 uro 1 min.
 Dan je dolg 8 ur 22 min. do 9 ur 23 min.

FEBRUAR

SVEČAN

Dnevi		Godovi in nedeljski evangeliji		Zapisnik.	
5		O delavcih v vinogradu. Mat. 20, 1—16.			
1	Nedelja	1. predpepeln.	Ignacij, šk. m.		
2	Pondeljek	Svečnica. Dar. Gospodovo.			
3	Torek	Blaž, škof; Oskar, škof.			
4	Sreda	Andrej Kor., šk.; Veronika, dev. ☺			
5	Četrtek	Agata, devica mučenica.			
6	Petek	Doroteja, dev. muč.; Tit, škof.			
7	Sobota	Romuald, opat; Rihard, kralj.			
6		Prilika o sejalcu in semenu. Luk. 8, 4—15.			
8	Nedelja	2. predpepeln.	Janez Mat., spozn.		
9	Pondeljek	Ciril, škof; Apolonija, dev. muč.			
10	Torek	Šolastika, dev.; Viljem, pušč.			
11	Sreda	Adolf, škof; Deziderij. ☾			
12	Četrtek	Humbelina, dev.; Evlalijsa, muč.			
13	Petek	Katarina od Riči, dev.; Jordan, sp.			
14	Sobota	Valentin, muč.; Zojil, spoznavalec.			
7		Jezus ozdravi slepca. Luk. 18, 31—43.			
15	Nedelja	3. predpepeln.	Favstin in Jovita.		
16	Pondeljek	Julijana, dev.; Onezim, spoznav.			
17	Torek	Pust. Donat in tov.; Konstancija.			
18	Sreda	† Pepelnica. Simeon, škof.			
19	Četrtek	Julijan, sp.; Konrad, spoznav. ☾			
20	Petek	Eleuterij, škof; Evharij, škof.			
21	Sobota	Maksimilijan, šk.; Eleonora, kralj.			
8		Hudobni duh skuša Jezusa. Mat. 4, 1—11.			
22	Nedelja	1. postna. Stol sv. Petra v Antioh.			
23	Pondeljek	Peter Damijan, šk; Marjeta Korton.			
24	Torek	Prestopni dan.			
25	Sreda	† Kvatre. Matija, ap.; Modest šk.			
26	Četrtek	Valburga, opat.; Viktorin, m.			
27	Petek	† Kvatre. Porfirij, škof. ☾			
28	Sobota	† Kvatre. Leander, škof.			
9		Jezus se na gori izpremeni. Mat. 17, 1—9.			
29	Nedelja	2. postna. Rajmund, sp.; Roman, sp.			
Pomenljivi dnevi:		Če se svečnica jasno zdani, zima še dolgo trpi. Matija led razbija. če ga ni, ga naredi.			
		Izpremeni meseca.		Nebeško znamenje.	
		☺ Ščep dne 4. ob 10. predpoldne.		Solnce stopi v znamenje rib dne 19. ob 11. uri po noči.	
		☾ Zadnji krajec dne 11. ob 10. zv.		Dan zraste za 1 uro 28 min.	
		☾ Mlaj dne 19. ob 11. zvečer.		Dan je dolg 9 ur 26 min. do 10 ur 54 m.	
		☾ Prvi kraj. dne 27. ob 1. po noči.			

MAREC

SUŠEC

Dnevi	Godovi in nedeljski evangeliji
1 Ponedeljek	Albin, škof; Hadrijan, papež.
2 Torek	Simplicij, papež; Karol blaženi.
3 Šreda	Kunigunda, cesarica; Andrej, m.
4 Četrtek	Kazimir, spoz.; Lucij I., papež. ☺
5 Petek	Agapeta s tov., muč.; Evzebij, sp.
6 Sobota	Fridolin, op.; Viktorin; Katarina B.
10	Jezus izžene hudiča iz mutca. Luk. 11, 14—28.
7 Nedelja	3. postna. Tomaž Akv.; c. učenik.
8 Ponedeljek	Janez od Boga, spoznavavec.
9 Torek	Frančiška Rim.; Pacijan, škof.
10 Šreda	40 mučencev; Kaj in Aleksander.
11 Četrtek	Heraklij, muč.; Cozim, mučenec.
12 Petek	Gregor I., p.; Teofanez, opat. ☾
13 Sobota	Rozina, vdova; Evfrazija, devica.
11	Jezus nasiti 5000 mož. Jan. 6, 1—15.
14 Nedelja	4. postna (sredp.). Matilda, kr.
15 Ponedeljek	Longin, m.; Klemen Hofbauer.
16 Torek	Hilarij in Tacijan, m.; Heribert škof.
17 Šreda	Patricij, škof; Jedert, devica.
18 Četrtek	Ciril Jeruzalemski, šk.; Edvard.
19 Petek	Jožef, ženin Dev. Marije.
20 Sobota	Feliks in tovariši; Niketas, škof. ☼
12	Judje hočejo Jezusa kamenjati. Jan. 8, 46—59.
21 Nedelja	5. postna (tiha). Benedikt, opat.
22 Ponedeljek	Božja glava; Trnjeva krona.
23 Torek	Viktorin, muč.; Miklavž, muč.
24 Šreda	Gabrijel, nadangel.
25 Četrtek	Oznanjenje Marije Device.
26 Petek	Dev. Mar. 7 žalosti. Emanuel.
27 Sobota	Rupert, šk.; Janez Dam., spozn. ☼
13	Jezusov prihod v Jeruzalem. Mat. 21, 1—9.
28 Nedelja	6. postna (cvet.). Janez Kap., sp.
29 Ponedeljek	Ciril, škof, mučenec; Jona, muč.
30 Torek	Angela F., vdova; Amadej spozn.
31 Šreda	Modest, šk.; Gvidon, sp.; Balbina.

Zapisnik.

Pomenljivi dnevi: Moča v tihi nedelji, se žetve nikar ne veseli!
Sv. Jožef lep in jasen, dobre letine prerok prijazen.
Če so ob Rupertu lepi dni, se seno lahko suši.

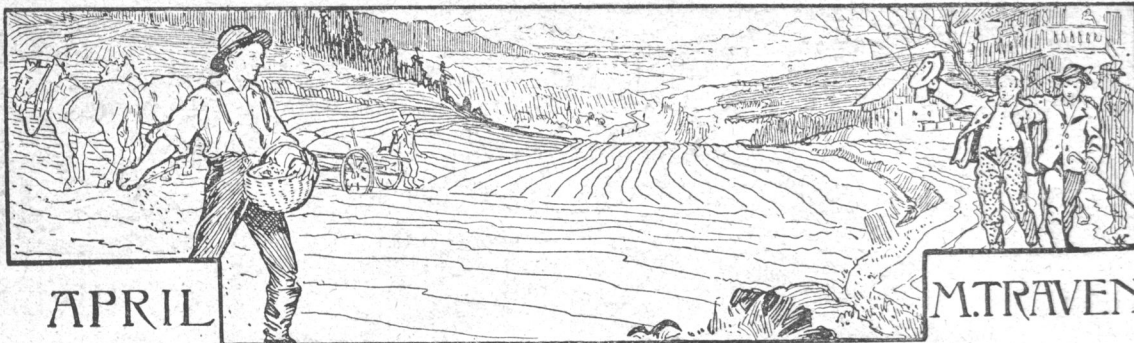
Izpremeni meseca.

- ☺ Ščep dne 4. ob 10. zvečer.
☾ Zadnji krajec dne 12. ob 7. zv.
☼ Mlaj dne 20. ob 12. opoldne.
☼ Prvi krajec dne 27. ob 8. predp.

Nebeško znamenje.

Solnce stopi v znamenje ovna dne 20. ob 11. uri po noči. Začetek spom.
Noč in dan sta enako dolga.
Dan zraste za 1 uro 44 min. Dan je dolg 10 ur 56 min. do 12 ur 40 min.

Deželni patron: 19. Sv. Jožef na Primorskem, - 16. Sv. Hilarij in Tacijan m. patrona mesta Gorice.

APRIL

M. TRAVEN

Dnevi	Godovi in nedeljski evangeliji
1 Četrtek	† Veliki četrtek. Hugon, šk.
2 Petek	† Veliki petek. Francišek Pavl.
3 Sobota	† Velika sobota, Abundij, šk. ☉
14 Jezus vstane od mrtvih. Mark. 16, 1—7.	
4 Nedelja	Velika noč. Vstajenje Gosp.
5 Ponedeljek	Velik. pond. Vincencij F., spozn.
6 Torek	Sikst, papež; Celestin, papež.
7 Sreda	Herman, spozn.; Eberhard, pušč.
8 Četrtek	Albert, škof; Dionizij, mučenec.
9 Petek	Marija Kleofa; Demeter, mučenec.
10 Sobota	Ezekijel, prerok; Mehtilda, devica.
15 Jezus se prikaže pri zaprtih vratih. Jan. 20, 19—31.	
11 Nedelja	1. povelik. (bela). Leon I., pap. ☾
12 Ponedeljek	Zenon, šk., mučenec; Saba, muč.
13 Torek	Hermenegild, mučenec; Ida, dev.
14 Sreda	Justin, mučen; Tiburcij, mučen.
15 Četrtek	Helena, kralj.; Anastazija, dev.
16 Petek	Turibij, škof; Kalist, mučenec.
17 Sobota	Anicet, pap., muč.; Rudolf, muč.
16 Jezus, dobri pastir. Jan. 10, 11—16.	
18 Nedelja	2. povelik. Apolonij, muč. ☉
19 Ponedeljek	Leo IX., papež; Ema, vdova.
20 Torek	Marcelin, škof; Neža, devica.
21 Sreda	Varstvo sv. Jožefa; Anzelm, šk.
22 Četrtek	Soter in Kaj, papeža, mučenca,
23 Petek	Adalbert (Vojteh), šk.; Viljem, sp.
24 Sobota	Jurij, mučenec; Fidelis, muč.
17 Jezus napove svoj odhod. Jan. 16, 16—22.	
25 Nedelja	3. povelik. Marko, evangelist. ☾
26 Ponedeljek	Klet, papež; Marcelin, papež.
27 Torek	Peregrin, duhovnik; Anastazij, p.
28 Sreda	Pavel od sv. križa; Vital, muč.
29 Četrtek	Peter, m.; Robert, op.; Antonija.
30 Petek	Katarina Sij. dev.; Marijan, m.

Zapisnik.

Pomenljivi dnevi:

O sv. Jurji naj se vrana v setvi skrije.
O sv. Jurji še slepe mlade vrane,
kmetje bodo volje razigrane.

Izpremenj meseca.

☉ Ščep dne 3. ob 12. opoldne.
☾ Zadnji krajec dne 11. ob 2. pop.
☉ Mlaj dne 18. ob 11. po noči.
☉ Prvi krajec dne 25. ob 2. pop.

Nebeško znamenje.

Solnce stopi v znamenje bika
dne 20. ob 11. uri dopoldne.
Dan zraste za 1 uro 37 min. Dan
je dolg 12 ur 44 min. do 14 ur 21 m.

MAJ

V. TRAVEN

Dnevi		Godovi in nedeljski evangeliji
1	Sobota	Filip in Jakob, apostola.
18 Jezus objubi učencem Sv. Duha. Jan. 16, 5—14.		
2	Nedelja	4 povelik. Atanazij, šk.; Sekund.
3	Pondeljek	Najdba sv. križa. Aleks., p. ☸
4	Torek	Florijan (Cvetko), m.; Monika, vd.
5	Sreda	Pij V., papež; Irenej, škof.
6	Četrtek	Janez Ev. pred latinskimi vrati.
7	Petek	Stanislav, škof, muč.; Gizela, kr.
8	Sobota	Prikazen Mihaela nadangela.
19 Jezus uči o moči molitve. Jan. 16, 23—30.		
9	Nedelja	5. povelik. Gregor Nac., šk., c. u.
10	Pondeljek	Antonin, šk.; Izidor; Gordijan
11	Torek	Mamert, šk.; Gandolf, opat.
12	Sreda	Pankracij, m.; Nerej, muč.
13	Četrtek	Krist. vnebohod. Servacij, škof.
14	Petek	Bonifacij, muč.; Viktor in Kor.
15	Sobota	Zofija, mučenka; Hilarij, spozn.
20 Jezus govori o pričevanju Sv. Duha. Jan. 15, 16-27. 16, 1-4.		
16	Nedelja	6. povelik. Janez Nep., mučenec.
17	Pondeljek	Paškal, spoznavavec; Maksima, d.
18	Torek	Feliks, spozn.; Venancij, muč.
19	Sreda	Celestin, papež; Ivo, spoznav.
20	Četrtek	Bernard, sp.; Bazila, dev. muč.
21	Petek	Valens, mučenec; Feliks, spokorn.
22	Sobota	† Helena, devica; Julija, devica.
21 Jezus govori o Sv. Duhu in ljubezni. Jan. 14, 23—31.		
23	Nedelja	Binkošti. Prihod Sv. Duha.
24	Pondeljek	Binkoš. pond. Marija D., p. kr. ☸
25	Torek	Gregor VII., papež; Urban, papež.
26	Sreda	† Kvat re. Filip Neri, spoznav.
27	Četrtek	Magdalena Pac., d.; Beda, c. uč.
28	Petek	† Kvat re. Avguštin, škof.
29	Sobota	† Kvat re. Maksim, šk.; Teodozija.
22 Meni je dana vsa oblast. Mat. 28, 18—20.		
30	Nedelja	1. pobink. Sv. Trojica.
31	Pondeljek	Angela, dev.; Kancijan in tov., m.

Zapisnik.

Pomenljivi dnevi:
 Pred Pankracijem naj poletnih ne bo dni,
 da za Ksaverijem slana polj več ne mori.
 Brez dežja Pankrac in Urban,
 dobre trgatve up je dan.

Izpremeni meseca.

- ☸ Ščep dne 3. ob 3. zjutraj.
- ☸ Zadnji krajec dne 11. ob 7. zj.
- ☸ Mlaj dne 18. ob 7. zjutraj.
- ☸ Prvi krajec dne 24. ob 10. zv.

Nebeško znamenje.

Solnce stopi v znamenje dvojčkov
 dne 22. ob 5. zvečer.
 Dan zraste za 1 uro 16 min. Dan
 je dolg 14 ur 24 m. do 15 ur 40 m.

JUNIJ

ROŽNIK

Dnevi		Godovi in nedeljski evangeliji
1	Torek	Juvencij, muč.; Gracijan, muč. ☺
2	Sreda	Marcelin, muč.; Erazem, šk., m.
3	Četrtek	Sv. Rešnje Zelo. Klotilda, kr.
4	Petek	Frančišek Kar., spozn.; Kvirin, šk.
5	Sobota	Bonifacij, šk.; Valerija; Dorotej. m.
23 Prilika o veliki večerji. Luk. 14, 16—24		
6	Nedelja	2. pobink. Norbert, šk; Bertrand.
7	Pondeljek	Robert, opat; Sabinijan, mučen.
8	Torek	Medard, škof; Maksim, škof.
9	Sreda	Primož in Felicijan, muč. ☾
10	Četrtek	Marjeta, kraljica; Mavrin, muč.
11	Petek	Srce Jezusovo, Barnaba, apost.
12	Sobota	Janez Fak., spozn.; Flora, dev.
24 Prilika o izgubljeni ovci. Luk. 15, 1—10.		
13	Nedelja	3. pobink. Anton Pad., spozn.
14	Pondeljek	Bazilij, škof; Elizej, prerok.
15	Torek	Vid, m.; Modest in Krescencija.
16	Sreda	Franc Reg, sp.; Beno, škof. ☿
17	Četrtek	Adolf, škof; Lavra, nuna.
18	Petek	Feliks in Fort.; Marka in Marcelin.
19	Sobota	Gervazij in Prot.; Julijana Falk.
25 O velikem ribjem lovu. Luk. 5, 1—11.		
20	Nedelja	4. pobink. Silverij, papež.
21	Pondeljek	Alojzij (Vekoslav), sp.; Alban, m.
22	Torek	Ahacij, mučenec; Pavlin, škof.
23	Sreda	Eberhard, škof; Cenon, sp. ☼
24	Četrtek	Janez Krstnik (rojstvo). Kres
25	Petek	Viljem, opat; Prosper, škof.
26	Sobota	Janez in Pavel, muč.; Vigilij, škof.
26 O farizejski pravičnosti. Mat. 5, 20—24.		
27	Nedelja	5. pobink. Hema, vd.; Ladislav.
28	Pondeljek	† Leon II., papež; Irenej, spozn.
29	Zorek	Peter in Pavel, apostola.
30	Sreda	Spomin sv. Pavla, ap; Lucina.

Zapisnik.

Pomenljivi dnevi:

Kakor se Medard zdani,
vreme 40 dni trpi.
Sv. Vid dežja ne daj,
da bo lepe žetve kaj!

Izpremeni meseca.

☺ Ščep dne 1. ob 6. zvečer.
☾ Zadnji krajec dne 9. ob 8. zv.
☼ Mlaj dne 16. ob 3. pop.
☼ Prvi krajec dne 23. ob 8. zj.

Nebeško znamenje.

Solnce stopi v znamenje raka dne
21. ob 7. zvečer. Začetek poletja.
Najdaljši dan in najkrajša noč.

Dan zraste do dne 22. za 19 min. in se zopet
skrči do konca meseca za 3 min. Dan je dolg
15 ur 42 min., do 15 ur 53 min.

Deželni patroni. 19. Nazarij v Istri. — 24. Janez Krstnik v Slavoniji.
— 26. Vigilij v šk. trident. — 27. Ladislav na Sedmograškem.

JULIJ

M. SRPAN

Dnevi		Godovi in nedeljski evangeliji	Zapisnik.
1	Četrtek	Teobald, p.; Julij; Pambo, op. ☹	
2	Petek	Obiskovanje Mar. Dev.; Oton, šk.	
3	Sobota	Helijodor, šk.; Bertram; Irenej.	
27 Jezus nasiti 4000 mož. Mark. 8, 1—9.			
4	Nedelja	6. pobink. Urh, škof; Berta, d.	
5	Pondeljek	Ciril in Metod, škofa; Domicij.	
6	Torek	Izaija, prerok; Dominika, muč.	
7	Sreda	Vilibald, šk.; Pulherija, kraljica.	
8	Četrtek	Elizabeta, kraljica; Kilijan, škof.	
9	Petek	Anatolija, dev.; Veronika Jul., d. ☹	
10	Sobota	Amalija, devica; Felicita, dev.	
28 O lažnivih prerokih. Mat. 7, 15—21			
11	Nedelja	7. pobink. Pij I., pap.; Peter F.	
12	Pondeljek	Mohor in Fortunat, mučenca.	
13	Torek	Marjeta, dev. muč.; Anaklet, pap.	
14	Sreda	Bonaventura, škof; Just, mučenec	
15	Četrtek	Henrik I., cesar; Vladimir, kralj. ☹	
16	Petek	Škapul. Devica Marija Karmelska.	
17	Sobota	Aleš, spozn.; Generoz, mučenec.	
29 O krivičnem hišniku. Luk. 16, 1—9.			
18	Nedelja	8. pobink. Kamil Lel., spoznav.	
19	Pondeljek	Vincencij Pavl., sp; Makrina, d.	
20	Torek	Marjeta, d. m.; Elija, pr.; Ceslav, sp.	
21	Sreda	Danijel, prer.; Olga; Prakseda, d.	
22	Četrtek	Marija Magdal., sp.; Teofil, m. ☹	
23	Petek	Apolinar, šk. in uč.; Liborij, šk.	
24	Sobota	Kristina, dev. muč.; Roman, muč.	
30 Jezus se joka nad Jeruzalemom. Luk. 18, 9—14.			
25	Nedelja	9. pobink. Jakob, apostol.	
26	Pondeljek	Ana, mati Mar. Dev.; Valens, m.	
27	Torek	Pantaleon, muč.; Natalija, muč.	
28	Sreda	Inocencij, papež; Viktor, mučenec.	
29	Četrtek	Marta, d.; Beatrika, d.; Olaf, kr.	
30	Petek	Abdon in Senen, m.; Julita, m. ☹	
31	Sobota	Ignacij Lojol, spoznavavec.	
Pomenljivi dnevi:		Izpremeni meseca.	Nebeško znamenje.
Če Marijinega dne ne bo lepò,		☹ Ščep dne 1. ob 10. dopoldne.	Solnce stopi v znamenje leva dne
se dež ves mesec ustavil ne bo.		☹ Zadnji krajec dne 9. ob 6. zj.	23. ob 6. zjut. Začetek pasjih dni.
O sv. Marjeti naj dežja ne bo,		☹ Mlaj dne 15. ob 9. zvečer.	Dan se skrči za 54 min.
ne bi se ga veselil nikdo.		☹ Prvi krajec dne 22. ob 8. zv.	Dan je dolg 15 ur 57 minut do 15
		☹ Ščep dne 30. ob 12. po noči.	02 minut.

AVGUST

V. SRPAN

Dnevi	Godovi in nedeljski evangeliji	
31	O farizeju in cestinarju. Luk. 18, 9—14.	
1	Nedelja	10. pobink. Vezi Petra, apostola.
2	Pondeljek	Porcijunkula. Alfonz Ligv., šk.
3	Torek	Najdba sv. Štefana; Lidija, vd.
4	Sreda	Dominik, spoznav.; Agabij, škof.
5	Četrtek	Marija Dev. snežna; Ožbolt, kr.
6	Petek	Gospodova izpremenitev.
7	Sobota	Kajetan, spok.; Donat, šk. muč. ☉
32	Jezus ozdravi gluhonemega. Mark. 7, 31—37.	
8	Nedelja	11 pobink. Cirijak, Larg in Smar.
9	Pondeljek	Roman, muč.; Emigidij, šk.; Afra, m.
10	Torek	Lavrencij, muč.; Hugon, škof.
11	Sreda	Tiburcij, muč.; Suzana, devica.
12	Četrtek	Klara, devica; Hilarija, muč.
13	Petek	Hipolit in Kasijan, m.; Radegunda.
14	Sobota	† Evzebij, spozn.; Anastazija, d. ☼
33	O usmiljenem Samarijanu. Luk. 10, 23—27	
15	Nedelja	12. pobink. Vel. gosp. Vn. M. D.
16	Pondeljek	Rok, spoznavavec; Hijacint, spozn.
17	Torek	Liberat, mučenec; Sibila, devica.
18	Sreda	Joahim, oče Mar. D.; Helena, kr.
19	Četrtek	Ludovik Toled., škof; Julij, muč.
20	Petek	Bernard, opat; Štefan, kralj.
21	Sobota	Ivana Frančiška, vd.; Adolf, sp. ☼
34	Jezus ozdravi deset gobavih. Luk. 17, 11—19.	
22	Nedelja	13. pobink. Timotej, mučenec.
23	Pondeljek	Filip Ben., spoznav.; Cahej, spozn.
24	Torek	Jernej, apostol; Ptolemej, škof.
25	Sreda	Ludovik, spozn.; Patricija, devica.
26	Četrtek	Cefirin I., pap.; Samuel, mučenec.
27	Petek	Jožef K., sp.; Natalija; Gebhard.
28	Sobota	Avgustin, škof; Hermes, mučen.
35	O božji previdnosti. Mat. 6, 24—33.	
29	Nedelja	14. pobink. Obglavljenje Jan. Kr. ☼
30	Pondeljek	Roza Limanska, dev.; Feliks, m.
31	Torek	Rajmund, spozn.; Izabela, devica.

Zapisnik.

Pomenljivi dnevi:

Ob Lovrencu in Jerneju lepih dni,
se vsako jeseni lahko veseli.
Kakor vreme da Kasijan,
bo ostalo še marsikateri dan.

Izpremeni meseca.

☉ Zadnji krajec d. 7. ob 2. pop.
☼ Mlaj dne 14. ob 5. zjutraj.
☼ Prvi krajec dne 21. ob 12. op.
☼ Ščep dne 29. ob 2. popoldne.

Nebeško znamenje.

Solnce stopi v znamenje device
dne 23. ob 12. opold. Konec pasjih dni.
Dan se skrči za 1 uro 33 min. Dan
je dolg 15 ur 1 min. do 13 ur 28 m.

SEPTEMBER

KIMAVEC

Dnevi		Godovi in nedeljski evangelijski
1	Sreda	Egid, opat; Verena, devica muč.
2	Četrtek	Štefan, kralj; Antonin, mučenec.
3	Petek	Evfemija, Tekla, Erazma, Doroteja.
4	Sobota	Rozalija, devica; Ida, kraljica.
36 Jezus obudi mladeniča v Najmu. Luk. 7, 11—16.		
5	Nedelja	15. pobink. Lavrencij Just., šk. ☉
6	Pondeljek	Hermogen, muč.; Pelagij, muč.
7	Torek	Bronislava, nuna; Albin, škof.
8	Sreda	Mala gospojnica. Rojst. M. D.
9	Četrtek	Korbinijan, škof; Gorgonij, muč.
10	Petek	Nikolaj Toled., sp; Pulherija, dev.
11	Sobota	Prot in Hijacint, mučenca.
37 Jezus ozdravi vodeničnega. Luk. 14, 1—11.		
12	Nedelja	16. pobink. Ime Marijino. ☉
13	Pondeljek	Virgilij, mučenec; Notburga, dev.
14	Torek	Povišanje križa. Maternij, šk.
15	Sreda	† Kvat re. Marija 7 žalosti.
16	Četrtek	Ljudmila, vd; Karmelij in Cipr.
17	Petek	† Kvat re. Lambert, škof, muč.
18	Sobota	† Kvat re. Jožef Kup., sp; Tomaž.
38 O največji zapovedi. Mat. 22, 34—46.		
19	Nedelja	17. pobink. Januarij, mučenec.
20	Pondeljek	Evstahij, muč.; Suzana, muč. ☉
21	Torek	Matej, apostol; Mavra, devica.
22	Sreda	Mavricij in tov., muč.; Emeran, šk.
23	Četrtek	Tekla, dev., muč; Lin, papež.
24	Petek	Marija Dev. reš. ujetn.; Gerhard, šk.
25	Sobota	Kleofa, spoznav.; Firmin, škof.
39 Jezus ozdravi mrtvoudnega. Mat. 9, 1—8.		
26	Nedelja	18. pobink. Ciprijan in Justina.
27	Pondeljek	Kozma in Damijan, mučenca.
28	Torek	Vaclav, kralj; Marcijal, muč. ☉
29	Sreda	Mihael, nadangel; Evtihij, muč.
30	Četrtek	Hieronim, sp., c. uč; Honorij, šk.

Pomenljivi dnevi:

Če Ilij mine lepega dne,
se lepa jesen upati sme.
Kakor se je vreme na Gospojnico ska-
zalo, — štiri tedne bo naprej ostalo.

Izpremeni meseca.

- ☉ Zadnji krajec dne 5. ob 8. zv.
☉ Mlaj dne 12. ob 2. popoldne.
☉ Prvi krajec dne 20. ob 6. zj.
☉ Ščep dne 28. ob 3. zjutraj.

Deželni patroni: 28. Vaclav na Češkem. — 29. Mihael v Galiciji.
— 30. Jeronim v Dalmaciji.

Zapisnik.

drva 32.

Nebeško znamenje.

Solnce stopi v znamenje tehtnice
dne 23. ob 9. dopoldne.
Začetek jeseni. Noč in dan enako dolga.
Dan se skrči za 1 uro 42 min. Dan
je dolg 13 ur 25 min. do 11 ur 43 m.

OKTOBER

VINOTOK

Dnevi		Godovi in nedeljski evangeliji
1	Petek	Remigij, škof; Areta, mučenica.
2	Sobota	Angeli varuhi. Leodegar, škof.
40 Prilika o kraljevi ženitnini. Mat. 22, 1—14.		
3	Nedelja	19. pobink. Rož. venca. Kandid, m.
4	Pondeljek	Frančišek Seraf., sp.; Edvin, kralj.
5	Torek	Placid in tov., m.; Gala, vdova. ☾
6	Sreda	Bruno, spozn.; Fida, dev. muč.
7	Četrtek	Rožnega venca; Justina, dev.
8	Petek	Brigita, vdova; Simeon, spoznav.
9	Sobota	Dionizij, šk. muč; Abraham, patr.
41 Jezus ozdravi kraljičevega sina. Jan. 4, 46—53.		
10	Nedelja	20. pobink. Frančišek Borg., sp.
11	Pondeljek	Nikazij, škof; Firmin, škof.
12	Torek	Maksimilijan, šk. m.; Serafin. ☼
13	Sreda	Edvard, kralj; Koloman, muč.
14	Četrtek	Kalist, papež; Domicijan, škof.
15	Petek	Terezija, dev.; Brunon, škof.
16	Sobota	Gal, opat; Maksima, devica.
42 Prilika o kraljevem računu. Mat. 18, 23—35.		
17	Nedelja	21. pobink. Hedyika, kraljica.
18	Pondeljek	Luka, evangelist; Just, mučenec.
19	Torek	Peter Alk., spozn.; Etbin, opat.
20	Sreda	Janez Kancij., sp; Felicijan, m. ☾
21	Četrtek	Uršula, devica; Hilarijon, opat.
22	Petek	Kordula, dev. m.; Marija Saloma.
23	Sobota	Severin, škof; Janez Kapist, sp.
43 Dajte cesarju, kar je cesarjevega. Mat. 22, 15—21.		
24	Nedelja	22. pobink. Rafael, nadangel.
25	Pondeljek	Krisant in Krišpin, m.; Bonifacij, p.
26	Torek	Evarist, p. m; Lucijan in Marcel.
27	Sreda	Frumencij, škof; Sabina, muč. ☺
28	Četrtek	Simon in Juda, ap.; Fidelij, muč.
29	Petek	Narcis, škof; Hijacint, muč.
30	Sobota	† Klavdij, muč.; Marcel, muč.
44 Jezus obudi Jajrovo hčer. Mat. 9, 18—26.		
31	Nedelja	23. pobink. Volbenk, šk.; Lucija.

Pomenljivi dnevi:

Kakor je sv. Uršula pričela,
bo zima vsa izpela.
Sv. Gal deževen ali suh
prihodnjega poletja ovaduh.

Izpremeni meseca.

☾ Zadnji krajec dne 5. ob 2. zj.
☼ Mlaj dne 12. ob 2. zjutraj.
☾ Prvi krajec dne 20. ob 2. zj.
☺ Ščep dne 27. ob 3. popoldne.

Nebeško znamenje.

Solnce stopi v znamenje škorpiona dne 23. ob 6. zvečer
Dan se skrči za 1 uro 40 minut. Dan je dolg 11 ur 40 m. do 10 ur 0 m.

NOVEMBER

LISTOPAD

Dnevi	Godovi in nedeljski evangeliji
1 Pondeljek	God vseh svetnikov.
2 Torek	Vseh vernih duš. Just, muč.
3 Sreda	Viktorin, šk.; Hubert, šk.; Ida. ☾
4 Četrtek	Karol Boromej, šk.; Modesta, dev.
5 Petek	Caharija, oče Jan. Krst; Vitalij.
6 Sobota	Lenart, opat; Sever, škof.
45 O dobrem semenu. Mat. 13, 24—30.	
7 Nedelja	24. pobink. Prosdocim, škof.
8 /Pondeljek	Bogomir, škof; Deodat, mučenec.
9 Torek	Božidar (Teodor), m.; Orest, muč.
10 Sreda	Andrej Avel., sp.; Trifon, muč. ☼
11 Četrtek	Martin, škof; Mena, mučenec.
12 Petek	Martin, pap., muč.; Livin, šk., m.
13 Sobota	Stanislav Kostka, sp.; Didak, spoz.
46 O gorčičnem zrnu. Mat. 13, 31—35.	
14 Nedelja	25. pobink. Varstvo Mar.
15 Pondeljek	Leopold, vojv., spozn.; Jedert, dev.
16 Torek	Edmund, škof; Otmar, opat.
17 Sreda	Gregorij, škof; Viktorija, muč.
18 Četrtek	Odon, opat; Evgen, sp.; Hilda. ☼
19 Petek	Elizabeta, kr.; Poncijan, pap. muč.
20 Sobota	Feliks Val., spozn.; Edmund, kr.
47 O grozoti razdejanja. Mat. 24, 15—35.	
21 Nedelja	26. pobink. Darovanje Mar. D.
22 Pondeljek	Cecilija, dev., muč.; Maver, muč.
23 Torek	Klemen, pap. muč.; Felicita, muč.
24 Sreda	Janez od križa, sp.; Hrizogon, m.
25 Četrtek	Katarina, dev. muč.; Jukunda, muč.
26 Petek	Konrad, škof; Silvester, opat. ☼
27 Sobota	Virgil, škof; Ahacij, škof.
48 O poslednji sodbi. Luk. 21, 25—33.	
28 Nedelja	1. advent. Eberhard, škof.
29 Pondeljek	Saturnin, muč.; Filomen, muč.
30 Torek	Andrej, apostol; Justina, devica.

Zapisnik.

100

30

43

10

20

3 drva 50 L. 24

v. 250 L. 10

a conto 100 L. 24

30

43

12 1980

Pomenljivi dnevi:

Sneg sv. Andreja,
polju ni kaj prida odeja.
Sv. Martin naj bo suh,
da po zimi raste kruh.

Izpremeni meseca.

☾ Zadnji kr. dne 3. ob 9. predp.
☼ Mlaj dne 10. ob 5. popoldne.
☼ Prvi krajec dne 18. ob 9. zveč.
☼ Ščep dne 26. ob 3. zjutraj.

Nebeško znamenje.

Solnce stopi v znamenje strelca
dne 22. ob 3. uri pop.
Dan se skrči za 1 uro 17 minut. Dan
je dolg 9 ur 56 m. do 8 ur 39 min.

Deželni patroni. 2. Just na Tržaškem. — 27. Virgilij na južnem Tirolskem.

DECEMBER

GRUDEN

Dnevi	Godovi in nedeljski evangeliji
1 Sreda	Eligij, škof; Natalija, dev. muč.
2 Četrtek	Bibijana, m.; Pavlina; Kromacij. ☾
3 Petek	Frančišek Ksav., sp.; Lucij, škof.
4 Sobota	Barbara, dev. m.; Peter Zlat., sp.
49	Janez Krstnik v ječi. Mat. 11, 2—10.
5 Nedelja	2. advent. Saba, opat; Krišpin, m.
6 Ponedeljek	Miklavž (Nikolaj), šk.; Apolinar.
7 Torek	† Ambrozij, škof; Agaton, muč.
8 Sreda	Brezmad spočetje Marije Dev.
9 Četrtek	Peter For., šk; Sirij, šk.; Valerija.
10 Petek	Loretanska M. B.; Melhijad p. m. ☾
11 Sobota	Damaz, papež; Trazon, opat.
50	Janez Krstnik pričuje o Kristusu. Jan. 1, 19—28.
12 Nedelja	3. advent. Sinezij, m.; Epimah, m.
13 Ponedeljek	Lucija, devica, muč.; Otilija, dev.
14 Torek	Spiridijon, škof; Nikazij, škof.
15 Sreda	† Kvatre. Jernej, šk.; Kristina, d.
16 Četrtek	Evzebij, škof; Adela, devica.
17 Petek	† Kvatre. Lazar, šk.; Berta, vd.
18 Sobota	† Kvatre. Gracijan, škof. ☾
51	Janez Krstnik poklican v prerokovanje. Luk. 3, 1—6.
19 Nedelja	4. advent. Nemezij, m.; Favsta, vd.
20 Ponedeljek	Liberat, mučenec; Peter Kan., sp.
21 Torek	Tomaž, apostol; Glicerij, muč.
22 Sreda	Demetriј in Honorat, m.; Cenon, m.
23 Četrtek	Viktorija, dev.; Dagobert, kralj.
24 Petek	† Adam in Eva; Irmina, dev.
25 Sobota	Božič. Rojstvo Gospodovo ☾
52	Simeon in Ana oznanjuje Gospoda. Luk. 2, 33—40.
26 Nedelja	Ned. pred Nov. let. Štefan, m.
27 Ponedeljek	Janez Ev., apost.; Fabiola, vd., m.
28 Torek	Nedolžni otročiči; Kastor, muč.
29 Sreda	Tomaž, škof; Trofin, mučenec.
30 Četrtek	David, kr.; Liberij, m.; Nicefor, m.
31 Petek	Silvester, pap.; Pavlina, muč.

Zapisnik.

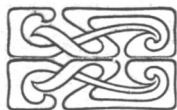
Pomembni dnevi:
Prvega tedna v adventu mraz,
trajal bo ves zimski čas.
Božič zeleni
se za Velikonoč zamenj.

Ipremeni meseca.
☾ Zadnji krajec dne 2. ob 6. zveč.
☾ Mlaj dne 10. ob 11. predpold.
☾ Prvi krajec dne 18. ob 4. pop.
☾ Ščep dne 25. ob 2. popoldne.

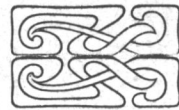
Nebeško znamenje.

Solnce stopi v znamenje kozla
dne 22. ob 4. uri zjut. Začetek zime.
Najkrajši dan in najdaljša noč.
Dan se skrči do dne 21. za 22 min. in
zopet zraste do konca meseca za 4 min.
Dan je dolg 8 ur 33 min. do 8 ur 20 min.

Deželni patron. 14. Spiridijon v Dalmaciji.

Pri znamenju.

I.

Izpod skale tam ob gozdu
mal studenček žuborí,
svetega Antona slika
v znamenju nad njim stoji.

Pa zahaja tja dekletce
vsako jutro po vodó,
in pred znamenjem k svetniku
vsakrat moli tam srčno.

Bil od nekdanj že dekletom
ljub in drag je ta svetnik,
v tugah in izgubah težkih
bil jim zvest je priprošnjik.

Izpod skale tam ob gozdu
mal studenček žuborí,
svetega Antona slika
v znamenju nad njim stoji.

II.

Zaročilo se dekletce
z mladim fantom je z vasí,
priča temu prstan zlat je,
ki na prstu ji blišči.

Lica rožna, obraz krasni
vnema ji ljubezni žar,
in ta prstan, o, ta prstan,
ki ga je prejela v dar!

Ali kaj, da v lica rožna
dekle obledelo je?
kaj, da dékle prej veselo
v srcu otožnelo je?

S prsta ji obroček mali
padel je, sam Bog ve kdaj,
izgubila prstan zlat je,
kje naj išče ga sedaj?

III.

Izpod skale tam ob gozdu
mal studenček žuborí,
svetega Antona slika
v znamenju nad njim stoji.

Pa pred sliko tam dekletce
žalostno kleči na tleh,
in k svetniku roke vije
v prošnjah se topeč le-téh;

»Čuj me, ki si večkrat čul me,
čuj me, sveti moj Anton,
daj, naj zlati prstan najdem,
ki ga je podaril on . . .«

Večkrat tam dekle molilo,
večkrat tam prosilo je,
in zastonj ni tam prosilo,
prstan zlat dobilo je.

IV.

Prva je ljubav cvetela,
cvet rodila je in sad,
bil je sad grenak in trpek,
sad prevaranih je nad . . .

Prej se dékle je smejalo,
zdaj se nič več ne smeji,
pelo je poprej veselo,
zdaj se v žalosti topí.

Nje srcé najlepših cvetek
bil duhteč je, krasen vrt,
zdaj v nje srcu cvet najlepši,
cvet nedolžnosti je strt . . .

Sama, tožna v prošla leta,
v prošle se ozira dni,
in v srcé obup ji sili,
solza sili ji v oči.

V.

Izpod skale tam ob gozdu
mal studenček žuborí,
svetega Antona slika
v znamenju nad njim stoji.

Pa pred sliko tam dekletce
s solzami kleči v očeh,
in k svetniku roke vije,
vije v srčnih se boléh.

Bil od nekdanj že dekletom
ljub in drag je ta svetnik,
v tugah in izgubah težkih
bil jim zvest je priprošnjik.

Zdaj pa izpod vznožja valčki
žalostno mu žuboré:
Zgubljen prstan se še najde,
Zgubljena nedolžnost — ne!

Dva prstana.

Igrokaz v treh dejanjih.

dr. Egrovi (= Andrej Pavlič) 28. 8.

gl. Kolodan za leto 1929, 20.

Dejanje se godi ob svetovni vojski l. 1918.

OSEBE:

Oče Poljanec, premožen kmet.
 Mati Poljančevka, njegova žena.
 Lovrenc, njiju sin.
 Stric Janez.
 Teta Neža.
 Stari Pristov, posestnik na Pristavi.
 Stara Pristovka, njegova žena.
 Anica, njiju hči.
 Lucija.
 Nje stara mati. } Begunki z Goriškega.
 Jože, pismonoša.
 Berač Andrejček.

PRVO DEJANJE.

V hiši na Pristavi.

1. PRIZOR.

Stari Pristov in stara Pristovka.

Stari Pristov (sloneč ob oknu s pipo v roki): Jaz sem vedno pravil, da beguncev ne v hišo, pa me niste hoteli poslušati.

Stara Pristovka (šivaje pri oknu): Moj Bog, kdo bi si bil mogel kaj takega misliti!

Stari Pristov (stopajoč po sobi): Skrajni čas je, da jih odslovimo. Sedaj imamo lepo priložnost, ker imajo bolezen v hiši in mi potrebujemo prostorov za žito.

Stara Pristovka: Stori, kar hočeš.

Stari Pristov (ustavivši se pred njo): Sedaj naj storim, kar hočem, ko je že skoraj prepozno! Lovrenc je že ob zadnjem dopustu več zahajal k njim ko k nam. Po tvoji krivdi bo Anica obseдела. Kakšna sramota bo to! Vsa občina ve, da je mislil Lovrenc pred vojsko na našo Anico, sedaj pa naj bi se vse podrlo in to radi teh beguncev — pohajačev.

Stara Pristovka: Lovrenc je zahajal k njim bolj radi očeta Lucijinega, ker sta bila tovariša in sta skupaj prišla na dopust.

Stari Pristov: Kaj še! Ali nisi slišala Jožeta, ki je pravil, da je Poljančevka vsa neumna za

te begunce, da prihajajo pisma od Lovrenca na Lucijo in da se nekaj snuje. In zakaj mu je nje oče ob smrti v Galiciji izročil poročni prstan v dar? Takih reči ne dajejo brez namena?

Stara Pristovka: Saj je Lovrenc tudi Anici vedno pisaril, da mu ni hotela več niti odgovarjati.

Stari Pristov: Obe ste prevzetnici! Ti jej daješ potuho, a vedi, da si prav ti kriva, da sem vzel begunce pod streho. Ko bi jih ne bili mi sprejeli, bi bili takrat šli naprej v drug kraj.

Stara Pristovka: Naj bo, kakor hoče!

Stari Pristov: To pa ni tako! Mi moramo vendar gledati, da združimo lepo Poljančevo posestvo, ki meji na naše. Z begunci pa bo kratka pravda: že danes morajo iz hiše! (Anica vstopi).

2. PRIZOR.

Prejšnja in Anica.

Stara Pristovka: Kaj porečejo ljudje?

Stari Pristov: Kaj meni mar drugi? Še danes morajo od nas. Beguncev nočem več v hiši.

Anica (prevzetno): Le mi naj bi imeli te ljudi v hiši!

Stara Pristovka (gledaje skozi okno): Moj Bog, molčite, ker gredo k nam! (Stari Pristov hodi po sobi). Lucija gre in nje stara mati. Pojdi ti, Anica, v kuhinjo.

Anica: Naj le gredo! Kdo se jih kaj boji? (Odide.)

Stari Pristov: Danes bo konec tem rečem!

Stara Pristovka: Molči! (Za nekoliko časa se zasliši trkanje na vratih.)

Stari Pristov: Naprej!

3. PRIZOR.

Prejšnja in Lucija ter nje stara mati, ki hodi že nekoliko sključeno.

Lucija (vstopi v sobo). Dober dan!

Stari Pristov: Bog daj, Lucija.

Lucija: Lepo prosimo, oče Pristov, imejte z nami vsaj še par dni potrpljenja. Mama je tako slaba, da je kar ne moremo prenašati, ker se boji, da bi nam na poti umrla. (Joče.)

Stari Pristov: Imeli smo dovolj potrpljenja. Mi potrebujemo prostorov za žitnico.

Lucija: Morda dobimo v kratkem pri Poljančevih stanovanje, kakor so nam obljubili.

Stari Pristov: Dobite kjer-koli, ker mi potrebujemo prostorov.

Stara mati: Vsaj par dni imejte še potrpljenje. Radi bi, da bi jo danes prevideli, ker je slaba.

Stari Pristov: Po par dneh bi spet prosili za par dni.

Lucija: Ne moremo nikjer tako naglo dobiti stanovanja. Mati Poljančevka nam je obljubila, da bo skušala pripraviti morda že danes eno sobo v stari hiši. Rekla je, da nam bo to naznanila, pa do sedaj ni še nič sporočila in sitni ne maramo biti. Potrpajte le še par dni.

Stari Pristov: Beračev ne mara nihče. Rekel sem, da potrebujemo prostorov za žitnico. (Berač Andrejček vstopi.)

4. PRIZOR.

Prejšnji in berač Andrejček.

Berač Andrejček (vstopivši v sobo ob palici): Bog daj dober dan!

Stari Pristov: Tu je spet eden!

Berač Andrejček: Blagor mu, ki tega ne potrebuje.

Stari Pristov: Sami pohajači ste!

Berač Andrejček: Takega pohajanja bi ne privoščil nikomur. Glejte mojo nogo! V Bosni je bila prestreljena.

Stara Pristovka: Vi ste vedno na vratih in kažete tisto svojo nogo.

Berač Andrejček: Pol leta, vem, da nisem bil pri vas.

Stari Pristov: Andrejček, glejte, da se mi spravite iz hiše.

Berač Andrejček: Saj pojdem, saj pojdem. (Začne odpravljati se.)

Stari Pristov: Le pohajali bi radi in jedli brez dela!

Berač Andrejček (na vratih): Ej, gorje ubogim, gorje ubogim! (Odide.)

Lucija (jokaje): Vsaj še malo potrpajte! Daleč je ne moremo nositi in morda dobimo stanovanje pri Poljančevih.

Stari Pristov: Dovolj sem čakal. Žal, da sem še predolgo čakal. Od beguncev imamo samo ne-

Po vojski: Cerkev v Št. Andrežu pri Gorici.

hvaležnosti. (Nekdo potrka.) Naprej! (Mati Poljančevka vstopi.)

5. PRIZOR.

Prejšnji in mati Poljančevka.

Mati Poljančevka: Dober dan!

Stari Pristov (prijazno): Bog ga daj, mati Poljančevka! Kaj novega?

Mati Poljančevka (proti stari Pristovki): Dober dan, mati!

Stara Pristovka: Bog daj, Bog daj!

Matl Poljančevka (proti Luciji): Zdelo se mi je, da najdem ti dve tukaj. (Prijemši Lucijo za roko.) Iskala sem vaju doma. Mama so povedali, da ste tu. Hotela sem vam sporočiti, kakor sem obljubila, da bo ena soba v naši stari hiši že danes prazna in da pridete lahko že nocoj k nam. Potem bomo izpraznili še drugo sobo.

Lucija: To bo za nas dovolj, da nam le mame ne bo treba daleč prenašati.

Matl Poljančevka: Kar z menoj pojdite! Tu nimajo prostora, ker rabijo sami.

Stari Pristov: Mi pa že ne moremo, ker potrebujemo prostorov za žitnico. Prav res ne moremo.

Lucija: Prav radi bi videli seveda, da bi je nikamor ne prenašali, če pa ni mogoče...

Stari Pristov: Nam res ni več mogoče.

Stara mati: Dobro je že, da nam je ne bo treba nositi daleč.

Matl Poljančevka: Prav danes smo dobili pismo od Lovrenca, ki nam piše v njem, da bi rad videl, ko bi vas sprejeli mi v staro stanovanje.

Lucija in stara mati (proti staremu Pristovu): Lepa hvala za dobroto, ki ste nam jo izkazovali do sedaj. Z Bogom!

Stari Pristov: Z Bogom, z Bogom! (Odidejo. Protih ženi in bolj tiho) Ali si slišala? Danes so dobili pismo. Bomo videli, kaj nam pove Jože o tem pismu. Iz hiše pa morajo takoj!

Stara Pristovka: Naj bo, kakor hoče!

Stari Pristov: Sedaj govoriš tako, ko je že skoraj prepozno. (Jezno in na glas.) Tvoja trma je vsega tega kriva.

Stara Pristovka: Jaz se nič ne mešam. Mene pustite pri miru.

Stari Pristov: Saj vem, da ti ni nič mar! Mar ti bo, če ti dam par klofut!

Stara Pristovka (stopivši naprej): Pa daj mi jih! (Anica vstopi.)

6. PRIZOR.

Prejšnja in Anica.

Anica: Moj Bog, kaj kričita? Vajino kričanje se sliši do ceste, da se že ljudje ustavljajo.

Po vojski: Kanal.

Hkrati nam naznanja, da upa, da bo prišel za dva meseca domov. Kar pojdimo! (Prime Lucijo in staro mater za roko.) Upamo, da boste pri nas zadovoljni. (Protih staremu Pristovu in stari Pristovki:) Z Bogom pri vas!

Stari Pristov: Z Bogom, mati Poljančevka!

Stara Pristovka (vstane): Z Bogom, z Bogom!

Stari Pristov: Obema bom dal par klofut, pa se ne bodo več ustavljali. (Anica začne na glas jokati.)

Stara Pristovka: Kaj bi se toliko jezil, saj Lovrenc ni tako neumen, da bi vzel Lucijo sedaj, ko jej je umrl oče v vojski in je tudi mati na zadnjem koncu.

Stari Pristov: Ti razumeš Lovrenca! Ali nisi slišala o pismu? In kaj pomenja tisti poročni pr-

stan, ki mu ga je izročil nje umirajoči oče?

Anica (jokaje na glas): Kaj se zmerom za to preganjata? Kaj meni mar Lovrenc?

Stari Pristov: Ti si norica bila in boš! Ali veš, kako lepo je premoženje Poljančev?

Anica: Mene je že sram, da se vedno o tem prepirate! Za Lovrencem se ne bom jokala!

Stari Pristov: Molči, norica!

Anica: Če sem norica, pa naj bom! (Začne odhajati.)

Stari Pristov: Le dobro si zapomni, norica, da take priložnosti ne bo več!

Anica (za odrom.) Če sem norica, pa naj bom!

Stari Pristov (proti ženi): In tej norici daješ ti še potuho?

Stara Pristovka: Saj bodo Anico še drugi snubili, če bi je tudi Lovrenc ne hotel.

Stari Pristov: Morda kakšni pisarji, ki imajo prazne žepe, ki naj bi jih jaz napolnil!

Stara Pristovka: Punci se zdi fant okorn.

Stari Pristov: Okorn? Oklofutal bom obe, pa ne bo več okorn. To je lep fant in raven ko smreka!

Stara Pristovka: Ti se preveč jeziš. Jaz ne morem tega več poslušati. (Odide z obleko v roki.)

Stari Pristov: Kar obe bom oklofutal! (hodeč po sobi). Te begunce bi bil moral že davno zapoditi. Ali je potrebno, da imamo sedaj te skrbi? Želel sem, da bi se Lovrenc kmalu vrnil, a sedaj, ko ima priti, bi skoraj želel, naj ne pride. Najbolj me skrbi tisti prstan. Tu mora biti kaka skrivnost... Res je, stari Poljanec je za našo Anico... in obljubo je tudi storil, da bo dal ob Lovrenčevi poroki lep dar Materi b. svetogorski... in domenila sva se tudi, da bom jaz k temu kaj dodal... Jaz mislim, da se to ne da razdreti, zlasti ko ve že cela vas. Bomo videli. (Nekdo trka.) Naprej!

7. PRIZOR.

Prejšnji in pismonoša Jože.

Jože (tiho in skrivnostno): Dober dan!

Stari Pristov (veselo): Dober dan, Jože!

Jože: Povedati vam imam nekaj novega. Poljančevi so spet dobili pismo. Poljančevka je bila vsa iz sebe, ko ga je prebrala.

Stari Pristov: Da je dobila pismo od Lovrenca, že vem. Kaj je bilo v pismu?

Jože: Saj vam vedno pravim, da se tu nekaj plete. Lovrenc jim v pismu priporoča, naj skrbijo za Lucijo in za nje bolno mater. Pravi, da se v par mesecih vrne in da se bodo takrat izpolnile materine želje. Ali ste razumeli? Ali veste, kakšne želje ima Poljančevka? Ta ženska je vsa neumna za begunce.

Stari Pristov: Poljanec ne bo tako neumen?!

Jože: Poljanec je mehak. Saj veš, kako ga maličijo s tisto slovenščino. Sedaj so spet poslali

Poljančevki pole, da se bomo podpisovali. Poljančevka je dobila dekleta, ki nabirajo podpise.

Stari Pristov: Neumnosti! (Si popravlja pipo.)

Jože: Poljančevka je vsa vneta za te reči in Lucija in nje bolna mati tudi. Včasih so take reči bolj merodajne ko vse drugo.

Stari Pristov: Nje mati naj bi rajši skrbela za zdravje. Kakor slišim, je pri koncu.

Jože: Slaba je res. Mislim, da jej bom kmalu pisal mrtvaški list. G. župnik je že rekel, da jo bo moral prevideti.

Stari Pristov: Ali zahaja g. župnik k njim?

Jože: Pa še kako! Lucijo stavi v zgled vsem našim dekletom. Tista punca je res prikupna. To se mora priznati.

Stari Pristov: Veš kaj? Pojdi še danes k Poljancu in skušaj z njim govoriti o tej stvari in če mogoče prepričati, da bi jih ne vzeli v hišo. Imeli bodo v kratkem smrt v hiši, ako jih vzamejo. Jaz sem jih odslovil. Skednja potrebujem sam.

Jože: Opravił bom težko kaj, ker je Poljančevka za to in kar ta reče, je ko pribito, zlasti še, če tako želi Lovrenc, ki je njen ljubljeneček. Zdi se sicer skoraj neverjetno, da bi tak posestnik vzel begunko za ženo, a ljudje si po občini že vsi šepčejo o tistem prstanu, ki mu ga je nje umirajoči oče dal na bojnem polju. (Stara Pristovka in Anica vstopita.)

8. PRIZOR.

Prejšnja, stara Pristovka in Anica.

Anica (vsa objokana): Kaj se vedno o tem preganjate, da ve o tem že cela vas in da me je že sram iti v cerkev.

Stara Pristovka: Jaz pravim, da pustimo begunce za sedaj v hiši, ker bodo sicer ljudje še več govorili.

Stari Pristov: Obe bom oklofutal, potem bo še večji mir v hiši.

Stara Pristovka: Punco je takega govorjenja sram. Ona pravi, da ni Lovrenca nikoli prosila.

Anica (jokaje): Kedaj sem ga jaz prosila?

Stari Pristov: Ali ne pravim, da moram obe oklofutati? (Stopi naprej in jim pomeri z roko. Vmes se postavi Jože.)

Jože: Hoho! Tega pa že ne! Saj se bo vse popravilo. (Stari Pristov odstopi in si začne popravljati pipo.)

Stari Pristov (jezno): Zaslužili bi, da bi ju dobro oklofutal.

Jože: Saj se bo še vse poravnalo.

Stari Pristov (potegovaje naglo iz pipe): V svoji hiši sem jaz gospodar! Bomo videli, ali bosta molčali. (Odide jezno.)

Jože (proti Anici in bolj tiho): Saj se bo morda še vse poravnalo. Ko pride Lovrenc, bo vse drugači. Le pogumna bodi! (Jej poda roko.

Proti materi:) Z Bogom, mati! Teči moram za očetom, ker se morava še nekaj pomeniti. (Jej poda roko in odide naglo za starim Pristovom.)

Anica (vsedši se na stolico in zamahnivši z rutico po mizi): To imamo sedaj za plačilo od teh nesramnih beguncev! Koliko skrbi in žalosti mora človek trpeti za dobroto, ki jo izkaže! (Nasloni glavo na mizo in začne na glas jokati.)

Zavesa pade.

DRUGO DEJANJE.

Preprosta soba begunske družine. Večer.

1. PRIZOR.

Lucija in nje stara mati.

Lucija (ob šivalnem stroju in gledaje skozi okno): Koliko ljudi je bilo danes pred Poljančevimi! Srečni tisti, ki so se vrnili iz vojne. (Vsedši

Stara mati: Lucija, ne jokaj vedno! Ali misliš, da smo samo mi nesrečni?

Lucija: Kako je bil še vesel, ko je bil na dopustu z Lovrencem!

Stara mati: Kaj pomaga sedaj jokati? Lucija, pospravi nekoliko po sobi, ker bo mati Poljančevka še nocoj privedla Lovrenca k nam, kakor je obljubila včeraj. (Lucija vstane in začne pospravljati.)

Lucija: Lahko so veseli v tistih družinah, kjer so se vrnili očetje in sinovi! (Gleda skozi okno.)

Stara mati: Vojska je ko sreča: Temu je mila, onemu nemila. Tu je žalost, tam veselje.

Lucija: Nocoj bomo izvedeli bolj natančno, kaj je ata govoril in naročil ob smrtni uri. (Gleda skozi okno.)

Stara mati: Da boš še bolj jokala, kakor do

Z bojišča ob Soči: Pozabljeni mrtvec.

se k šivalnemu stroju): Drugi prihajajo, mi pa zastonj čakamo na ljubega ateja.

Stara mati (sedeč na stolu in pletoč): Volja božja se je zgodila!

Lucija: Oh, kako smo mi nesrečni! Vojska nam je vzela ateja, a mama je umrla od žalosti, (Joče, naslonivši glavo na šivalni stroj.)

Stara mati: Ta svet je res solzna dolina, pa vdati se moramo v voljo božjo.

Lucija: Saj sem se že stokrat vdala v voljo božjo, pa danes se mi obnavlja žalostni spomin na ubogega ateja, ki je tako žalostno končal v nesrečnj Galiciji. (Joče.) Mi ga zastonj čakamo.

sedaj! Saj se moraš kamenu smiliti, če si boš to vedno gonila k srcu! Vse moramo pozabiti!

Lucija: Ah, saj je bil ljubi ata vreden teh solz! Zdi se mi, kakor da bi bil danes njegov pogreb.

Stara mati: Človek mora biti pogumen, ko ni druge pomoči!

Lucija (gledaje skozi okno): Mislim, da gresta sedaj. Da, mati je in Lovrenc! Kako so srečni!

Stara mati (vstane): Bog mu poplačaj, kar je za nas dobrega storil. Ko ne bi bil pisal starišem, ne vem, kako bi bili preživeli v tej draginji. (Gre k oknu.)

Lucija: Njemu se moramo še posebe zahvaliti. (Gledaje skozi okno): Prav on je in mati! Takoj sem ga spoznala!

Stara mati: Take ženske, kakor je Poljančevka, treba z lučjo iskati. Bog jej poplačaj stotero!

Lucija (gledaje skozi okno): Kmalu bodo tu. (Stopivši k vratom in odprši jih): Že prihajajo! Dobro došli! (Stara mati gre proti vratom.)

2. PRIZOR.

Prejšnji, mati Poljančevka in Lovrenc.

Mati Poljančevka (pred vratmi): Dober dan!

Lucija: Bog dai!

Mati Poljančevka: Lovrenca sem vam privedla. (Vstopita.)

Lucija: Saj ga cel dan pričakujeve. Bog te sprejmi, Lovrenc!

Stara mati (jokaje): Samo tebi se moramo zahvaliti, da smo pribežali sem in da nam je bilo tukaj tako dobro. Tvoja mamica je za nas skrbela, kakor za svoje. Bog jej poplačaj!

Lovrenc: Jaz sem videl bedo ubogih beguncev v Galiciji, zato sva z rajnkim Matevžem, vašim sinom, brž odločila, ko je nastala vojska z Italijo, da se podajte sem v mojo rojstno vas. Navsotoval sem vam Pristavo, kjer imajo mnogo prostora in kjer sem bil dobro znan.

Lucija: Na Pristavi nam je bilo dobro, a mama je bila od tistega časa, kar sta bila z atom na dopustu, vedno slabši. Domači so se bali, da bi tam umrla. Zato smo morali proč.

Lovrenc: Vem že vse! Na Pristavi mislijo, da ne bodo nikoli umrli.

Lucija: Mama je potem kmalu tukaj umrla.

Po vojski: Gradišče nad Renčami.

Lovrenc (podajajoč roko Luciji): Bog s teboj, Lucija! Kako je kaj?

Lucija: Kakor ubogim beguncem!

Lovrenc (proti stari materi): Kako je kaj, mati? (Jej poda roko.) Bog z vami!

Stara mati (držeč ga za roko): Bog te blagoslovi, Lovrenc in te ohrani tudi za naprej vseh nesreč!

Lucija (proti Lovrencu): Mama pa je umrla, kakor veš. Ko si bil z atom na dopustu, je bila še vesela.

Lovrenc: Kaj hočemo? Hudi časi!

Stara mati (držeč ga še vedno za roko): Bog ti poplačaj, preljubi Lovrenc, za vse, kar si storil mojemu nesrečnemu sinu, očetu Lucije! (Joče.)

Lovrenc: To je bilo res žalostno, pa vse moramo pozabiti!

Bila je žalostna, ko si sporočil o smrti očetovi. (Joče.)

Mati Poljančevka (prijemši Lucijo za roko): Moj Bog, saj moramo vse pozabiti!

Stara Mati: Jaz pravim tudi, da se moramo vdati v voljo božjo.

Lovrenc: Lucija, Bog te tolaži!

Lucija: Ali je ata kaj posebnega naročil ob smrtni uri?

Lovrenc: Opisal sem vam že v pismu vse natančno. Zadet je bil v pljuča blizu Lvova in je težko govoril. Na prsih je bil ves krvav. Bila sva skoraj vedno skupaj. Ko sem videl, da je slab, sem ga zanesel nekoliko v ozadje, kjer je prejel svete sakramente. Duhovnik, ki mu je podelil sv. poslednje olje, je bil s Primorskega, ki ga je Matevž dobro poznal. To mu je bilo v veliko tolažbo v

zadnji uri. Ko je spoznal, da se mu bliža konec, je še enkrat zbral vse moči, me prijel za roko in mi rekel: O nesrečna vojska! Lovrenc, prosim te v imenu Matere božje svetogorske, poskrbi kaj za mojo bolešno ženko, za staro mater in Lucijo, ako se vrneš zdrav iz vojske«. Ko sem mu to obljubil, je snel prstan in mi ga izročil v dar, kakor sem vam že pisal. (Poišče prstan in ga pokaže.)

Lucija: Oh, res, to je njegov prstan. (Ga poljubi.) Prav takega je imela pokojna mama. (Joče.)

Lovrenc: Pa ne jokaj, ker drugače ne bom nič več pravil!

Mati Poljančevka (otiraje si solze): Vse moramo potrpeti!

Lovrenc: Ta prstan bom imel za spomin na moža, ki sem ga ljubil ne-le kot zvestega tovariša, ampak kot očeta!

Stara mati (jokaje): Tisti poročni prstan, kakor tudi prstan njegove žene, jima je kupil ob poroki moj pokojni brat, ki je bil župnik. Oba skupaj staneta tisoč kron. Pokaži, Lucija, prstan, ki ti ga je izročila pokojna mama ob smrtni postelji. (Lucija gre k skrinji in poišče prstan.)

Lucija (iskaje po skrinji): Oba sta enaka. V obeh je dragocen kamen. (Prinese škatlico, in odpre in pokaže prstan. Vsi ga ogledujejo.)

Stara mati: Oba sta popolnoma enaka!

Mati Poljančevka: Res, popolnoma enaka!

Lovrenc: Ko mi je Matevž izročil prstan, je izgovoril samo še te-le besede: »Lovrenc, pozdravi doma in Lucija naj skrbi za svojo bolešno mamo!« Kmalu potem je izdihnil.

Lucija (jokaje): Jaz sem že skrbela za mamo po noči in po dnevu, pa mama je bila vsaki dan bolj slaba.

Lovrenc: Pokopal sem ga blizu Lvova na neki senožeti ob mali topoli, na katero sem nabil napis. Še danes bi našel tisti prostor. Ako nam Bog da zdravje, pojdemo še kdaj z Lucijo tja.

Lucija: Prav rada bi pokleknila na grob dobrega očeta.

Mati Poljančevka: To se bo lahko še zgodilo!

Lovrenc: Podoba svetogorske Matere Božje in rožni venec, ki ju je imel pri sebi, sta šla z njim v grob. Drugo sem vam pa domov poslal.

Stara mati: Vse smo prijeli, pa tudi porabili v tej strašni druginji. Ko bi tvoje mamice ne bilo, bi bili morali stradati, ker se ni moglo niti za denar nič dobiti.

Mati Poljančevka: Res, hude čase smo prešli.

Lovrenc: Hvala Bogu, da je vse prešlo! Naj bo vse pozabljeno!

Stara mati: Res, Bogu hvala, da ni bilo še slabši.

Lovrenc: Ta prstan pa, ki mi ga je izročil pokojni Matevž, bo moj. (Proti materi:) Poslušajte

mamica! Ta-le prstanček (kaže prstan proti materi) bo meni nevesta nateknila, ko se bom poročil.

Mati Poljančevka: Potrebno bi že bilo, da bi se to kmalu zgodilo, ker je naši hiši res potrebna mlada in pridna ženska. Jaz že ne morem več vsega opravljati.

Lovrenc (veselo): Mamica, čas ni več daleč! Boste videli, da vam privedem še letos nevesto v hišo.

Mati Poljančevka: Bomo videli!

Lovrenc (veselo): Mamica, še letos bo to!

Mati Poljančevka: Pa le s Pristave gospodične ne, ker bi jej morala še jaz na stare dni streči!

Lovrenc (veselo): Mamica, tako pridna bo, ko je Lucija!

Mati Poljančevka (oklenivši se Lucije): Lucija je že pridno dekle in jaz bi jo najrajši imela v hiši!

Lovrenc (veselo): No, Lucija, ako si ti zadovoljna, je pa lahko brž skleneno. (Proti stari materi): Kaj pravite vi, mati, na to?

Stara mati: Zakaj ne, ako je volja božja? — Pridna naj bo in pokorna, kakor do zdaj, pa bo srečna!

Lovrenc: No, Lucija, govori, saj si mi bila že skoraj obljubila! Še prstanov nam ne bo treba kupovati, ker imava že vsak svojega!

Mati Poljančevka (prijemši Lovrenca in Lucijo za roko): To pa je izvrstna misel! O tem sem že sama premišljevala. Še prstanov ne bo treba kupovati! Čujte, to se bo dalo še porabiti! (Premišljuje.) Naš oče bi radi imeli v hišo gospodično s Pristave in bi radi videli, da bi naša hiša dobila za doto lep gozd za Pristavo. Še včeraj je bil pismonoša Jože, ki ga stari Pristov pošilja, pri našem očetu zavoljo Anice, a jaz sem temu nasprotna.

Lovrenc: Jaz pa še bolj! Pismonoša naj le ostane doma! Dokler je v meni kaj poštene krvi, se to ne bo zgodilo nikdar. Lucija, govori! Sedaj imaš ti besedo.

Mati Poljančevka (oklepaje se Lucije): Nekaj si mi bila že obljubila, pa povej mi sedaj odkritosrčno in za trdno: Ali hočeš biti naša? Nič se ne boj za staro mater, ker mati bodo tudi naši in ti boš lahko skrbela zanje, kakor do sedaj. Tudi našega očeta se ne boj! Sedaj jim maliči glavo obhodnik Jože, a bo kmalu drugači. Zato, bom že jaz skrbela in vam bom kmalu povedala, kako mislim.

Lovrenc: Obljuba, ki sem jo storil tvojemu umirajočemu očetu bi bila tako najlepše izvršena!

Mati Poljančevka: Tvoj oče in tvoja mati bi bili gotovo tega veseli, ko bi bili tukaj.

Lucija: Volje božje se jaz ne branim, a povejte, kako naj se odločim, da bi tu ostala,

Stara mati: Ona misli vedno na dom in upa, da bo kmalu dovoljeno, kakor drugim, vrniti se na domače posestvo, ki je je oče tako cenil.

Lovrenc: Za premoženje bomo že skrbeli. Lahko gremo vsako leto na sv. Goro in ob tej priložnosti bomo obiskali domači kraj, ki ti je tako pri srcu.

Lucija (proti Lovrencu): Jaz bi se ne mogla odločiti, da bi šla v hišo proti volji tvojega očeta.

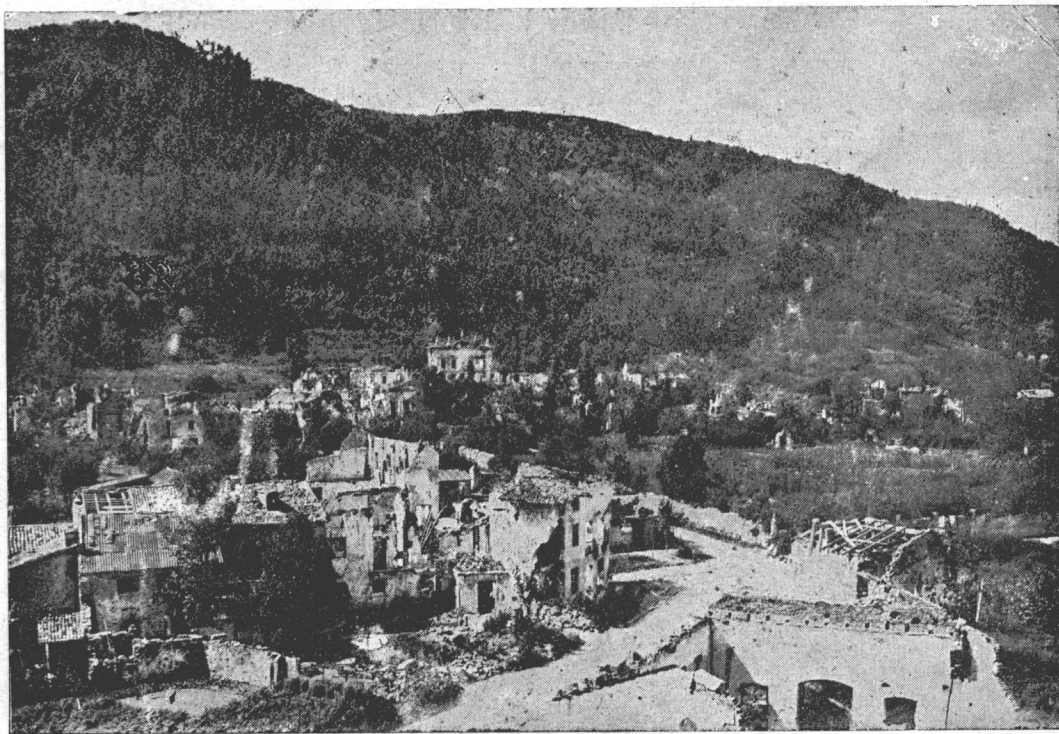
Mati Poljančevka: To je lepo, da si odkritosrčen otrok. Povem ti pa, da ti ni treba za to nič skrbeti. To skrb prevzamem jaz. Oče, ki jih vedno maliči obhodnik Jože, bi sicer radi imeli lepi gozd za Pristavo in so zato še nekoliko trdi, a boš videla, kako bodo kmalu voljni kot olje. Lucija, le meni sedaj odkritosrčno povej, ali hočeš biti naša?

nim čisto. Ako mora tako biti, naj se zgodi volja božja.

Mati Poljančevka: To je volja božja! (Prijemši jo za roko): Lucija bo naša in mi je ne damo nikomur več.

Lovrenc (podajajoč Luciji roko): Tvoja sreča Lucija, bodi moja do smrti! Težko trpljenje treh let bodi s tem pozabljeno! Vi, mati, pa poskrbite, da se oče potolažijo, da pozabijo Pristavo in da bo prihod Lucije v našo hišo tudi njim v veselje.

Mati Poljančevka (oklepaje se Lucije): To stvar bomo prav lahko uredili (Prijemši oba za roko): Jaz vam bom sedaj povedala nekaj, kar nam bo takoj odprlo pot do očetovega srca. Stvar je ta-le: Oče so obljubili, ko smo bili zadnjič v Ljubljani pred podobo svetogorske Matere božje,

Po vojski: Podgora pri Gorici. Zada hrib Kalvarija.

Lucija (oklenivši se stare matere): Vi, mati, odločite mojo srečo! Svetujte mi v tem trenutku!

Stara mati: Lucija, bodi pridna in pokorna, kakor do sedaj ter spoštuj stariše, katere boš dobila, kakor si spoštovala svojo pokojno mamico in pokojnega očeta, pa boš imela blagoslov božji.

Lucija: Pa domov ne gremo več in to je tako težko.

Lovrenc: Vsako leto gremo lahko v domači kraj.

Lucija: Lovrenc, ljubezen do tebe, ki sem jo obljubila tvojim mamici, ki si jej zadnjič pisal, hra-

da jej bodo poklonili dar, ki ga bo Lovrenc določil, ako se vrne zdrav iz vojske. Ta dar bodi cena za prstana, ki ju ne bo treba kupovati — in stvar je odpravljena!

Lovrenc: Izvrstna misel!

Mati Poljančevka: To bo takoj omečilo njegovo srce. Svetogorska Mati božja nam bo pomagala.

Lovrenc: Izvrstna misel!

Mati Poljančevka: Za to obljubo ve tudi teta Neža, ki je bila z nami v Ljubljani in stric Janez. (Protiv Lovrencu:) Ko bo lepa priložnost in ti jaz

porečem, boš zahteval ceno za prstana v dar Materi božji. Če se bodo še kaj ustavljali, pokličemo še teto Nežo in strica Janeza, ki prav dobro poznata tistega oderuha na Pristavi. Stric Janez je poštnjak in nasprotnik tem oderuhom.

Lovrenc (držeč Lucijo za roko): Čudovito naključje! Tvojemu umirajočemu očetu sem moral v imenu svetogorske Matere božje obljubiti, da bom skrbel za te in sedaj mi daje obljuba mojega očeta, ki jo je storil svetogorski Materi božji priliko izpolniti obljubo na tako lep način!

mamica (se je oklene) bodo naši in jaz bom vesela, da bom imela spet mamico v hiši.

Stara mati: Bog vam povrni obilo, kar ste storili meni in Luciji.

Mati Poljančevka (proti Lovrencu in Luciji, ki se pogovarjata): Povem vama pa, da ne bomo s to rečjo nič odlašali, ker jaz potrebujem Lucije v hiši.

Lucija: Jaz pa že težko čakam, da vam bom mogla za vse dobrote vsaj kaj malega povrniti.

Mati Poljančevka: Upam, da bomo vsi zado-

Po vojski: Št. Ferjan pri Gorici.

Mati Poljančevka: Mislim, da pojde vse gladko. Prstana denita skupaj v škatlico, kakor sta bila skupaj, ko sta bila nova.

Lucija (prijemši prstan od Lovrenca in polagajoč ga v škatlico): V imenu božjem!

Lovrenc: Prstana tvojih starišev naj zvezeta srečno tudi naju do smrti.

Mati Poljančevka: Pa ne-le Lucija, tudi stara

voljni. Sedaj pa morava z Lovrencem domov, ker naju oče gotovo že nestrpnost čakajo. Z Bogom torej pri vas! (Poda stari materi in Luciji roko.)

Stara mati in Lucija (podajajoč roko): Z Bogom! Z Bogom!

Lovrenc: Z Bogom, mati! (Poda stari materi roko.)

Stara mati: Bog te ohrani, moj dragi Lovrenc!

Lovrenc: Zdrava, Lucija! (Jo prime za roko. Stara mati spremi mater Poljančevko skozi vrata, da ostaneta Lucija in Lovrenc sama.)

Lucija (prijemši ga z obema rokama): Bog s teboj, Lovrenc in hvala ti lepa za vse, kar si dobrega storil meni, mojim starišem in stari materi!

Lovrenc (držeč jo z obema rokama): Ali si zadovoljna, da se je izpolnila želja tvojega dobrega očeta?

Bog! Na veselo in srečno svidenje v hiši mojega očeta! (Se prisrčno poslovita.)

Zavesa pade.

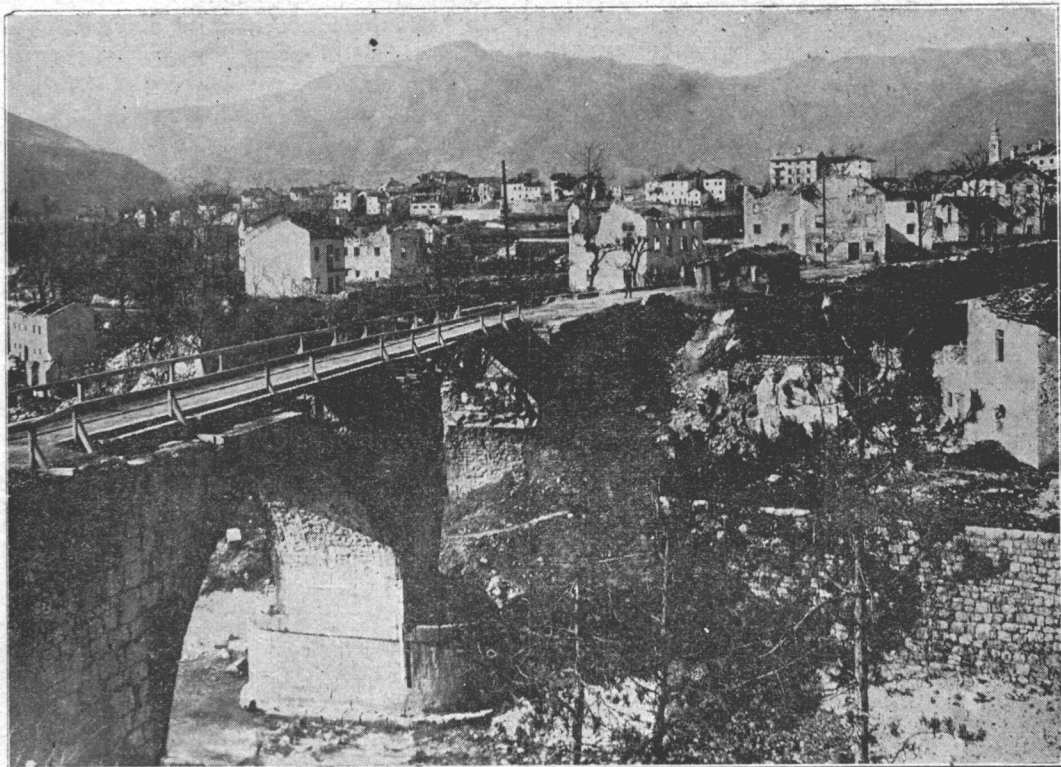
TRETJE DEJANJE.

Soba pri Poljančevih.

1. PRIZOR.

Oče Poljanec, Lovrenc in pismonoša Jože.

Jože (stoječ z nekaj papirji v roki nasproti očetu Poljancu): To se da vse še poravnati, ako le Lovrenc hoče. Lovrenc, odloči se!

Po vojski: Tolmin.

Lucija: Da res, moj oče je bil dober. Kaj bi jaz dala, da bi ga mogla še enkrat videti!

Lovrenc: Lucija, volja Božja je bila taka!

Lucija: In mama je umrla tudi le od žalosti!

Lovrenc: Lucija, vse treba pozabiti!

Lucija: Kako je želela, da bi še enkrat videla dom. (Joče otiraje si solze.)

Lovrenc: Lucija, ne jokaj, saj so mama gotovo v nebesih.

Lucija: Nas je vojska najbolj zadela.

Lovrenc: Lucija, pogumna bodi! Več ali manj smo v tej bratomorni vojski vsi trpeli, a krivci bodo dobili kazen. Upam za trdno, da se najina sreča začne v svobodni domovini. Tolaži naj te

Lovrenc (ki stoječ popravlja orodje): Kar vi mislite, se ne more zgoditi.

Oče Poljanec (sloneč pri oknu in jezno). To bi se prav lahko zgodilo, ako bi količkaj dobro hotel sebi in meni.

Jože: Oče Pristov bi bil prav zadovoljen in Anica tudi.

Lovrenc: To je nemogoče. Naj se zgodi kar koli!

Oče Poljanec (jezno): Ti mi boš naredil še žalostne dni.

Jože: Saj se ni treba jeziti, ker je najboljšje, da se vsakdo v tej reči odloči po svoji volji. Jaz menim le, da bi bilo to delo dobro. Obe premoženji bi bili v naši občini nekaj krasnega.

Oče Poljanec (ježno): To pravim tudi jaz, a govorim gluhi ušesom.

Jože: Na Pristavi so dobri ljudje, le poznati jih je treba. Ni vse tako res, kakor jih nekateri obrekujejo. Žalostni so, da ne pride Lovrenc nikoli k njim, da bi se pogovorili. Oče Pristov mi je še včeraj rekel, da če se ta reč poravna, vama kupi take prstane, kakršnih ni nosil še nihče v naši fari.

Lovrenc: To se ne da več poravnati, Jože, prosim te, reci jim, da je nemogoče.

Oče Poljanec: Nemogoče je, ker si trmast. — Tako plačujejo otroci svojim starišem.

Jože: Vse je mogoče. Upam, da se bo vse še poravnalo. Lovrenc, prepričan sem, da boš drugači govoril, ko pridem prihodnjič. Z Bogom! (Mu poda roko.)

Lovrenc: Ne bo nič! To se ne bo nikoli zgodilo!

Jože: Bo! (Strese roko Lovrencu.) Z Bogom, oče Poljanec! (Poda očetu roko.)

Poljanec: Z Bogom! Bog daj kmalu boljših časov naši hiši.

Jože: Z Bogom! (Odide.)

Oče Poljanec (ki sede k mizi): Lahko bi se bil že davno premislil! Ali ne vidiš, da potrebujemo v hiši pomoči?

Lovrenc: Jaz nisem nič kriv!

Oče Poljanec: Tvoja trma je kriva!

Lovrenc: Za Pristavo bi se jaz ne mogel nikoli odločiti.

Oče Poljanec: Zato se boš še kesal. (Mati Poljančevka vstopi s posodo v roki.) Prav lahko bi poslušal v tem svojega očeta, ki ti dobro hoče. Pojdi na Pristavo in povabi Anico in stariše za nedeljo na malo južino, da se pogovorimo.

Lovrenc: Oče, tega ne storim nikoli!

2. PRIZOR.

Prejšnja in mati Poljančevka.

Mati Poljančevka (vsedši se h kolovratu): Vi dva bi se rada samo prerekovala, a jaz ne morem več sama opravljati vseh del, ker je gospodinjstvo veliko. Mi moramo dobiti v hišo mlado in pridno gospodinjno in sicer treba to hitro odločiti.

Oče Poljanec (ki vstane in gre k oknu): Saj pravim tudi jaz tako! Na Pristavi ga čakajo. Jože je povedal, kako bi radi videli, da bi prišel kdaj k njim.

Lovrenc: Tega pa že ne! Jože si brusi pete zastonj! Rajši grem od hiše, kakor da bi moral imeti ženo s Pristave!

Oče Poljanec: Ti boš mene in vso našo hišo onesrečil in osramotil.

Lovrenc: Oče! Za ves svet je nočem imeti žene s Pristave. Ti so grdo ravnali z našimi rojaki. —

Oče Poljanec: Kaj vedno to ponavljaš?

Lovrenc: Jaz vem, kakšno gorje je bežati pred sovražnikom od doma, ker sem sè svojimi očmi videl bedo na Poljskem in sem sè svojimi ušesi slišal, kako je ljudstvo jokalo, ko je moralo vse zapustiti in bežati. Ta velika nesreča je zadela tudi naše brate na Primorskem. Proklet bodi, kdor goni te trpine od hiše. Na Pristavi niso imeli nobenega usmiljenja ž njimi, čeprav sem jim jaz pisal.

Oče Poljanec: Saj smo mi potem poskrbeli zanje!

Lovrenc: Lahko pa bi bili tudi oni! Bali so se smrti v bližini, kakor da oni ne bodo nikdar umrli! (Se odpravlja iz sobe.)

Oče Poljanec: Pomisli, Lovrenc, kako lep gozd je nad Pristavo, ki ga bo Anica podedovala.

Lovrenc: Mi smo v vojski izpostavljali svoje življenje, a ti niso trpeli niti ubogih beguncev, ki so naši bratje.

Oče Poljanec: To res ni bilo lepo, a pomisli, da Anica ni kriva.

Lovrenc: Prevzetnice ne bi maral nikoli. Še berači jo proklinjajo. Ali ste slišali včeraj Andrejčka? In tako naj bi bilo v naši hiši? Rajši grem takoj od doma!

Oče Poljanec (ki sede k mizi): Ubogaj me, Lovrenc! Premoženje, ki je prinese Anica, je krasno.

Lovrenc: Oče, pozabite to! Dokler bo v meni kaj poštenja, se to ne bo zgodilo. (Hoče oditi z orodjem v roki.)

Mati Poljančevka (vstane in prime Lovrenca za roko): Nikamor! Jaz hočem, da se ta stvar konča. (Proti očetu:) Ali naj bo tako v naši hiši? Pusti fanta, naj si izvoli dobro dekle po svojem srcu! Nikdar ni dobro vezati trnja!

Oče Poljanec: Ti se vedno poteguješ zanj!

Mati Poljančevka: Jaz se ne potegujem, a dobro je, da ne silimo otrok v zakon, ki ga ne marajo. Ali si nisi ti prosto izbiral? Zakaj ne privoščiš tega fantu?

Oče Poljanec: Pomisli, da nima naše posestvo pravega gozda! (Proti Lovrencu:) Bodi pameten, Lovrenc! Naša hiša bo srečna, ako le ti hočeš. Na Pristavi poprašujejo po tebi, kakor je rekel še danes Jože. Ako se to zgodi, ponesemo Materi božji svetogorski dar, ki ga boš ti določil, kakor sem bil obljubil v Ljubljani.

Mati Poljančevka (spustivši Lovrenca in stopivši pred očeta): Kaj sedaj še-le hočeš to obljubo izpolniti? Ali je to lepo, da toliko časa odlašáš?

Oče Poljanec: Saj bi jaz rad videl, da bi se Lovrenc hotel odločiti.

Mati Poljančevka: Meni se pa zdi, da se ti ne moreš odločiti. Ali je to hvaležnost, da nam je ljubi Bog ohranil v vojski Lovrenca?

Oče Poljanec: Jaz nisem nič kriv,

Matí Poljančevka (prijemši Lovrencá za roko in vedoč ga pred očeta): Povej torej, Lovrenc, kako si se odločil in potem mir v tej hiši! Teh preprirov ne bom več poslušala.

Lovrenc (slovesno): Povedal sem vam že, da me veže sveta obljuba, ki sem jo storil svojemu umirajočemu tovarišu na bojnem polju: Sprejmite Lucijo v hišo za svojo hčerko. Ako ste res obljubili Materi božji svetogorski dar, ki naj bi ga jaz določil, naj bo ta dar cena za prstana, ki ju ne bo treba kupovati, ker ju že imava od pokojnih staršev. Prstana sta stala tisoč kron in to ponese mo v dar Materi božji.

Oče Poljanec (prijemši se za glavo in hiteč k oknu): Tako si jo torej dobro premislil, da bi ubogega očeta pridobil! Ali naj pride res begunka v našo hišo? Ali se res ne moreš spametiti? Misliš, da bi jaz ne privolil rad, ko bi vedel, da je to za te dobro.

Lovrenc: Oče, zame je to dobro!

Oče Poljanec: Pomisli, kaj porečejo ljudje, ko izvedo, da pride begunka v našo hišo!

Matí Poljančevka (spustivši Lovrenca): Že vidim, da ni drugega, ko prepri. (Proti očetu:) Veš kaj, Lucija je prav dobro in pridno dekle, da jej ne more nihče česa očitati. Boljša je gotovo, ko tista Anica, ki ti jo hodi Jože priporočati in ponujati. Jaz bi pa Anice ne marala v hišo.

Oče Poljanec: Moj Bog, kaj sem dočakal! Ali ni Anica dobro in pridno dekle?

Matí Poljančevka: Ti ne poznaš še Anice. Poprašaj teto Nežo, ako hočeš izvedeti, kaj je Anica? Prav rada bi videla, da bi bila sedaj teta Neža tukaj. In stric Janez ve o njej še več. Te poslušaj, ne pa tistega neumnega pismonoše, ki ga plačuje stari Pristov.

Oče Poljanec: Pomisli, kako premoženje bi dobili z Anico.

Matí Poljančevka: Premoženje je že, a dekle ni za našo hišo. Prav rada bi videla, da bi prišla sedaj k nam teta Neža, da bi ti vse povedala. (Proti Lovrencu:) Pojdi Lovrenc in pokliči jo. (Proti očetu:) Če nočeš meni verovati, veruj njej!

Oče Poljanec: Že vidim, da sta jo skupaj premislila. (Lovrenc odide.) Vem že dolgo, da daješ ti Lovrencu potuho.

Matí Poljančevka: Jaz mu ne dajem potuhe, a bi rada videla, da bi ti fantu ne jemal veselja in poguma. Pusti, naj si izvoli po svoji volji! Ali si nisi ti volil po svojem srcu?

Oče Poljanec: Moj Bog, kakšno sramoto je čakala naša hiša!

Matí Poljančevka: Kakšno sramoto? To ti zabiva v glavo Jože, ki ga jaz prav nič ne maram v hišo.

Oče Poljanec: Kako se bodo ljudje smejali, ko izvedo, da dobimo begunko za nevesto, ko bi lahko dobili lepo Pristavo za dediščino.

Matí Poljančevka: Veš kaj, Lucija je tako pridna, pokorna in pobožna punca, da jo cela fara hvali. Ali si videl, kako je skrbela za pokojno mamo in kak pogreb je imela ta?

Oče Poljanec: Ali ne uvidiš, kakšna sramota bo to za naju oba?

Matí Poljančevka: Jaz ne vidim v tem nobene sramote. Sramota bo, ako Lovrenc odide od hiše. Ti si ž njim pretrd in bi ne bilo nobeno čudo, ko bi se fant naveličal in te zapustil.

Oče Poljanec: Moj Bog! Upal sem vedno, da se premisli. Kaj porečejo ljudje?

Matí Poljančevka: Kaj porečejo ljudje? Saj pravijo že sedaj, da si je Lovrenc izbral pridno in pametno dekle. Tudi gospod župnik je rekel, da bo Lovrenc srečen.

Oče Poljanec: Gospod župnik gleda samo na osebo, kaj pa premoženje?

Matí Poljančevka: To je, kar pravim jaz vedno! Za našo hišo ne bo to nobena sramota, ampak čast. Pomisli pa, kaj bo z našim premoženjem, ako naju Lovrenc zapusti?

Oče Poljanec: Ti ga vedno zagovarjaš!

Matí Poljančevka: Moj Bog, kdo bi ga ne zagovarjal? Ali ne vidiš, kako se cele dni ubiva in ubiva? Nobenega veselja si ne privoščiš, niti ob nedeljah!

Oče Poljanec: Saj sem ga večkrat pošiljal, naj gre včasih od doma, naj obiše Pristavo in naj se razvedri!

Matí Poljančevka: Če pa ni to zanj nobeno razvedrilo?! Pomisli tudi na svojo obljubo, ki bi jo bil moral iz hvaležnosti do Boga že davno izvršiti!

Oče Poljanec: Saj jaz vedno mislim na to in sem upal, da ponese mo dar Materi božji ob njegovi poroki z Anico. Tudi na Pristavi so obljubili, da bodo nekaj dodali, ako se to srečno izvrši.

Matí Poljančevka: Ti boš s to rečjo toliko časa odlašal, dokler te Lovrenc ne pusti samega v hiši! Ali misliš, da je Lucija tako uboga? Na Goriškem imajo lepo premoženje in Lovrenc se že odpravlja tja!

2. PRIZOR.

Prejšnja in teta Neža.

Teta Neža: Dober dan!

Oče Poljanec: Bog daj, Neža!

Teta Neža: Kaj ste naredili Lovrencu, da je tako zamišljen in žalosten?

Oče Poljanec: Ti ne veš, kaj se je sedaj umislil?!

Teta Neža: Kaj?

Oče Poljanec: Ti si bila z nami v Ljubljani, ko sem jaz obljubil dar Materi božji, ki naj ga Lovrenc določi, ako se vrne zdrav iz vojske. In veš, kaj hoče sedaj? Poročiti hoče Lucijo in tisti

dar da naj bo cena za prstana, ki da ju že imata od pokojnih starišev!

Teta Neža: Jaz se ne maram vtikati v te reči, a rečem le, da cela občina hvali Lovrenca, da si je izbral modro, pridno in pobožno punco in da je take punce nima naša fara!

Mati Poljančevka: Saj pravim tudi jaz tako. Čemu žaliti fanta? Lahko nama naredi še kako nevšečnost, da odide od hiše in potem, kdo bo skrbel za premoženje? Jaz sem stara in ti si tudi star! In obljubo, ki si jo storil, moraš izpolniti!

Oče Poljanec: Vse matere ste enake! Če le morete, potegnite se sinom proti očetu. Povej mi Neža, ali ni Anica dobra punca? In kako dediščino bo imela! (Séde k mizi.)

Mati Poljančevka: Kaj se hočeš več ustavljati, saj je fant že popolnoma zbežan. Še od hiše nam bo ubežal.

Teta Neža: Lovrenc se mi je zdel sedaj, ko sem ga srečala na poti, tako zamišljen, da se prav res bojim zanj.

Mati Poljančevka: Boste videli, da nam bo odšel od hiše, potem bo lepa.

Teta Neža: To bi bilo res hudo. (Proti materi Poljančevki:) Pojdi, pojdi ponj! Večkrat je od enega trenutka odvisna sreča in zadovoljnost celega življenja!

Mati Poljančevka: To je, kar moramo otrokom želeti: srečo in zadovoljnost! Kaj pomaga bogatija, ako niso srečni. Če bodo imeli veselje in

Z bojišča ob Soči: Padli vojaki.

Teta Neža: Veruj mi, da bi je ne hotela imeti v hišo, če bi mi celo vrečo zatega denarja prinesla. Ta prevzetnica, ki se za hrbtno vsem rada posmehuje, je kriva, da so zapodili Lucijo z bolešno materjo s Pristave, češ, mati bi utegnila umreti in potem bi imeli mrliča v bližini. Govorila je, da bi jo bilo strah. Le sprejmi jo, pa boš moral umreti zunaj svoje hiše!

Mati Poljančevka: Pa še klobuk si nastavlja! Jaz bi jej morala kajpada streči!

Teta Neža: Lovrenc ima že prav, da je ne mara. On je moder mladenič, da si lahko poncsen nanj.

Mati Poljančevka: Če ga boš vedno le trdo obdeloval, nama še odide od doma.

Oče Poljanec: Je pač že tako! Mati je vedno na strani sina. Z njo potegnem še druge ženske, da se je zastonj ustavljati.

bodo pridni, si bodo lahko pridobili dva taka gozda, kakor je Pristava.

Oče Poljanec (ki vstane in gre k oknu): Veš kaj? Če nočete mene poslušati, pa pojdi ponj in naj stori po svoji pameti! Kakor si kdo postelje, tako bo spal!

Teta Neža: Najbolje je, da greš ponj. Skoraj gotovo je šel k Luciji na dom.

Mati Poljančevka (proti očetu): To bom storila, a povem ti, da mora biti temu konec! (Se začne napravljati.) Oba ti pripeljem sem, potem se pogovorite, da bo v naši hiši mir.

Oče Poljanec: Jaz bom molčal, ti glej! Ženske ste vse enake.

Mati Poljančevka (napravljaje se): Včasih je pa vendar dobro, da nas moški poslušate.

Teta Neža: Kar zadovoljen bodi! Pomisli tudi, da te obljuba veže. Ako Lovrenc tako hoče, moraš to storiti.

Matl Poljančevka: Tako je! Hvali Boga, da je prišel zdrav iz vojske. Koliko družin je postalo radi te vojske nesrečnih!

Oče Poljanec: Obljubo bi še lepši izpolnili, ko bi Lovrenc vzel Anico.

Teta Neža: Molči o Anici! Vojska je drugači obrnila in kar tih bodi!

Matl Poljančevka: Anici naj bi jaz še stregla!

Teta Neža: Anica ni za vašo hišo.

Matl Poljančevka (odhajaje): Oba ti privedem in potem mora biti konec vsem prepirom. (Odide.)

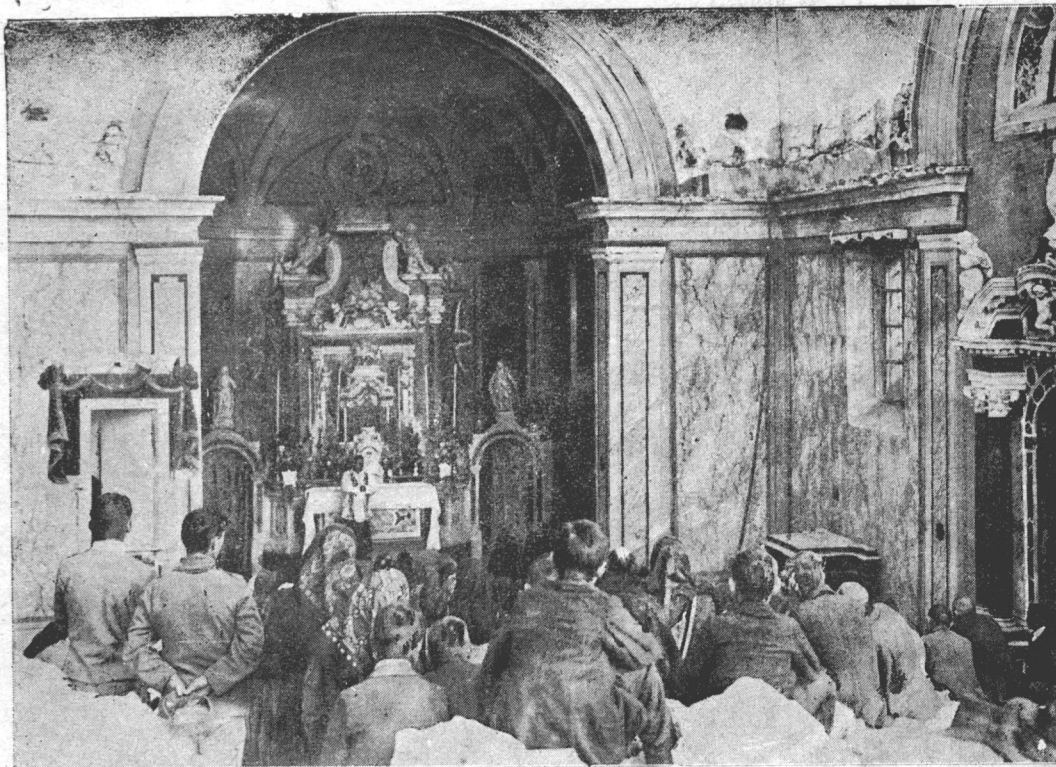
Oče Poljanec (ki sede k mizi): Srce me boli,

Teta Neža: Vesel bodi, da ne boš imel nič opraviti s starim Pristovom, ki je oderuh. Le nikar ne poslušaj Jožeta, ki ti ga pošilja Pristov! Lovrenc je moder.

Oče Poljanec: Naj bo v božjem imenu, saj vem, da ne opravi nič, če še toliko prigovarjam.

Teta Neža: Današnji dan ti bo v srečo. Spominjal se boš mojih besedi. Takega modrega in pobožnega dekleta si lahko vesel. Kar lepo jo sprejmi, če jo mati res privede. (Pogleda skozi okno.)

Oče Poljanec: Saj jaz nimam nič proti njej.

Cerkev v Kostanjevici na Krasu, ko je bil zvonik že razrušen dne 9. junija 1915.

če se le zmislim na gozd za Pristavo, ki bi ga tako zelo potrebovali.

Teta Neža: Kaj gozd?!

Oče Poljanec: Tebi je lahko tako govoriti, ko ti ni nič mar.

Teta Neža: Nikar si ne misli, da je Lucija tako uboga, kakor se zdi. Slišala sem, da imajo doma lepo premoženje. Sedaj so pač živeli v uboštvu, a doma so precej premožni.

Oče Poljanec: Kaj hočemo početi s premoženjem na tujem?

Teta Neža: Prodali boste lahko in kupili gozd, ako ga hočeš imeti.

Oče Poljanec: Takega gozda ne dobimo več in, kar je največ, gozd je zraven našega posestva. Vse bi imeli skupaj in blizu doma.

Punca je res pridna in dobra, a ta poroka se mi zdi neumna.

Teta Neža: Ne neumna, ampak pametna in zelo pametna! Na ta način se kar dve obljudi opravite, tvoja in Lovrenčeva, ker je tudi on obljudil njenemu umirajočemu očetu, da bo skrbel za njegovo družino, ako mu Bog da milost, da se vrne zdrav domov. S to poroko se tudi ta obljudba opravi. Drugači so te obljuje človeku vedno v zadrgo.

Oče Poljanec: Vse to bi se dalo tudi drugači izvršiti, pa naj bo volja božja!

Teta Neža: Prav volja božja je to. Tudi gospod župnik je tega mnenja.

Oče Poljanec: Volji božji se jaz ne upiram, a

sem mislil, da bi bilo za našo hišo bolje, ko bi prišla Anica.

Teta Neža: Če je Lovrenc ne mara?

Oče Poljanec: Pred vojsko je bil ž njo zadovoljen.

Teta Neža: Vojska je marsikaj premenila. To je tebi le v srečo! Pusti Pristovce v miru, saj jih pozna cela srenja! (Pogleda skozi okno.)

3. PRIZOR.

Prejšnja in stric Janez.

Stric Janez (nesoč v roki steklenico): Dober dan! Danes bo tej hiši veselje došlo! Poljančevka je vsa vesela. Rad bi bil tudi jaz deležen.

Oče Poljanec: Lahko bi bilo drugači, pa naj bo z Bogom!

Stric Janez: Vesel bodi, ker je Lucija najboljša dekle!

Oče Poljanec: Kaj pa Pristava?

Stric Janez: Pusti sitnega Pristova!

Teta Neža: Anica ni za tvojo hišo!

Stric Janez (sede k očetu Poljancu): Take punce, kakor jo dobiš ti v hišo, ni v naši fari. To ti zagotovem. Zato pa se bomo danes veselili in pili (Kaže steklenico, ki jo je prinesel.) na zdravje taki mladini, v kateri je naša bodočnost, očka Poljanec (Potrka ga po ramenih.)! Prinesel sem svojega najboljšega Dolenjca, ti pa daj svojega s Primskovega brega, da proslavimo ta lepi dogodek!

Teta Neža: Takega fanta, kakor je Lovrenc, treba iskati v treh farah. (Gleda skozi okno.)

Stric Janez: In punce tudi!

Oče Poljanec: Misliš?

Stric Janez: Jaz pravim, da zna mati Poljančevka dobro izbirati. Vesel bodi!

Oče Poljanec: Meni se tudi zdi, da sta jo z Lovrencem skupaj skuhalo!

Stric Janez: Pa dobro sta jo skuhalo!

Oče Poljanec: Naj bo vse v božjem imenu! Kakor si kdo postelje, tako bo spal.

Teta Neža (gledaje skozi okno): Sedaj gredo. Oba sta, Lucija in Lovrenc, pa še stara mati ž njima! (Odpre vrata in se postavi na vrata.) Dobro došli! Tako je prav!

4. PRIZOR.

Prejšnji, mati Poljančevka, ki vede Lucijo in Lovrenca za roko in stara mati.

Mati Poljančevka (še za vratmi): Sedaj sem privedla oba!

Stric Janez (vstane in zakliče): Živio!

Mati Poljančevka: Dober dan, Janez! Prav je, da si prišel tudi ti! Kaj praviš, ali ni čas, da to stvar končamo?

Stric Janez: Tako je!

Mati Poljančevka (vodeč Lucijo in Lovrenca pred očeta, ki vstane od mize in se smehlja): Tu

sta sedaj oba! Lucija bo naša in jaz sem tega vesela. Sprejmi jo tudi ti, ker te veže tako obljuba, ki si jo storil Materi božji.

Lovrenc: Sprejmite jo, oče, za svojo! Prstana, ki sta zvezala njene rajneke stariše, naj zvežeta tudi naju! Ceno za prstana bomo izročili Materi božji v dar.

Oče Poljanec: Lovrenc, sin moj, ti veš, da te ljubim in da ti želim sreče. Če si se res tako odločil in je to tvoj trden sklep, naj se zgodi velja Božja!

Lovrenc: Oče, to je moj trden sklep! Sprejmite jo za svojo!

Oče Poljanec (ki stopi naprej smehlja se): Bog te blagoslovi, Lucija, pod našo streho! (Jej poda roko.) Prečudne so Božje poti in volja Božja je najboljša. (Jo prime z obema rokama za roko.)

Lucija (ki poljubi očetu roko): Če je to res volja Božja, sem jaz danes srečna, ker sem dobila spet očeta, ki sem ga izgubila v tej nesrečni vojski in svojo ljubo mamico, ki mi je prežgodaj umrla.

Mati Poljančevka (prijemši jo za roko): Mi te sprejmemo kot svojo ljubo hčerko. Nič ne žaluj!

Teta Neža: Lucija, vesela in pogumna hodi, ker ti je Bog dal srečo, da si dobila spet stariše.

Lucija: Saj sem vesela. Svojega dobrega očeta in svoje dobre mamice, ki sta tako nesrečno končala to življenje, ne morem pozabiti. (Otiraje si solze.)

Teta Neža: Ne jokaj, ker sta oba v nebesih.

Mati Poljančevka: Vse mora človek potrpeti. Volja Božja se je zgodila.

Stric Janez: Sedaj pa ne homo jokali, ko se tej hiši odpira novo življenje in nova sreča!

Oče Poljanec (držoč Lucijo še vedno za roko): Otroka moja! Izročam vama blagoslov, ki sem ga jaz prejel od svojih starišev. Voščim vama, da bi mogla v zdravju, veselju in milosti Božji dočakati visoko starost in videti srečo svoje družine in svojega imetja.

Mati Poljančevka (položivši roko na Lucijino rame): Bog daj blagoslov, da bi bila ta stvar, ki smo jo danes dokončali, srečna!

Stara mati: Bog naj usliši naše želje in prošnje in naj podeli svojo srečo. (Lovrenc in Lucija poljubita stariše in staro mater. Teta Neža poljubi Lucijo.)

Teta Neža (podajaje Lovrencu roko): Bog s teboj, dragi moj Lovrenc!

Stric Janez: Tako je lepo! Otroci morajo dobiti od starišev svoj blagoslov, kajti zapisano je, da blagoslov starišev otrokom hiše utrjuje. Bog vaju živi in blagoslovi, Lovrenc in Lucija! (Poda obema roko.)

Mati Poljančevka: Pred altarjem pa naj mili Bog potrdi to, kar smo vama danes iz srca voščili.

Stric Janez: Sedaj pa se hočemo poveseliti!

Mati Poljančevka, le urno čaše na mizo, da napijemo na zdravje mlademu paru ob tej lepi priložnosti njiju zaroke.

Mati Poljančevka: To pa že! (Teče po čaše. Vsi stopijo okolu mize.)

Stric Janez: Draga zaročenca! Nesrečna svetovna vojska, ki nam je prinesla marsikaj slabega, nas je naučila ljubiti brate. Pokazala nam je, kako bi morali biti vsi naši ljubi rojaki mej seboj bratje in sestre v ljubezni in trdni složnosti. (Mati Poljančevka prinese na mizo čaše, ki jih teta Neža naliže.) Ta ljubezen in složnost v našem ljudstvu, ki je bila edini lepi pojav v tej divji in bratomorni vojski, je gotovo znamenje, da poštenje našega ljudstva ne bo propadlo. Blagoslovljeni ti sti, ki so v tej veliki nesreči skazovali ljubezen svojim trpečim bratom. Lovrenc! Ti si dal mladini in vsem nam lep zgled, ki naj kaže še poznim potomcem, kako moramo v dejanju ljubiti brate.

Zato pa te je Bog balgoslovil in ti je svetogorska Mati božja naklonila dragocena prstana, ki te bosta zvezala z dobro družico, ki naj jo Bog ohrani mnogo let. Veseleč se vajine sreče in sreče vajinih starišev kličem: Na mnoga leta v zdravju, v veselju in milosti božji! (Dvigne čašo. Ž njim jo dvignejo tudi drugi.) Naj bi nam nebesa poslala mnogo take mladine, navdušene za vero in za blagor našega ljudstva! Na mnoga leta! Živio! (Udarijo s čašami kličeč si: Živio! Na mnoga leta!)

Mati Poljančevka: Na zdravje stari materi (Klici: Živio! Na zdravje!)

Stric Janez: Na zdravje vsem našim trpečim beguncem! Naj bi se vsi srečno vrnili v lepo domaćijo! (Klici: Živio! Živio!)

Zavesa pade.

Dr. Egidij.

Pesen o lešnikih.

Vse lešnike na svetu
v en kup bi rad nabral,
in tebi, drago dete,
za god jih daroval.

Njih jedrca naj srca
goreča bi bilâ,
ki tebe, drago dete,
naj bi ljubila vsâ!

Luščine njih naj bili
demánti bi svetlí,
ki tebe, drago dete,
naj bi krasili vsi!

Rad takih bi na svetu
ti lešnikov nabral,
in tebi, drago dete,
za god jih daroval!

Ciril Strahota.

Da veš!

Pa si mi ti zamerila,
ker sem ti rekel: dete,
češ, da doraslo si deklé,
in da več nisi dete.

Ne vem, če sem te prav unél,
a čuj, in se ne čudi:
Gorjé ti, če si le deklé
in ne več dete tudi!

Ciril Strahota.

Da, večnost je . . . !

O molči! Nor
je tvoj názór,
da večnost je le prazna fraza,
brez trdnosti in brez dokaza.

Le vse poglej,
in sam povej,
li ni ti vse prostranstvo širno
premajhno za srcé nemirno?

Ko vse dobil
in vse si vžil,
srcé ti le naprej po novih
brez konca hrepení svetovih.

In čut le-tá
brez vseh mejâ,
če bil bi brez podlage, prazen,
ne bil bi le obupen, blazen...?!

Da! — Onstran mej
svetá naprej
še drug se svet, brezkončen širi,
kjer v vek se ti srcé umiri...!

Ciril Strahota.

Rev. Andrej Smrekar,

župnik v Collinwoodu, Ohio, odlični in edini slovenski pesnik v Ameriki.

Dne 9. septembra 1913 ravno 5 minut pred pol 12. uro po noči je izdihnil blago dušo v Collinwoodu, O. naš tolminski rojak preč. g. Andrej Smrekar. V postelji je bil samo dva dobra dni: 7. septembra je legel, 9. je bil že mrtev. Kakor sporoča sestra, ki je bila zadnja leta pri pokojniku, bolehal je že več let in mnogo, a vdano trpel. Potožil pa ni o tem nikomur, ne sestri ne drugim, ampak prikrival bolečine, dokler je mogel. — Pogreba se je udeležilo 19 duhovnikov in na tisoče slovenskega in drugega ljudstva. Njegova sestra Nana piše o tem prav lepo v pismu od 27. sept. 1913: »Ako so ga v nebesih s tako trumo vsprejeli, kakor so se tukaj od njega poslovili, potem lahko rečem, da je srečen.« — Vedno je želel biti pokopan v rodni zemlji, a prišlo je drugače:

»Tuje te zemlje pokriva odeja
v grobu tihotnem, naš bratec Andrej.« —

Pokojnik je bil rojen dne 29. novembra 1868 na Kneži h. št. 19 v župniji Podmelec na Tolminskem, po domače »pri Andercu«. Oče France in mati Marijana roj. Božič sta imela posestvo in vaško gostilno na Kneži. Mati je umrla že 1. nov. 1884 t. i., ko je bil pok. Andrej še-le 16 let star, oče pa še živi in je še zdrav in čvrst. Imel je Andrej še sedem bratov in sester, izmed katerih živi sedaj samo še sestra Nana (Marijanica) in brat Ivan, ki se je poročil na Kneži iz hiše. Brat France, ki je bil gospodar na domačiji, je pa ravno sedem dni po Andrejevi smrti tako nesrečno padel na stezi, da si je prebil sence in ostal kar na mestu mrtev.

V šolo je hodil pok. Andrej par let doma v Podmelcu. Ko je bil 10 let star, ga je dal oče v šolo v Tolmin, kjer je bil dve leti. Ko ga je hotel nato oče vzeti domov, pregovorila sta ga pok. g. prelat v Tolminu, Josip Kragelj, in pok. nadučitelj in cerkveni skladatelj Danilo Fajgelj, da je peljal nadarjenega dečka v Gorico na vadnico. Oče se je dal prav težko pregovoriti k temu, ker ni imel sredstev, da bi sina vzdržaval; a nazadnje je vendar-le šlo, ker je Andrej bil potrpežljiv in vztrajen. Nekaj časa je stanoval v Gorici pri šolskem slugi, zadnja leta pa pod Kostanjevico. Stanovanje je imel uborno do skrajnosti. Šaljivec, kakor je bil, je povabil nekoč pok. sošolca, Štefana Preglja, naj ga vendar enkrat obiše v njegovi »vili« pod Kostanjevico. Ta mu ustreže. Smrekar

ga sprejme s šegavim nasmehom in ga vodi slovesno po lesenem hodniku, ki se je gugal pod nogami kakor ladija. Manjkalo je na njem toliko desek, da je moral Pregelj s svetim strahom in »grevengo« v srcu paziti, da ni padel skozi. Nazadnje sta prišla v Smrekarjevo delavnico, to se pravi v kuhinjo, ki je bila ob enem knjižnica in pisarna. Kako to? — Knjižnico je imel Smrekar kar pod ognjiščem. Sestajala je iz večjih ali manjših delov raznih šolskih knjig, v katerih je pa bil vsak list zá-se. To so bili kakor smo mi to imenovali v študentovskem jeziku — Smrekarjevi bankovci. — Za pisalno mizo mu je služilo ognjišče. Tu je pesnikoval in izdeloval svoje naloge, — in tu je stara gospodinja kuhala svojo prozo. **Kakšna je bila spalnica, o tem ni vedel Pregelj ničesar povedati.**

Jedel je naš Andrej povsod, kjer so mu kaj dali, drugače je pa znal biti tudi velik umetnik v stradnanju. Pod Kostanjevico je deloval in spal, na solkanski cesti večerjal, doli kje pri kapucinih pa kosil. Tako je bil revež cel dan na »rajži«. — Kadar je imel par šestic ali kakšne »pašte« (sladčice), ki jih je dobil od dobrotnikov kot ostanek od obilnega obeda, je takoj zbral okoli sebe še par sošolcev, da so te dobrote po bratovsko delili in povžili. Bil je res pesnik po Vodnikovem kopitu:

»Ni ženka, ne cvenka,
pa bati se nič;
živi se brez plenka
o petju ko ptič.«

Njegov gospodarski program je imel samo dve točki: 1. vse dati; — 2. nič imeti.

Na gimnaziji se je med šolskim poukom njegov duh navadno sprehajal po Parnasu, njegov svinčnik pa po kakem koščku papirja, katerega je nazadnje vselej lepo shranil v znotranji žep svoje ga oguljenega jopiča. Le redkokedaj nam je kako pesem pokazal in prebral, priobčil menda ni tačas nobene, dasi bi bila gotovo marsikatera godna za tisek. Od Smrekarja je prešel ta pesniški tok (fluid) tudi na druge bližnje tovariše v šoli. Ta in oni se je z večjo ali manjšo srečo metal in davil s poezijo; eden izmed teh pa mi je ostal v spominu za vedno radi dveh stihov, ki sta menda njegova dvojčka-edince in se glasita:

»Je bil enkrat en mož,
k'je imel polhen koš...«

Do 6. gimnazijskega razreda je Smrekar ostal v Gorici, potem je pa odšel v Novo mesto in od tam v večji družbi tovarišev Kranjcev v Ameriko v bogoslovje. Iz Amerike je dopisoval le še svojim domačim, tem pa pogostoma in zares ljubeznivo in preprosto; svojim sošolcem pa prav malo. V pismih na svoje domače se jih je pa spominjal. — Tako je potekal čas nam tukaj, njemu pa v Ameriki. L. 1897, torej 29 let star, je pel tam novo mašo.

O njegovem dušnopastirskem službovanju sporóča nam I. M. Trunk v znani knjigi: »Amerika in Amerikanci« to-le: »Nato (potem, ko je bil posvečen v mašnika) se je podal v škofijo Duluth ter sedem mesecev služil kot duhovni pomočnik pri č. g. Josipu Buh-u v naselbini Tover, Minn. Od tam je bil za dve leti poslan na Elija za župnika cerkve sv. Antona. Potem je skoro tri leta župnikoval na Toweru, odkoder je oskrboval tudi misijonsko postajo Mesaba. Koncem leta 1903 je bil postavljen za duhovnega oskrbnika katoliške bolnice sv. Antona v mestu Bemidji, Minn. Tam ni ostal dolgo ker je še isto leto prevzel župnijo sv. Antona v Duluthu. Leta 1905 je zapustil Minnesoto in se podal na vzhod v državo Ohio, kjer je najprej nekaj časa deloval v slovenski fari sv. Lavrencija, potem pa sv. Vida v Clevelandu. L. 1908 je prevzel župnijo Collinwood, O. Rev. Smrekar je znan tudi kot pesnik in pisatelj.«

Prozaična Amerika s svojim lovom za dolarji ni zamorila Smrekarju pesniškega duha in poleta ter veselja do pisateljstva. List »Amerikanski Slovenec« ga imenuje naravnost **odličnega in edinega slovenskega pesnika v Ameriki**. Spremljala ga je kot pesnika pa tudi sreča prav po Prešernovem receptu: »**Pevcu vedno sreča laž!**« — »Amer. Slov.« z dne 19. sept. 1913 namreč sporoča v notici: »Radovedno vprašanje M. Pogorelcu to-le:

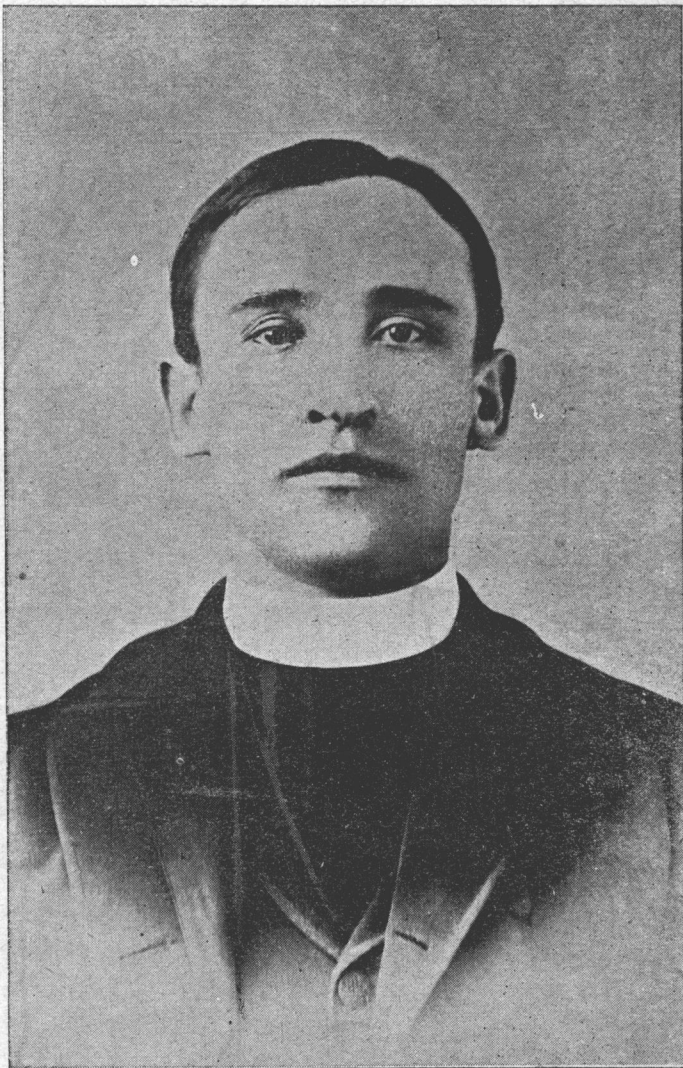
»Rajni Rev. Smrekar je zapustil več rokopisov svojega literarnega delovanja. Ob smrti njegovi so vsi izginili iz njegovega stanovanja. Njegova sestra pravi, da nič ne ve, kje so. Vi, Mr. Pogorelec, ste bili zadnje dni zmeraj v Smrekarjevem župnišču, — seveda kot »prijatelj« duhovnikov — ali Vam je morebiti kaj znano, kam so izginili tisti rokopisi? Odgovorite nam, smo silno radovedni!«

In isti list od dne 26. sept. 1913 piše:

»Skrivnostna tatvina v župnišču pok. Rev. Andreja Smrekar, o kateri smo poročali v preteklih številkah, je bila nekoliko pojasnjena v petek zjutraj. Na našega urednika je dospel v petek zjutraj zavoj iz Chicage zajedno s sledečim pismom:

»Cenjeni rojak! Nekaj(!!!) spisov pok. Rev. Smrekarja je v oceni zato, da pride vsakemu, kar mu gre; ker mrtvi(!!!) ne govorijo. Sestra pokoj-

nikova je v nujni potrebi, in njej pripada skupiček od spisov njenega brata. Slutilo se je, da ne bi dobila sestra, kar ji pripada; zato so bili spisi poslani na Mr. Louis I. Pirca v Cleveland, O., in siedeči rojaki so obveščeni o tem: Rev. B. Ponikvar, dr. I. Seliškar, L. I. Pirec, John Avsec(!), John Zulich(!!) in Anton Grdina, in vsi ste naprošeni, da poskrbite, da dobi sestra, kar ji pripada, in da se spisi pošteno plačajo. Od gotove strani se ve, da se lahko dobi za te spise 800 dolarjev;

† Župnik And. Smrekar, edini slov. pesnik v Ameriki.

če ponudi kdo kaj več, tem bolje. Vam je stvar zaupana, skrbite potem, da dobi vsak svoje.« — Podpis: — »Vsakemu svoje!«

»Zavoj je bil zapečaten s pečatom American Express Co. na Monroe St. v Chicagi. — Pismo, kot smo je zgoraj priobčili, nima nobenega pomena in je mogoče le trik (zvijska) tatu, ki je ukraдел spise. Mi smo prejeli te spise, **toda najboljše**«

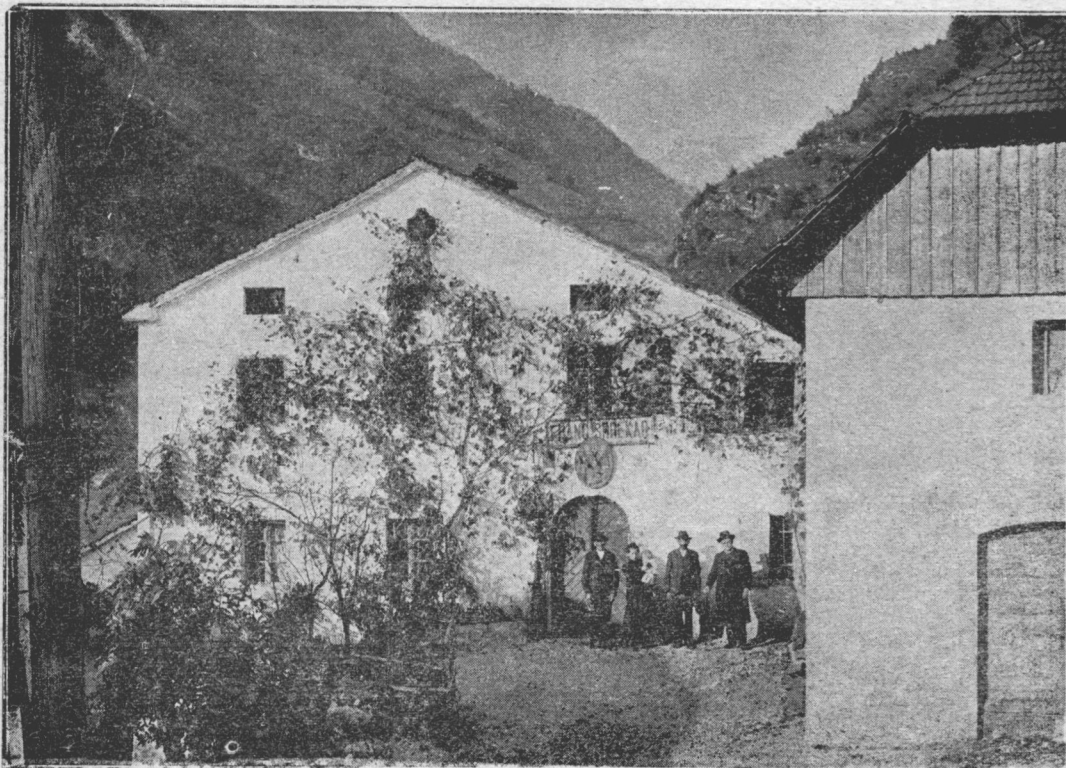
ga, kar je Rev. Smrekar naredil, ni med njimi. — Vse je pokradeno. Ob jednom pa kaže to pismo, da se je tatvina v resnici izvršila v župnišču Rev. Smrekarja uprav ob tistem času, ko se je slovenski narod v collinwoodski cerkvi žalostno poslavljal od mrtvega trupla pokojnikovega...»

Navedimo tukaj še članek, ki ga je priobčil ob smrti Rev. Smrekarja ameriški list »The Cleveland Leader« z dne 17. sept. 1913. Piše tako-le:

»Skrivnostni izgin velike množine rokopisov iz župnišča slovenske katoliške cerkve sv. Marije je razkrilo dejstvo, da je bil Rev. Andrej Smrekar, župnik, ki je bil pokopan v petek, pi-

»Ko je Father Smrekar videl, da je zelo bolan, pisal je svojemu prijatelju v St. Paul in ga naprosil, naj pride v Cleveland k posvetitvi župnijske šole sv. Vida ter sprejme rokopise za objavo. Father Bajec pa je bil zadržan, da bi prišel takrat v Cleveland, in ni več videl svojega prijatelja živega. Father Bajčevo prvo vprašanje po pogrebu je bilo po rokopisih. A kako je osupel ko se je dognalo, da so rokopisi izginili. Ostal je v mestu še do včeraj in poskušal najti rokopise, a brez uspeha. Sinoči se je moral vrniti v St. Paul in je prepustil iskanje prijateljem župnikovim.

»Tu menijo, da so bile knjige in rokopisi od-

Rojstna hiša Rev. Andreja Smrekarja v Kneži. Njegov oče, nevesta, brat Ivan, domači žup. Kovačič.

satelj-prvak med Slovenci v tej deželi, ki je posvetil svoje življenje pripravljanju književnega gradiva za izobrazbo svojih rojakov v ameriški zgodovini in angleškem slovstvu.

»Bilo je v obče znano, da je bil Father Smrekar pisatelj, in kadarkoli so slovenski diletantje nameravali prirediti kako gledališko predstavo, so šli k njemu po kako njegovo igro. Toda samo Father Bajec iz St. Paula, njegov dolgoletni prijatelj, je vedel, da je Smrekar prevedel v slovenščino večino Shakespearjevih dram, mnogo Longfellowovih pesni, neko zgodovino združenih držav in zgodovino državljanske vojske ter napisal mnogo izvirnih razprav in zgodovinskih knjig.

neseni med razburjenjem po smrti župnikovi, ko je imel vsakdo prost vstop v hišo; a ne mislijo, da bi bila tatvina izvršena radi gmotnega dobička. Prijatelji so mnenja, da je dejanje izvršil kdo, ki je hotel spomin na župnika oropati slave, katero bi donesla objava njegovih rokopisov.

»Predno je zapustil Cleveland, je Father Bajec izrazil upanje, da javnost pripomore, da se najdejo rokopisi. Misli namreč, da se bo skesal, kdorkoli jih je vzel in iz kateregakoli nagiba, ko dozna, kake odgojne priložnosti bi uničba teh rokopisov oropala Slovence v tej deželi.«

Da se še bolj prepričamo o tem, koliko je Rev. Smrekar kot posatelj delal in da bomo laže

razumeli, kako je bilo mogoče, da so bili vsi njegovi rokopisi ukradeni, navedem tukaj doslovno še odlomek iz pisma g. phil. Ivana Mulaček-a, bivšega urednika lista: »Nada« v Ameriki, ki je pok. Smrekarja skozi in skozi poznal. On piše tako-le:

»Kakor izpoznavam iz priloženega pisma »Voljčana« (nekega sošolca Smrekarjevega), so o pokojnem povsem krivo mislili da se je bil »izgubil«. Jaz vem, da je delal jako veliko. Poglejte: 25 + 21 pesmi imam jaz; o 31 drugih imam le naslove. Dalje mi je pa znano, da je prevel tudi večino Shakespear-ja, razen manjših del, o katerih sva se z ranjkim o priliki menila, da bi jaz prevel prozo, on pa poetičen del. Še dalje od Longfellowa ne-le pesmi, ampak tudi dva epa: Evangeline in Stiwatha. Slednji je severnoamerikanski indijanski epos, ki je za nas radi tega pomenljiv, — če smem tako reči — ker je spisan v metru jugoslovanskih narodnih pesmi in z mnogobrojnimi ponavljanji, ki so tako značilna za naše narodne pesmi. Ta epos je med prvimi ameriškimi poetičnimi deli! In ko je nekoč ranjki čital nekaterim prijateljem na zapadu odlomek od tega, so bili navdušeni, ker je bil prevod lepši od originala, ki je itak prve vrste. In pokojni jolijetski župnik Šušteršič se je pesniku ponujal, da izda Stiwatho na svoje stroške v razkošni in ilustrirani izdaji! Žal, da je imel ranjki glede svojih rokopisov dejal bi skopuško naravo. Nobenemu prijatelju, nobenemu mecenu kakor n. pr. Šušteršiču — se ni posrečilo pesnika pregovoriti, da bi kaj »od sebe dal.« Trem je dal, kar je dal: očaku slovenskih duhovnikov v Ameriki, Buhu v Toweru zdaj na Eliju, Minn., Rev. Keržetu v Clevelandu za N. D. I. 1905, pa meni za Nado. Drugače pa nas je tolažil z obljubami, ne da bi odprl svoj veliki kovčeg, v katerega je spravljaj rokopise in iz katerega so bili zdaj ukradeni.

»Kakor omenja včerajšnji »Novi čas« po moji informaciji, je prevel Ben Hur-ja; jaz imam nekaj zapiskov o še nekaterih drugih prozajčnih delih, — vse jasna priča, da je ranjki prav mnogo delal....«

In ves plod njegovega dolgoletnega dela je postal v nesrečnem trenutku žrtev tatu! Zares, neprecenljiva škoda! — Ako Smrekar v svoji skromnosti ni hotel biti slavljen v življenju, naj bi ga slavil svet vsaj po smrti ter občudoval njegovo delavnost v novi domovini. — Toda, smemo-li upati, da pridejo ti rokopisi še kedaj na dan? — Ne vemo sicer, kaj se je godilo v dolgih letih svetovne vojne onstran oceana, a z neko gotovostjo lahko domnevamo, da Smrekarjevi rokopisi **niso bili le ukradeni**, ampak — vsaj najdragocenejši med njimi — **tudi uničeni!**

Razmere so nanesele, da pisec teh vrstic ne more vsaj za sedaj stopiti v stik z g. Mulačkom, kateri bi mu omogočil, da bi priobčil tukaj več

Smrekarjevih pesni; tako pa se moramo zadovoljiti samo s tremi: z dvema sonetoma, ki nista bila namenjena in tudi ne opiljena za javnost, in z eno basnijo.

Prvi sonet je poslal Smrekar svojemu sedaj že umrlemu sošolcu in prijatelju Francu Prezeli-u, pravniku iz Tolmina. V tem sonetu mu na šaljiv način čestita, ker je, kakor je Smrekar izvedel iz lista »Soča«, srečno izvršil zrelostni izpit. Vpraša ga, ali namerava morda tudi on iti študirat pravo in dunajski mraz, kakor sošolec Štefan Pregelj iz Loma. Sonet se glasi:

(Fr. Pr.nu).

Čestitam ti, o Fran, da »cosmologijo« in devet si Muz oplazil,
in kakor Harambaša vse porazil
in z grozno »črno« knjigo panal osmo.
Veselo, srečno lahko vzdiháš: Skoz smo! —
Povej mi, nu, kam bodeš zdaj jo gazil?
Mordá se boš pri peči v Beči mrznil
in s Štefanom pri »juri« rekal: To smo!
Med »zrelo« robo si na »Soči« plaval,
in v duhu sem »črez lužo« k Tebi taval —
O, človek, kaj si mene res že zabil...?
Prepolni Tebe moji so možgani,
kot Tebi jaz, Ti meni zvest ostani,
inače Te še hujše bom pograbil — — —

Drugi sonet je poslal istotako svojemu sošolcu in prijatelju, Anžonu Plesničar-ju, ki je umrl l. 1918 kot župnik v Kamnjah na Vipavskem. Plesničar, ki je tudi pesnikoval, mu očita v ôdi, da se nič več ne oglasi, da nič več ne piše svojim prijateljem, jih nič več ne navdušuje, ampak da je na vse pozabil. Smrekar se pa bolj šaljivo brani proti takemu očitjanju tako-le:

(A. Pl.u)

Prehitro, Tone, si me čofnil v ôdi,
češ, glej, kako z jezikom nič ne miga,
prijateljem srca nič več ne vžiga:
vse nas bi rad potopil v Lete vodi!
Če bilo to bi resno v moji modi,
res slabši bil bi, nego možek - figa,
za katerega se živi krst ne briga,
ker svojeglavno kriva pota hodi.
Pa ni tako! In lahko glavo stavim,
da nisem tak malik... Nu, kakor pravim:
Lepo si pisal, toda ne prav sodil.
Ko spomnim Vas se, srce se ogreje,
v pozdrav se Vam čez morje ljubko smeje —
za en objem Atlant bi rad prebrodil!

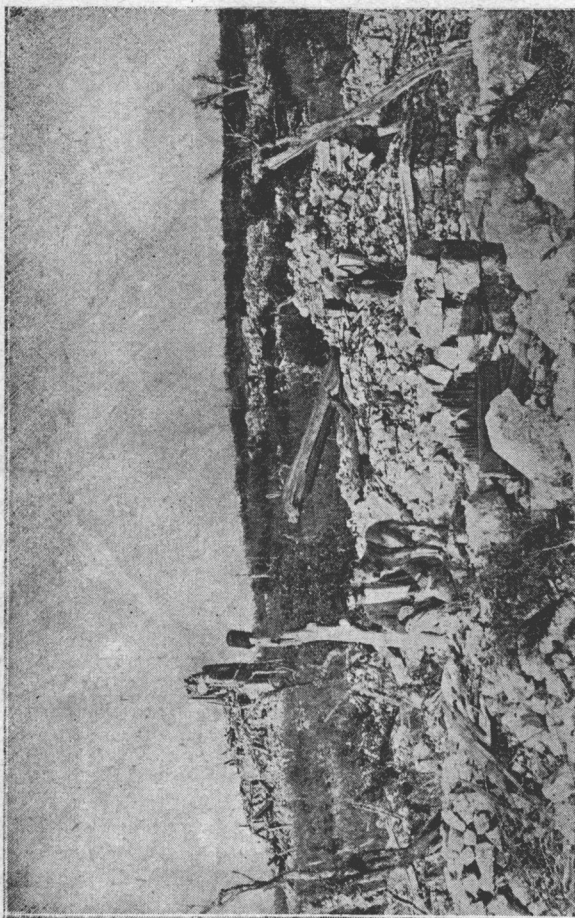
Basen je pa ta-le:

Miši v zboru.

V zaprti izbi mišji rod zboruje,
odredbe zoper vražjo mačko snuje:
načrtov mnogo, zvitosti, modrosti,
a tudi govoranc neumnih dosti.

Po dolgi borbi mlada miška vstane, pogleda zbrane, nosek si pomane: »Jaz pravim, ako mačka nosi zvonec, Nevarnosti bo naše kmalu konec. Naj mačka še tako na nas preži, pri glasu zvonca lahko miš zbeži.« — Ponosno sede. — Gromki rokoplošek! In zmagonosno viha miška nosek. — Ponižno stara miška vstane v zboru: »To, kar je rekla sestra nam v govoru, lepo glasi se, nam se kaj prileže; a kdo naj mački zvon na vrat priveže?«

Da spoznamo Rev. Smrekarja kolikor mogoče globoko v njegovo srce in dušo, priobčimo tukaj

Po vojski: Kostanjevica na Krasu. Zadaj na levi razvaline cerkve.

še tri pisma, ki jih je pisal iz Amerike svojim domačim. Gloše, obstranske pripombe, ki jih je pokojnik kaj rad delal v svojih pismih, so označene z oklepaji.

1. pismo.

V semenišču sv. Pavla 30. maja 1896.

Draga mi sestra!

Če se ne motim, omenil sem Ti v zadnjem pismu, da znabiti dobim **subdijakonat** okrog sv.

Trojice, zato sem pa čakal z odgovorom. Daneš, ko Ti to pišem, sem vže subdijakon. Odpovedal sem se vsemu, obljubil sem v veke čisto živeti, vsprejel sem dolžnost vsakdanje duhovne molitve opravljati, z jedno besedo: naredil sem važen korak in nazaj mi je zaprta pot! — To je v kratkem pomen subdijakonata. — — — (Kakor se čuje, dobim **dijakonat** koj po počitnicah. Po dijakonatu pride prezbiterat in to je zadnji red med večjimi redovi. — Bog daj, da bi bil vreden svetih redov!)

Večjega veselja mi nisi mogla narediti, kakor s poslanimi Pagliaruzzi-jevimi poezijami (dobil sem dva zvezka). In kako hitro si mi uresničila željo! Kdo bi ti tedaj ne bil hvaležen? In hvaležnega se Ti ne morem skazati drugače kakor s pismom. Pa, oh! vidim, da sem Ti nehvaležen in spoznam svojo napako, — pa mi tudi odpustiš? Ne dvomim, da bi mi ne odpustila, saj si v zadnjem pismu pripoznala, da so Ti znane bogoslovne razmere, mislim, da ne le kar se tiče cvenka, temveč tudi kar se tiče časa. Povem Ti, da imam večkrat več cvenka kakor časa. Oglasiti se vtegnem le o slovesnejših prilikah, n. pr. kadar mi Ti v pismu toliko orehov naklatiš, da jih je vsaj deset košev piškavih ymes. Čudil sem se Tvojemu zadnjemu pismu. Kaj ti vse šviga in miga po glavi! V svoji preveliki gorečnosti si napisala mnogo takih želj, ki se ne dadó kar tako lahko uresničiti. Jaz sicer ne trdim, da bi bilo pismo tako nespametno. Bral sem svoje dni še čudnejše reči, n. pr. Kalomon, sanjske in šembiljske bukvice itd. Tebi je vse nekako lahko, kjer ni treba prevelikih čudežev delati. Dovedi Ti je, da me malo s pismom panaš, jaz naj bi nato na vse pretege copral. Premalaj in pomladi 1900 v 1897! — Al' vejo kaj, gospadična Nana, naj pa ani nar'dé, jest, primojkokoš, ne morem, nečem in ne smem! Morebiti da število pre naredim, pa ne v 1897, ampak malo večje. Sploh pa, kako prideš na tako misel, ko veš, da nismo tako blizu, da bi nam bilo mogoče tako pogostoma obiskati drug drugega! Jaz sem si vtepel v glavo, da pridem ravno l. 1900 domov, in mir besedi! In sicer pojdem skozi London, Pariz, Rim čez Petrovo Brdo na Knežo. Pa kaj bi fantaziral, da bi napolnil celo pismo? Vreme je lušno, večer piha in goni oblake po nebesu in, če se ne motim, pojdem popoldne v mesto. Dam se fotografirati in pošljem ti vsaj svojo sliko za velike počitnice. V glavo mi je padel ostali del Tvojega pisma. Svojih vaščanov se večkrat spominjam in res prav žal mi je, da ne bom imel prilike peti nove maše doma. Pa, naj se potolažijo, ker pride kmalu Peter na vrsto in veselje bo tem večje, ko bosta dva Knežana duhovna: jeden v Evropi, drugi pa v Ameriki. Veseli me, da se me tako čvrsto spominjajo, le škoda, da ne vem veliko, kako se godi doma. Ti mi res pišeš (recimo: vsake kvatre) in še tedaj ne vem, koliko je ura v Evro-

pi. Ševe, prestrog ne smem biti s Teboj, ker mi je dobro znano, da včasih sama ne veš veliko doma-
 čih novic — — — — —

Sedaj se bližamo koncu bogoslovskega leta, 19. junija končamo šolo. Nič ne vem, kje bodem na počitnicah. Odrpta mi je pot na več strani, a najbrž me bo hotel č. g. Buh v Tower. Ti praviš, da, ako grem v Tower, potem narediš križ čez moje pismo. Kako malo mi zaupaš! Ali Ti nisem vselej **rad** pisal? Le čakaj, prav maščevati se hočem in pisal Ti bom vsaj štirikrat med počitnicami, zato ker misliš, da med počitnicami zabim na Te. In še preden grem na počitnice, Ti bom še enkrat pisal. Peter je ravno tak, kakor jaz. On tudi odklada z odgovori. Zadnjič sem mu pisal, do danes nisem še dočakal njegovega pisma. Je pa že jezen na me. In še prosil sem ga, naj me zaskozbog pokrije s plaščem kake ljubezni. Če ga vidiš, pa mu reci, da sem rekel, da pri Bogu je milost, pri njem je pa ni! No, v duhu vidim, kako mi žuga, in gotovo bi me polil z vodo, kakor pravi stara pesem:

»Zmočim te z repnico,
 mne neme, neme naje...
 Belo smrt videl boš,
 hopsasa saje!«

(Reci Petru, da naj se dobro razveseljuje na počitnicah, pa naj še o meni kaj sanja. Časa bo imel dovolj...)

Toda kaj bi še nadalje norel, kar kratko za-
 pišem, da ga pozdravljam kar na debelo. Spomi-
 njam se objednem tudi g. Josipa Jermola. Ker pa
 nimam naslova nanj, bodi tako prijazna in oddaj
 mu priloženi listek ob priliki. — (Ne zameri,
 draga sestra, da ti tako pogosto pišem. Celo jaz
 sem šit pisanja, kakor konopljine župe, kako mora
 biti še-le Tebi hudo, kadar bereš taka pisma. —
 Danes nimam veliko časa.)

O smrti stare matere nisem nič vedel, gotovo
 se je moralo pismo izgubiti. G. Rahotin mi pozneje
 ni pisal. Od doma tudi nisem dobil nič pisma. —
 Pozdravi mi vse prijatelje v Gorici. Časa nimam,
 da bi ti vse našteval. Posebno lepo vendar po-
 zdravim: G. in g. Weidlich, Batističeve vse, staro
 gospodinjo pod Kapelo i. t. d. O Ziernfeldovih mi
 nisi nič pisala. Ali veš kaj o njih? Če imaš pri-
 ložnost, pozdravi jih! — Doma na Kneži in Tem-
 ljinah pozdravljam in tako tudi sosede n. pr. Hva-
 la, Liščerjeve i. t. d. Pozdravljam posebno lepo
 Ivančka in Frančka. Tetne Jaukeljnovce in tetne
 Nežine vse. In vse počez in povprek. Jaz sem ved-
 no zdrav. Nadejam se, da si tudi Ti zdrava. Mo-
 ram hitro čakati, ker nimam časa. Še pozdravim
 Te v naglici kakor blisk in z Bogom! Zdrava bo-
 di večne čase na duši in telesu. Jeden lep pozdrav
 je več vreden, kakor ne vem kaj. Zato Ti pošilja
 prav lep pozdrav

Tvoj brat Andrej bogosl. III. leta.

2. pismo.

Draga sestra!

Ker ti v naglici pišem, ne boš mi zamerila, da
 je pismo tako raztrgano in zanikarno. S tem pi-
 smom Ti samo naznanim, da sem dobil Tvoje ob-
 širno pisanje in malo novic. Drugič piši mi še kaj
 takega, ki Tebe ne zanima.

Dobil sem Tvoje pismo, kakor upam, da si
 med tem časom tudi Ti moje dobila. Prav žali me,
 da sem Ti tako hitro pisal. Ako bi počakal še 14
 dni, pa bi mi ne bilo treba sedaj drugo pisati, ker
 v enem pismu si upam vse novice od 10 let po-
 pisati. Tvoje pismo, dasi neizmerno dolgo, bi jaz
 skrpal v par vrsticah. Če si kedaj odkrila svojo
 žensko redko besednost, odkrila si jo v zadnjem
 pismu. Za Boga! Kdo pa vtegne taka dolga pisma
 brati, ako se srečno spomni, da je človeško življe-
 nje tako kratko! Dobro, da sem ga dobil ravno v
 času, ko smo imeli celo uro počitka. — Torej Ti si
 bila doma! Ustrašil sem se, ko sem dobil pismo
 iz Gorice. Vsak dan sem pričakoval kakega po-
 ročila iz Egipta, kajti tja si hotela iti. Vsaj tako
 si mi v nekem pismu omenila. Vsak dan sem bral
 angleške telegrame iz turških pokrajin. Pazno sem
 pregledal, koliko so jih pomorili širokohlačniki in
 celo imena so se mi zdela zanimiva. A sedaj pismo
 iz Gorice, dolgo pismo, natlačeno s kneškimi no-
 vicami! Vse to se mi je zdelo divja komedija. —
 Vže prav, da si mi tudi o tem pisala, dasi ne vte-
 gneš veliko pisati in misliti. Veseli me, da je do-
 ma vse pri starem. Kar se tiče Knežanov, moram
 le toliko omeniti, da bi neizrečeno rad v njih sre-
 di bral prvo sv. mašo, toda mi ni mogoče. Obi-
 skati se bomo morali tistega dne le v duhu kakor
 po navadi. Toda kaj je na tem ležeče? Obiščem
 jih pa kasneje osebno in sicer za več mesecev, če
 Bog da leta 1900!

Oh, tukaj v Ameriki je vendar tako prijetno!
 Ljudje povsodi tako prijazni! Kar nič ne pogrešam
 domačih ljudi rojstnega kraja, kadar se mi ponudi
 priložnost, da pridem med nje! Kako gostoljubni
 so, človeka bi kar na rokah nosili, če je dober ž
 njimi. Ne mogel bi se jim hujše zameriti, kakor ako
 bi jih ne obiskal. Tukaj se narede prijatelji v eni
 uri za celo življenje. In kadar se človek seznani ž
 njimi, tedaj se ga vedno spominjajo, vedno vabijo
 na obiske. Iz mesta St. Paula nas pride vedno kdo
 pogledat in povpraševati, kako se imajo slovenski
 bogoslovci. Kadar vtegnemo, gremo pa mi njih po-
 gledat. Letos lahko grem vsak teden dvakrat v
 mesto, ker sem v četrtem letu bogoslovja. In zo-
 pet se kesam, da sem ti to povedal, ker porečeš:
 »Pisem pisati pa ne vtegne!« Oh, seveda ne! To
 je nekaj težkega, ker nimam kaj tacega. Sedaj
 imamo jesensko vreme in ob takem vremenu se ne
 da dosti govoriti.

Dobro se mi zdi, da Fran služi pri takem go-
 spodarju. Lahko se nauči veliko dobrega pri g.

Božiču, katerega spoštujem nad vse, ker takih mož ni veliko na Goriškem. Ob priliki mu bom pisal. Domov bom tudi pisal, če ne odložim. Upam, da je Ivane zdrav. — Nič mi nisi pisala, če je kdo umrl. In o g. Petru Šorliju tudi nič! Lepo! Pa o Izajji Božiču? Tudi izvrstno. Ti me vedno jeziš! O č. g. Ferfolju sem bral v »Soči«. — Kar se tiče spominskih podob, Tebi ni treba nič skrbeti. To bom že jaz »vrihtal«, da bo prav. — Ne morem določiti, kedaj bom imel sv. mašo. Vsi pravijo, da o Božiču! Kadar jo bom imel, imel jo bom v Toweru, kjer sem kakor domač in kjer bom tudi služboval, če ostane »Am. Slov.« pri preč. g. general-vikarju Jos. Fr. Buh-u. Toda pisati ti ne morem nič gotovega, saj moram biti vedno pripravljen. Iz skušnje vem, da je šel bogoslovec zvečer mirno počivat, zjutraj so mu pa naznanili, naj se pripravi, ker bo v treh dneh posvečen. In o tem se mu niti sanjalo ni.

Za danes končam, prihodnjič morda kaj več, ko bom vtegnil. Pozdravljam Te izvrstno! Osta-jam Ti tudi za naprej vdani brat — Andrej. —

»Sočo« sem dobil in Krilana tudi. Hvala! — Pozdrav vsem znancem in prijateljem. Odgovoriti imam še mnogim drugim, a časa imam malo. Danes smo vže 6. oktobra, čas po bliskovo hiti in nam vsak dan prinaša novega dela in novih skrbi. Z Bogom! Pa odpiši!

Andrej bogoslovec IV. leta.

Groveland Paul 6. okt. 1896.

3. pismo — brez datuma.

Predragi moj brat Franc!

Tvoje ljubeznjivo bratsko pismo sva prejela (namreč s sestro, ki se je bila med tem preselila k njemu v Ameriko) z velikim veseljem, ker nama pišeš, da si zdrav in vesel. Večkrat se z Nano o Tebi pogovarjava, a ne le o Tebi, temveč o vseh naše krvi. Nana vedno pravi, da ima Tebe najbolj rada. France, ne veruj ji na noben način! Ona je taka lisica, kakor je bila. Sicer kot kuharici ji ne morem nič reči. — Pa ravno sedaj sva se malo skregala, in to zavoljo Tvoje pridige, katero si meni naredil v pismu. Jaz sem rekel, da si me preveč v pismu prijel, kar se tiče bratske ljubezni. In kakor čitaš, tako sva se prepirala:

Nana: Pa prav ima, da Te je tako oštel!

Andrej: Saj res, Nana!

Nana: Ali nima prav?

Andrej: Pa prav, prav!

Nana: Nu, če misliš, pa piši, če nočeš, pa ne!

Andrej: Kaj mu pa čem pisati?

Nana: Piši me v uho!

Andrej: Kaj pa?

Nana: Reci mu, da je vse dobro in bilo bi vse tako lepo, ako bi bil Franc tu.

Andrej: No, kak pa je Franc?

Nana: Oh, tega Tebi ni povedati, ko ne zastopiš čisto nič!

Andrej: Pa pusti!

Nana: Tebi je to lahko reči, a meni je to težko dopovedati!

Le glej, ti si gospod, pa ne veš, da imaš nogavice strgane, pa gumb ti je odletel, — glej tak si, kakor bi hodil med pobirat. Ves čeden si za pekel. Len si, da ti ga ni para.

Andrej: Pri hundredcerajsen! Ti pa me že ne boš v strahu imela!

Nana: Še enkrat rečem: Ali boš tiho? Jaz sem gospodar!!

(Ubogi) Andrej: Saj molčim! —

Vidiš, dragi brat, tako se kregava, da nama čas mine. To je bilo samo v »špasu«. Ravno sedaj sva odkosila, a ne s koso, temveč z žlico. Govorila sva o starih časih in krajih. Nana hoče vedno prav imeti. Ona je tako šparovna, da bi hotela celo raztrgano Ameriko zaflikati. Pa kako me suka in rihta! Pri vsem tem sukanju in »ekselciranju« ji ne morem veliko reči ko: Zlahta je raztrgana plahta!

Do sedaj sem se jezil z njo, a po Tvoji kratki in čvrsti pridigi ji za danes še prizanesem. Ako se pa takoj jutri ne poboljša, bo vže izvedela, pa čem je mast! —

Ž njo sem sicer zadovoljen, še bolj, dragi France, sem s Teboj, ker čujem, da si vrl dečko. Ostan mi zdrav na duši in telesu! Boga ne pozabi in Bog Tebe ne bo pozabil.

Ves Tvoj

Andrej.

Vsprejmi, ljubi bralec, površno sicer, a v glavnih potezah resnično sliko Rev. Andreja Smrekarja. Vem, da njemu ni bilo, ko je še živel in mu je sedaj še manj do tega, da bi ga kdo proslavljal in hvalil; vendar naj bodo te vrstice skromen spominik, ki ga postavlja zvest prijatelj imenom prijatelj na grob skromnega sina malega naroda slovenskega. — Dragi Andrej! Dovolj, da se poslovim od Tebe s prelepimi besedami Tvojega ljubljenca Simona Gregorčiča:

»Ti tudi si odplul pred nami
iz krajev zmot, laži, prevár; —
telo spi mirno v grobni jami,
duh gori blažen bo vsekdar...

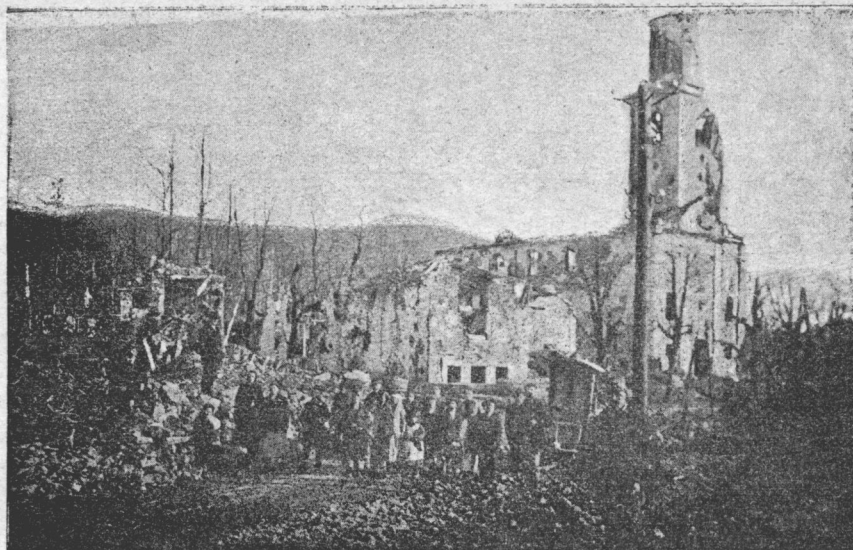
Življenje merjeno le kratko
ti bilo je ko zimski dan —
ta dan ni tekel vedno gladko,
bil manj je topel ko hladán.

...Prerano si odšel pred nami,
prej gost, bolj redek naš je broj, —
V deželo solčno nad zvezdami
nas vabiš, kličeš za seboj.

Kaj torej plašil bi se smrti?

Saj ta nam svet odprè ves nov;
skoz grob odprti, spet zaprti
se v carstvu združimo duhov. —

S . . . i.

Po vojski: Št. Peter pri Gorici.

Italija in Vatikan.

Nekateri francoski in italijanski listi so objavili vest, da je rimski papež Benedikt XV. omenil Wilsonu, ko ga je le-ta obiskal, naj bi se garancijska postava internacionalizirala in naj bi dale vlade vseh kat. držav poročstvo, da bi je italijanska vlada ne mogla svojevoljno prelamljati. Drugi listi pa to zanikujejo, češ, da papež ni o tem Wilsonu niti govoril. —

Znano je, da smatra italijanska vlada to postavo za notranjo postavo italijanske države, ki se vanjo ne smejo vtikati druge države, a znano je tudi, da je v zadnjih letih tudi sveta Stolica izjavila, da odklanja internacionalizacijo te postave. O kaki internacionalni garancijski postavi ni sv. Stolica nikdar govorila. Kardinal Gasparri je še v zadnjem času izjavil v imenu sv. Očeta, da je pričakovati rešitve rimskega vprašanja od dobrega čuta italijanskega ljudstva (dal buon senso del popolo italiano).

Vsled tega se sedaj nekateri italijanski listi jezijo na inorodne liste, ki so začeli spet govoriti o internacionalni garancijski postavi, kar bi utegnili spet motiti dobre odnose mej Vatikanom in Kvirinalom, mej sv. Stolico in italijansko vlado.

Zanimivo je vedeti, kaj pišejo sedaj italijanski listi o načinu sprave mej sv. Stolico in italijansko vlado. Pravijo, da zahtevajo vatikanski krogi, ki so naklonjeni spravi, nekaj prememb oziroma spopolnitev v garancijski postavi. Prva spopolnitev naj bi se izvršila glede apostolskih palač, od katerih ima sedaj papež le užitek, ki naj bi pa spet postale lastnina sv. Stolice. Istotako naj bi postali

muzeji, biblioteke in razne zbirke umetniških in arheoloških stvari spet last Vatikana. Dalje pravijo, da je neprimerno, da določa garancijska postava papežu letno plačo, kakor bi bil državni uslužbenec. Država naj bi rajši dala enkratno svoto, ki jo je papežu dolžna za premoženje, ki si ga je svoj čas se silo prisvojila. S tem bi bilo za suvereniteto sv. Stolice zadostno preskrbljeno. Odpraviti treba tudi »placet regium« in »exequatur«. S temi dopolnitvami bi Italija zadostila v bistvu vatikanskim zahtevam in bi garancija za svobodo sv. Stolice bila od strani Italije zadostna.

Ko bi bil dosežen sporazum z italijansko vlado, bi se potem lahko oglasile tudi druge katoliške vlade in bi se na ta način priznal in zagotovil sv. Stolicy od vseh strani posebni (sui generis) internacionalni značaj, ki ga določa italijanska garancijska postava v čisto verskih rečeh. To bi bilo internacionalno kraljestvo brez posebnega državnega teritorija. Ko bi vse države priznale internacionalni značaj rimskega papeža, kakor bi ga priznavala na ta način spopolnjena italijanska garancijska postava, bi s tem bila ta internacionalnost dovolj trdna, da bi ne bilo treba internacionalizirati italijanske garancijske postave, ki da je notranja reč italijanske države.

Toda list »Osservatore Romano« je objavil dne 30. januarja 1919 uradno vatikansko noto, ki se v njej zanikuje, da bi se bil rimski papež dogovarjal z Wilsonom o tem vprašanju.

Dr. Egidij.

Zanimivo je vedeti, kako presoajo socialisti v Italiji ruske razmere. Nekateri obožujejo Lenina, voditelja ruskih boljševikov, drugi ga obsojajo. Eden glavnih socialističnih znanstvenikov in politikov Artur Labriola, župan napolitanski, piše v listu »Critica Sociale« meseca januarja 1919 o Leninu in o ruskem proletariatu tako-le: Lenin oziroma ruski proletariat se ravna natančno po Marxovem vzorcu, kakor ga je le-ta načrtal v svojih spisih in manifestih. Marxova teorija o gibanju proletariata razločuje tri stopnje: 1. Strokovno organizacijo delavstva. 2. Osvojitve državne oblasti. 3. Odpravo vseh razrednih razlik v človeški družbi po osrednji vladi. Vse to dela ruska revolucija: Organizira, si je prisvojila državno oblast in odpravlja razredne razlike. Vse to je strogo po vzorcu Marxovem. Marxova teorija se je vprav v Rusiji pokazala v vsej svoji rodovitnosti in nepremagljivosti, ker si je znala tudi mej nezreli ruskimi odnošaji najti poti do smotra.

Labriola poziva Filipa Turatija, drugega socialističnega znanstvenika in politika, naj pove, kaj naj bi bil storil v tistem položaju Lenin oziroma ruski proletariat, ko se mu je državna oblast potiskala v roke vsled onemoglosti nasprotnih strank in po zaslugah ženijalnih socialističnih voditeljev? Ali naj bi bil odklonil to oblast, češ, da razmere mej ruskim proletariatom niso še zrele, da omika ni še dosegla zahtevane višine za idealni socializem, da obrt ni še dovolj

¹⁾ Beseda »boljševik« se izvaja iz slovenske besede »boljši«, kar pomenja v ruščini tudi večji. Boljševiki so socialni demokratje, ki so imeli na kongresu v Londonu l. 1903. večino, dočim se zmerni socialisti, ki so bili v manjšini, imenujejo menjševiki. Boljševiki so po svojem skrajnem programu morejo imenovati tudi maksimalisti, dočim so menjševiki bolj zmerni, torej minimalisti. Maksimalisti hočejo takoj izvesti kar največ mogoče — maximum socialističnega programa t. j. popolni komunizem, minimalisti pa hočejo, naj se stvari naravnim putem razvijajo, dokler ne dosežejo brez nasilnosti in vojske svojega cilja. Minimaliste imenujejo tudi evolucioniste, ker poudarjajo naravni razvoj (evolucio) in revizioniste, ker zahtevajo nov pregled (revisio) soc. programa v tem zmislu.

razvita, da delavstvo ni še dovolj organizirano itd.? Ali naj bi bil Lenin morda rekel delavstvu: Vi niste še za to! Pojdite k gospodarjem in prosite jih, naj vas še nadalje vlada, teptajo in izsesujejo? To bi bil samomor!

Labriola občuduje Lenina, ki se bori s celim svetom uvajajoč v Evropo novo dobo socialističnega komunizma. To je zadnji čin socialne revolucije, ki se je marsikomu zdel le fraza za delavske shode, ki je pa v Rusiji postal resnica. Vojska je proletariatu pripravila tla, ker je pomela dinastično — militaristično — kapitalistično vladno. Začela se je diktatura proletariata in komunizem v produkciji. Naše sanje iz mladeniške dobe postajajo dejstvo. Ruska republika odpira vrata v novo dobo preobrazbe celega sveta po socialističnih in komunističnih načelih, ko bo delo vladalo in določevalo postave. Gotovo ne bo kmalu vse v redu, mnogo pogreškov bo treba še odpraviti, toda pustimo kritiko in delajmo pogumno naprej. Držimo se vsaj sveta antisocialista Clemenceau-a, ki je izrekel modre besede, da je namreč revolucija blok, ki ga je treba ali v celoti sprejeti ali v celoti odbiti. Ta blok je rodil druge bloke, mej njimi tudi napolitanski blok, kjer Labriola županuje, kar mu zabranjuje, da bi se mogel bolj obširno baviti s tem vprašanjem.

Labrioli odgovarja milanski poslanec Filip Turati, zastopnik druge znanstvene socialistične struje v Italiji tako-le: Kar proglašajo Labriola za marksizem, ni nauk Marx-ov. Marx uči v knjigi Das Kapital in v Manifestu nekaj povsem drugega. Takim, kakor je Lenin, ki se silo uvaja mej nezrelo ljudstvo neprimerne reforme, je bil Marx zelo nasproten, kakor je razvidno iz njegovih ostrih filipik proti Bakuninu (Papa Michele), ki je bil Lenin svojega časa. Z Marxom je socializem nehal biti utopističen postanši znanstven, je nehal biti gola misel kakega demagoga ali tudi filozofa postanši v Marxovem dokazovanju historično dejstvo, ki se polagoma razvije iz določnih ekonomskih razmer. Dokler ne doseže razvoj človeške družbe dotične stopnje, je socializem v pravem pomenu nemogoč. Socializem ni obveza, ki bi se mogla poljubno nadeti kateri-koli družbi. Za socializem se zahteva določna izobrazba ljudstva, določna organizacija delavstva. Ko doseže proletariat idealno višino, se razbijejo stare juridične

spone same po sebi in nastopi socializem. Socializem dozoreva počasi ob razvoju industrije in tehnike, ob razvoju kapitalizma, ob organizaciji delavskega ljudstva v tvornicah in na polju, ob vzbujanju zavesti delavskega ljudstva, ob naraščanju ljudske omike in tehnične izobrazbe do stopnje, ko delavstvo lahko prevzame vodstvo produkcije in odstrani lastnike - kapitaliste, ki postanejo nepotrebni. Po Marxu je kapitalistični sistem za določno dobo, ko je proletarijat še nerazvit in ko ne more še v roke vzeti produkcije, relativno potreben. Delavstvo, ki ne more sprejeti vodstva produkcije, je za socializem še nezrelo. Ko pride človeštvo do določne omike, se samo ob sebi ukloni splošni volji. Volja posameznikov in strank utihne, mir komunistični zavlada, revolu-

sti le take socialistične uredbe, ki jih more za sedaj ruski kmet sprejeti. Potem bi bili morali polagoma napredovati do idealnega socializma, ki je popolni komunizem. To bi bila socialna revolucija po Marxu. Ta revolucija bi bila naravna, ki bi ne bila v negotovosti, da jo protirevolucija uduši. — Ruski proletarijat bi bil se svojim vplivom in pritiskom tlačil kapitalizem in militarizem, dokler ne bi dozorel do popolne veljave in do moči, ko bi vse lahko sprejel v svoje roke. To pa, kar se sedaj godi na Ruskem, ne more imeti obstoja, ker ni naravno.¹⁾ Protirevolucija bo vse izravnala.

Turati pravi, da ne veruje v vojsko, kakor veruje Labriola, niti v barbarsko niti v kulturno, da obsoja vse bloke, in sploh vse skoke, ker niso koristni in nimajo trajne veljave. Labriola se je

Po vojski: Deško semenišče v Gorici.

cija preneha. Vse to pa se ne doseže tako hitro. Za to so potrebne cele dobe socialne evolucije. Te dobe so lahko dolge kakor dnevi stvarjenja.

Kaj naj bi bil torej storil Lenin oziroma ruski proletarijat, ko so ga razmere silile sprejeti vladne vaje v roke? Pred vsem bi se ne bil smel dati prisiliti, da bi prevzel vladno, ker je za to ruski proletarijat še nesposoben, zlasti bi je ne smel sprejeti in nadaljevati s terorizmom. Tak proletarijat nima nobene pravice, da bi se polastil vlade in nima tudi od tega nobene koristi, ker ne zna niti sebe vladati, kaj še druge! Uvajati popolni socializem mej ruskim ljudstvom, ki skoraj nima proletariata — vsaj organiziranega in razvitega ne — je anahronizem. Kvečjemu bi bili smeli uve-

ogreval za vojsko na strani entente, ker je veroval v kulturno delo te vojske. Tega Turati ni veroval in ne veruje. Evolucija delavstva je najbolj gotova in najbolj uspešna revolucija in vojska.

Kakor je iz te polemike razvidno, je tudi v Italiji dvojna socialistična struja, boljševiska

¹⁾ O velikih in nenaravnih skokih v Rusiji pričajo te-le številke: Koncem l. 1913 so imeli 1679 milijonov rubljev papirnatega denarja, koncem l. 1916 pa 8591 milijonov, pod Kerenskim že 17.859 milijonov, boljševiki pa so izdali od 1. jan. do 7. nov. 1918 nič manj ko za 30 milijard rubljev papirnatega denarja, nato pa za 40 milijard. Vsega papirnatega denarja, ki kroži sedaj, je do 60 milijard.

ali skrajna, ki hoče takoj priti do cilja t. j. do komunizma in z m e r n a ali evolucionistična, ki hoče stopnjema doseči ta cilj. Cilj je isti, namreč komunizem. Sredstva poslednje struje so: 1. Organizacija delavstva, ki daje delavcem moč proti kapitalizmu. 2. Boj za nadvlado v parlamentih in občinskih zastopih z namenom, da se sklenejo dobri zakoni, ki bi pospeševali socialistične načrte. 3. Ustanavljanje kooperativnih organizmov in zavodov mej proletarci, ki naj bodo predpoda bodočih socialističnih družabnih ustanov, za katere se mora občinstvo že sedaj pripravljati. 4. Razširjanje socialističnih naukov mej proletarci in drugimi.

Po vojski: Dolenja Vrtojba.

Boljševiška ali skrajna struja pa poudarja, da je čas mirnega razvoja minul in da je napočil zgodovinski trenotek, ko treba se silo izvesti preobrat in uničiti kapitalistični sistem. Proletariat naj bi se polastil se silo po vseh občinah vlade, izvolijo naj se po vseh občinah delavski sveti (sovijeti), ki naj potem izvolijo osrednji svet (sovijet) za osrednjo vlado. Aktivno in pasivno volivno pravico naj imajo le delavci in delavke. Da se zabrani upor proti novi vladi, treba delavstvo oborožiti. To je boljševiška vojska. Diktatura ali strahovlada de-

lavstva bo le prehodna, dokler ne izgine razlika mej socialnimi razredi in dokler ne nastane družba, ki bodo v njej vsi enaki. Takrat preneha sila in zavlada mir in bratoljubje.

V komunistični državi, ki je cilj obeh struj, bo imelo delavstvo vso legislativno in eksekutivno oblast. V delavskih svetih, zlasti v osrednjem delavskem svetu bo vsa oblast. Prvo delo komunistične strahovlade bo, da se čimpreje poddržajo zemljišča, produktivna sredstva, promet, obrt, trgovina in kapital izvzemši mali kapital. Državni dolgovi se bodo zatrli. Mali in srednji posestniki, mali in srednji obrtniki in trgovci bodo vsled socialnih ugodnosti rade volje pristopili k novemu komunističnemu sistemu, ki bo v kvar in v škodo le velikemu kapitalu in veleposestvom. Novo pravo komunistične države bo slonelo na teh-le načelih: 1. Vsakdo imej pravico do eksistence. Izključeni naj bi bili le taki, ki bi ne hoteli delati ali ki bi se ne hoteli pokoriti novemu sistemu. 2. Vsakdo imej pravico, da se lahko izšola. Država ima dolžnost skrbeti, da se pravi talenti ne bodo izgubljali. 3. Vsakdo imej pravico do primerne stanovanja. 4. Vsi privilegiji naj se odpravijo.

Socialisti — boljševiki menijo, da je napočil sedaj historigni trenotek, ko mora delavstvo se silo potegniti vso oblast nase. Poizkusi v Rusiji in na Ogrskem kažejo, kako si mislijo socialisti zadnji korak do izpolnitve vseh socialističnih teženj po Marxovi teoriji. Prav ti poizkusi kažejo pa tudi, koliko težav je s tem združenih. — Vprašanje je, ali se sploh da komunistični program uresničiti mej človeštvom? Da, ko bi bili ljudje idealni, bi komunizem bil mogoč. Toda komunizem ni bil za dolgo dobo mogoč niti mej prvimi kristjani, ki so bili goreči, vneti in nad vse požrtvovalni, koliko manj je mogoč dandanes, ko je idealizem mej ljudmi popolnoma izginil! Ugovor, da bi bil sedaj komunizem za vse obligaten, nas ne more prepričati. Sami socialisti priznavajo, da niso razmere niti v Rusiji niti v Italiji niti drugod še zrele za novi komunistični sistem. Naše mnenje je, da bodo težko kdaj za to zrele, kajti zasebna last je potrebna, čeprav ne absolutno, vendar pa relativno t. j. z ozirom na človeške slabosti in nagnjenja. Katoliške stranke stoje na stališču, ki ga je označil rimski papež Leon XIII v okrožnici »Rerum novarum« (15. maja 1891), v kateri uči, da je zasebna last človeštvu naravna in v kateri hkrati prepoveduje agitacijo za odpravo zasebne lasti. Rimski papež svetuje katoličanom organizacijo delavskega ljudstva. Organizacija daje delavcem moč zoper kapitalizem, ki ga omejuje in tudi izključuje. V prav mnogih slučajih je resna organizacija celo izpremenila privatni kapital v kolektivni in dovedla v malem obsegu do komunističnega sistema. Nadaljujmo jo, saj tudi socialisti ne morejo boljšega svetovati. Revolucija

v Rusiji in na Ogrskem dokazuje, kako osodepolna je radikalna ali boljševiska struja in v kakšne zmešnjave in bratomorne vojske da vede. Da bi mogli kdaj odpraviti zasebno last in uvesti za trajen čas popoln komunizem, je težko misliti. Zasebna last je človeštvu naravna. Vsled tega ne bodo mogli tudi evolucionisti in revizionisti mej socialisti nikoli priti do pravega smotra, ker se razvoj ne bo nikoli toliko povspel, da bi se mogel naravnim potom brez revolucije uvesti komunizem. Poleg tega nasprotujejo komunisti katoliški cerkvi in so njih komunistične nasilnosti nasprotne krščanskemu stališču, kar vse zaprečuje njih napredek, da je nemogoče misliti, da bi kdaj za dolgo dobo mogli zavladati.

Ta razmišljanja dokazujejo, kako nujno potrebna je krščanskim strankam v tem oziru orientacija in kako nujno potrebno je, da pozivimo in utrdimo zdravo krščansko-socialno organizacijo mej ljudstvom. Ruske razmere dokazujejo, kako telebajo Slovani iz enega ekstrema v drugega, iz carizma v boljševizem in kako zamujaajo pri tem svoje najboljše trenutke v zgodovini.... Socialisti drugih narodov, ki so za boljševizem stokrat bolj pripravljeni ko ruski kmetje, ploskajo Leninu in navdušujejo ruske socialiste na bratomorni boj, sami pa se ne morejo še za to odločiti, češ, razmere niso še zrele....

Dr. Egidij.

Rabindranat Tagore :

Ptice selivke.

1.

Kar si, ne vidiš, kar vidiš, je tvoja senca.

2.

Pokoj je za delo, kar so veka za oči.

3.

Riba je nema v vodi, zvér je silovita na zemlji, ptič poje v zraku.

4.

Bog pravi človeku: »Ozdravim te in zato te tepem, ljubim te in zato te kaznujem.«

5.

Drvarjeva sekira je prosila drevó za toporišče. In drevo mu ga je dalo.

6.

Trava išče svojo množino v zemlji. Drevó išče svojo samoto v nebu.

7.

»Kako daleč si od mene, plod?«
»O cvet, skrit sem v srcu tvojem.«

8.

Blato sprejema psovke in daja rože v povračilo.

9.

Deževne kaplje so poljubljale zemljo šepetáje: »Smo po tebi hrepeneče hčerke, ki so se vrnile k tebi z nebá.«

10.

Sovražili so in ubivali in ljudje so jih hvalili. Ali Bog se jih sramuje in se podviza, da skrije njih spomin pod zelenino trave.

11.

Bogu so bolj všeč človeške svetilke, nego njegove velike zvezde.

12.

Desnica Božja je usmiljena, ali levica je strašna.

13.

Tisti, ki imajo vse, manj Tebe, o Gospod, zasmehujejo tiste, ki imajo samo Tebe.

14.

Prišel sem na tvoj breg kot tujec, živel sem v tvoji hiši kot gost, zapuščam tvoja vrata kot prijatelj, o zemlja moja.

15.

Zahvali plamen za njegovo luč, ali ne pozabi na človeka, ki stoji v senci držeč svetilko z neutrudno potrpežljivostjo.

16.

Vaš malik je zrušen v prahu, v dokaz da je prah Božji večji od malika vašega.

17.

Oblast je rekla svetu: »Ti si moj.«
Svet pa jo je uklenil na njenem prestolu.
Ljubezen je rekla svetu: »Jaz sem tvoja.«
In svet ji je dal vso oblast čez svoj dom.

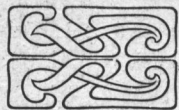
Iz angleščine preložil A. I. Gradnik.

Le solzo.

Pač res je človek siromak,
ubog takó, in revež tak,
da za največjo mu radóst
in za največjo mu bridkost,

ima le en izraz,
in to je — solza,
ki iz očesa
se mu potoči čez obraz.

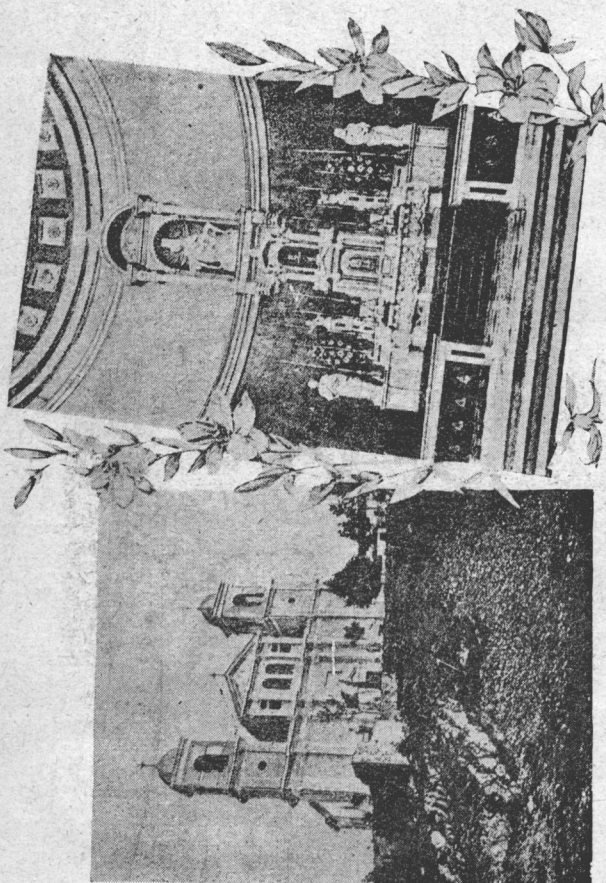
Ciril Strahota.

Naša organizacija.

V združbi je moč. Kako šibka in neznatna je posamezna kaplja vode! Vsak vetrič jo zmaže in vrže raz veje. Toda ko se posamne kapljice združijo v potok in v reko, zraste njih sila, da gonijo miline in tvornice, da deró z veliko močjo proti svojemu cilju ter odstranjujejo vse zapreke, ki se jim stavijo na pot. Tako je tudi v človeškem življenju. Moč posameznega človeka se kaj rada pozgubi. Le ko se združijo posamezniki v organično celoto, v mogočne skupine in stranke, postane

Cerkev na Gradu pri Mirnu pred vojsko. Veliki oltar.

njih delo v javnosti vidno, se krepko združi v dosge določenega namena. V organizaciji je moč!

Vsled tega so od nekdaj ljudje iskali združitve, da so zamogli udelejevovati namen, katerega bi posameznik ne mogel nikdar doseči.

Tako so se tudi v naši goriški deželi pojavile prav zgodaj razne organizacije, ki so vprav pred vojsko cvetele. Imeli smo razvite kulturne, gospo-

darske in politične organizacije, ki živo pričajo, da je naše ljudstvo omikano.

1. Politična organizacija.

Kakor povsod drugod, so pred vojsko na političnem polju tudi pri nas imeli vodilno vlogo zlasti dve stranki. Bila je narodno-napredna, ki se sedaj imenuje »jugoslov. demokratična stranka« in pa »Slovenska ljudska stranka«. Slednja se je kakor znano razcepila v dve struji v »staro« in »mlado« strujo. Nastale vojne razmere so pa kmalu približale obe struji prejšnji celoti. Že v dobi begunstva je razlika dejansko izginila in po vrnitvi v domačo deželo je bila prva skrb vodilnih krogov, da se obe struji tudi formalno združita.

To se je zgodilo ob splošnem navdušenju in odobravanju našega časopisja na širšem shodu zaupnikov S. L. S. v Gorici dne 5. sept. 1918.

Sprejel se je nov pravilnik S. L. S. in izvolilo se je novo načelstvo, ki je pozneje zbralo v izvrševalni odbor S. L. S. sledeče gospode:

Mons. dr. Josipa Ličana, profesorja bogoslovja v Gorici,

dr. Iv. Novaka, odvetnika v Gorici, in

dr. Ign. Kobala, prof. in stolnega vikarja v Gorici.

S. L. S. je pred vsem krščanska stranka, ki terja, naj sloni vse javno narodno delovanje in življenje na večno veljavnih krščanskih načelih. Vsled tega si šteje v dolžnost, da udelejevuje v političnem delovanju sklepe slov. katoliških shodov.

Stranka je ob enem slovenska, kateri je narodno načelo sveto. Vsled tega se bo borila za vse pravice slov. naroda ter odbijala vse sovražne napade nanje.

Je pa tudi ljudska stranka, ki se zavzema za teženje in potrebe ljudstva, ter zahteva najširše sodelovanje ljudstva pri političnem delovanju. Dočim so nekatere stranke še-le po vojski nastale »demokratične«, je S. L. S. koj od prvega početka stala na dejanskem demokratičnem programu.

Marsikaj dobrega je naša stranka ukrenila v kritični dobi vrnitve na Goriško. Zasnovala je z velikimi žrtvami svoj časopis »Goriško Stražo«, ki je bil sploh edin časopis, ki se je v tej dobi tiskal v Gorici, ter je prebivalstvo obveščal o perečih in nujnih zadevah. Krepko se je zavzela za boljšo aprovizacijo ljudstva, za obnovitveno akcijo, za pravočasno nakazovanje podpor, za vračajoče se begunce itd.

Po dogodkih meseca novembra 1918 in po okupaciji goriške dežele je nastala živa potreba, da se stranke v deželi na novo orientirajo.

Po vsestranskem posvetovanju je izvrševalni odbor S. L. S. v sporazumu z merodajnimi zaupniki sklenil, da stopi stranka v stik z drugimi na Primorskem obstoječimi političnimi strankami. Kot ugodno torišče se je pokazalo vprav slov. politično društvo »Edinost« v Trstu. Ne da bi S. L. S. prenehala, so se v društvu »Edinost« združile vse slov. stranke na Primorskem v svrhu solidarnega delovanja v narodnem oziru. Naša stranka je zahtevala od društva »Edinosti«, (ki se pa ne sme istovetiti s konsorcijem lista »Edinost«) in tudi prejela zagotovilo, da se v skupnem političnem delovanju ne smejo žaliti verska načela stranke ter se jej ima pustiti svobodno delovanje v udeleževanju tega načela. Stranka bo torej le svoj narodni program vzajemno z drugimi strankami izvrševala potom slov. političnega društva »Edinost« v Trstu. To je potrebno, da naši somišljeniki vedó.

Torej v vseh narodnih vprašanjih je za sedanjó dobo merodajno za vse primorske Slovence brez razlike strank vodstvo omenjenega društva »Edinost«, kateremu načeluje g. dr. Wilfan, odvetnik v Trstu. To društvo ima poseben goriški odsek, kateremu predseduje g. dr. Karol Podgornik. Poleg njega so bili na občnem zboru »Ed.« izvoljeni še sledeči gospodje: 1.) iz S. L. S.: dr. Ign. Kobal, dr. Iv. Novak, Franc Černic, župan in 2.) iz jug. dem. stranke: g. Ign. Križman, nadučitelj in gosp. Vran iz Tomaja.

2. Kulturna organizacija.

Delo za ljudsko omiko so vršila v mestu in po deželi naša bralna, izobraževalna, pevka in telovadna društva. Večina teh društev je bila ujedinjena v »Slovenski krščansko-socialni Zvezi za Primorsko v Gorici« (S. K. S. Z.).

Namen temu osrednjemu društvu je zbirati krščansko misleče Slovence primorske dežele, vzgajati jih v kršč. socialnem duhu, prirejati jim poštene zabave in izlete, a tudi ustanavljati, združevati in spopolnjevati nepolitična društva kršč.-socialnih načel med primorskimi Slovenci ter jih duševno podpirati.

To svojo nalogo je »Zveza« v dobi pred vojsko z veliko vnemo vršila.

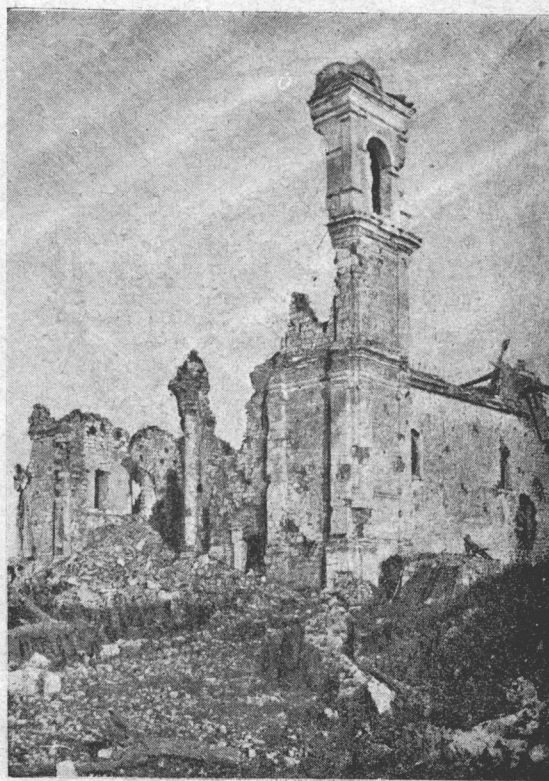
Imela je ujedinenih nad sto (106) izobraževalnih društev.

Osnovala je ženski osrednji oddelek v Gorici, ki je vprav vzgledno deloval. Započela je mladeniško gibanje v »Podzvezi Orlov«, ki je imela 29 odsekov ter bila razdeljena z 800 članí na 4 okrožja: goriško, briško, srednjepavsko in kraško.

V Gorici si je nabavila lastno dragoceno knjižnico, ki smo je po večini iz preteče nevarnosti rešili.

»Zveza« je preskrbela v mestu samem, zlasti pa po deželi prav mnogo predavanj in skioptičnih predstav o važnih in aktualnih vprašanjih. Tako je priredila zadnje leto pred vojsko (l. 1913) 50 predavanj in dva podučna tečaja v Tomaju in v Kozani o teh le predmetih: Socializem, liberalizem, skrb za ljudsko zdravje, alkoholizem, varčnost, občinske in deželne zadeve, izselniško, kmečko, šolsko vprašanje itd.

Konstantinov jubilej je proslavila na raznih krajih z ljudskimi tabori.

Po vojski: Cerkev na Gradu pri Mirnu.

L. 1914. so naši inteligenti razpravljali na predavanjih — med drugim — o teh le tvarinah: O verskem in gospodarskem liberalizmu. O stariših in o šoli. O morju in o Slovencih. O testamentu in o pogodbah. O kmečkem vprašanju in združništvu. O nalezljivih boleznih. O svetovnem nazoru in o veri. O katolicizmu in o narodnosti. O pomenu zemljiške knjige itd. —

V Gorici se je že osnoval odbor za uresničenje »Ljudskega odra« in zgradbo lastnega »Katoliškega doma«.

Posamna društva po deželi pa so s prirejanjem podučnih večerov in veselí nudila svojim članom

in občinstvu mnogo koristne izobrazbe in poštene zabave.

Važno kulturno delo se je opravljalo z razširjanjem dobrega čtiva in časopisja. — Med vojno se je našemu ženstvu steklo mnogo zaslug z nabiranjem darov za obbolele vojake, za vojne sirote itd. itd.

Pozabiti ne smemo krasne šolske organizacije »Šolski dom«, ki jo je ustvaril za Gorico in za goriško deželo poslanec Dr. Anton Gregorčič. V Gorici imamo štiri krasne šolske domove, v katerih je bilo pred vojsko 22 razredov ljudskih, meščanskih in obrtnih šol. Šole »Šolskega Doma« v Gorici je obiskovalo 1200 učencev in učenk. — Društvo »Šolski Dom« je veliko storilo za izobrazbo našega naroda v Gorici in na deželi.

Za dijake srednjih šol smo imeli v Gorici lepo razvijajoč se slovenski zavod »Slovensko Alojzije-
višče«. V zadnjem času smo dobili tudi »Slovensko sirotišče«, ki je bilo postavljeno na trdno podlago in je lepo napredovalo.

Zelo važno kulturno delo se je vršilo v protialkoholnem gibanju. Možje, katerim je narodno blagostanje in narodna moč pri srcu, so spoznali, da jemlje nezmerno uživanje alkohola narodu moč in blagostanje in da je za naš narodni obstanek

nujno potrebno, da postavimo pijančevanju jez. Ni ga nobenega tako osodepolnega sredstva za usužnitev naroda, ko so potratni plesi in pijančevanje. Zato vidimo, da zatirajo vse države, ki se hočejo ohraniti, pijančevanje. Zakone proti pijančevanju imajo v Angliji, Ameriki, na Japonskem, na Švedskem, v Rusiji in sedaj tudi v Jugoslaviji. Ako pa je kje potrebno, da se to zlo zatira, je to potrebno zlasti v naši deželi. Zato pozivamo somišljenike, naj oživijo v mestu in po deželi gibanje proti pijančevanju, da bo naše ljudstvo zdravo in močno na duhu in telesu, kajti le tako ljudstvo ima bodočnost. Protialkoholni krožki naj nemudoma spet vstanejo v življenje!

Mnogo dela čaka po vojski našo izobraževalno organizacijo. Z novo čilostjo in resnostjo se moramo lotiti izobraževalnega dela med ljudstvom, da čim preje zacelimo rane, ki nam jih je vojska zadala! — — —

Glede gospodarske organizacije omenimo le, da so naše gospod. zadruga in posojilnice združene v »Goriške Zvezi« v Gorici. Delo okoli »Goriške Zveze« je bilo pred vojsko veliko in obsežno. Tudi na tem polju moramo začeti z novim navdušenjem in neustrašnim pogumom!

Dr. J. L.

Epistola.¹⁾

Kakó pri nas je? ... O, takó, takó.
Ni slabo ... Zdaj imamo že barake.
Na njivah pa železo še in mlake.
Zakaj, to sam B o g ve ... Pa bi že šlo,

če — naj molčim. Sicer mi porekò,
da iščem v tako lepih jajcih dlake.
Ne — dlake ne, jaz iščem rumenjake,
in najdem le lupine ... Pa naj bo!

Bo že drugače ... Saj mi zemlja pravi:
»O dragi, željna tvojega sem pluga;
ne, ne zapusti me! Dovolj trpela

brez tebe sem. Kako bi razodela
zdaj drugim plod, ki se že v meni davi?
Saj žena zvesta sem ti, ne vlačuga.

Alojzij Gradnik.

¹⁾ Pismo.

Kakor vetrec veje.

Kakor vetrec veje
blago in pokojno,
hladno in hladneje
diha v čelo znojno; —

vi, o j dnevi moji,
se tako vrstite
v blaženem pokoji
sreče tajnoskrite;

ti, o j srce moje,
se tako izročaj,
kadar biješ boje,
vdanosti v naročaj; —

ti, razum, si drzne
kroti svoje misli,
da ti ne omrzne,
kar še imaš v čisli; —

tok željà brez meje,
teci nerazbojno,
kakor vetrec veje,
blago in pokojno,

Pastúškin.

Za ta in oni svet.

1. Cvet in sad.

Ko vidimo sadno drevo v lepem cvetju, ne moremo še soditi, da-li bo rodilo kaj sadu. Tako ni tudi lepo cvetje tvoje mladosti še nikakršno zagotovilo, da boš rodil kdaj lepi sad moške delavnosti. Koliko lepega cvetja zlate mladosti je že odpadlo, ne da bi bilo rodilo niti enega sadu moške požrtvovalnosti in nesebičnosti!

2. Sad življenja.

Mi se večkrat tožimo, da nam zemlja ni obrodila, da je sadno drevje izgubilo vsled dežja ali slane vse cvetje in sadje, ne pomislimo pa, koliko krat sami zamudimo dobra dela, ki so sad našega življenja in ki bi jih lahko opravili; tudi ne pomislimo, kolikokrat slabo in površno opravimo dobra dela, ki bi jih lahko dobro in izvrstno opravili. — Začnimo pri sebi in vse drugo nam bo navrženo!

3. Posnemaj čebelice!

Ne vtikaj se v mnoga opravila (Cerkvene bukve 11, 10)! Če se boš v vse reči vtikal, ne boš mogel na koncu nič pokazati. Poglej čebelice! Z nobeno rečjo se ne motijo, nobenega postranskega opravila ne opravljajo ko službo, ki jim jo je določil Stvarnik. Le-to opravljajo neprestano in neutrudno. Tako imajo vsak večer pokazati lep skupček sladkega medu. Posnemaj jih, ne moti se s postranskimi rečmi!

4. Vsak začetek je težaven.

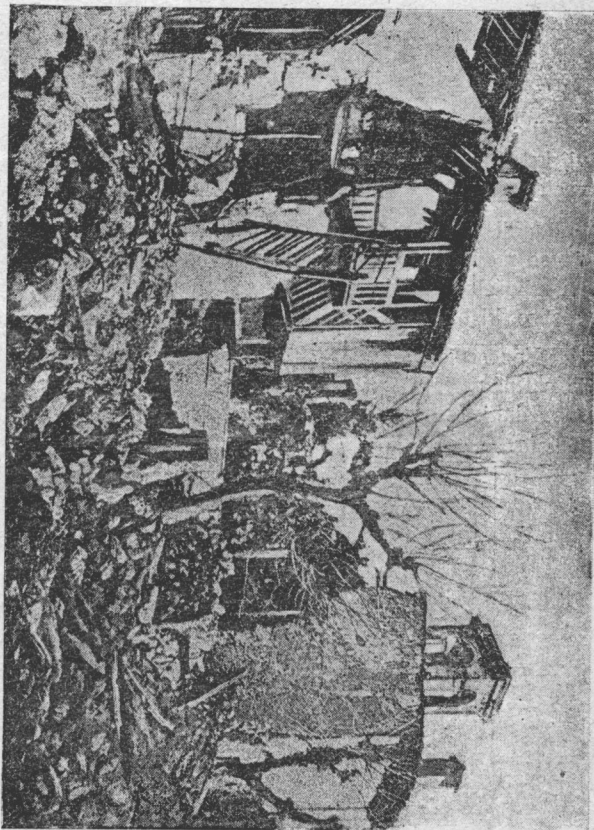
Začetek vsake nove reči, vsakega novega dela, opravila in vsake nove službe je težaven. Človek se v strahu loteva novih reči. Ta strah treba premagati, ker je prazen. Ko drevesce presadimo v novo zemljo in na novo mesto, se tudi ustraši, a potem raste z novo močjo in silo in obrodi stoteren sad. Poslušajmo nauk, ki nam ga daje narava in začenjajmo vsako novo delo, opravilo, službo ali podjetje — bodi še tako težavno — z novim pogumom!

5. Križev pot.

Ko bi nam sovragi zaprli vse poti, križev pot nam še ostane. Na koncu križevega pota pa je zmaga, je vstajenje s tisto neskončno močjo, s katero je Kristus vstal. Ne strašimo se torej truda, ne strašimo se bojov in trpljenja, na koncu je veličastno vstajenje. S pomilovanjem bomo takrat zrli na te, ki so nas stiskali in nam jemali svobodo. Naprej torej po križevem potu, ki nam ga sovragi še privoščijo in nam ga zapreti ne morejo.

6. Največji čudež.

Največji čudež, ki ga je svet videl, je bil Sin Božji na križu. Ozirajmo se nanj in posnemajmo Ga! Tako bomo ž njim čudeže delali, da bo svet nad našimi deli strmel in v nas poveličeval Boga. Ne govorimo, da ni dandanes na svetu čudežev! Človek, ki s Križanim potrpežljivo prenaša trpljenje, poniževanje in obrekovanje je največji čudež, nad katerim svet strmi in v katerega tudi veruje.

7. Svoboda.

»Svoboda!« je klicala papiga v kletki in je o prvi priložnosti, ko so bila vratca odprta, smuknila na svobodo pod milo nebo. Letala je in vpila s početka kot nora okrog. Kmalu pa so jo zagledale ptice roparice ter jo začele preganjati. S težavo se jim je skrila v gosto smrečje. Tam je premišljevala vse opasnosti ljube svobode. Pridružil se je kmalu tudi glad. Že prvo noč, v kateri je uživala zlato svobodo, se ji je želodec močno stisnil.

Po vojski : Pevma pri Gorici.

Še večjo tesnobo je čutila drugi dan. Tretji dan ni mogla več prestajati, pa je rekla: »Vrnila se bom h gospodarju, ker od same svobode ni mogoče živeti!«

To rekši je zletela na odprto okno in se vrnila v kletko, kjer je našla tečno jed. Gospodar pa je za njo vratca zaprl ter ji s prstom namignil rekoč: »Lepa je sicer svoboda, a živeti ne smemo po njej, ampak po pameti!«

8. Vrabec — kralj.

Zbrali so se ptički v senčne dvore,
ž njimi kure vse v prevažne zборе.
»Kralja hočemo si izvoliti,
z vseh dreves začeli so upiti!
»Po pravici splošni in enaki,
oglasil na vejici se vsaki!

Najbolj vrabci so kričali,
da smo vsi enaki, so dejali.
Tiho čakal slavček je v grmičji,
ni se drznil priti v semenj ptičji.
Ž njim še nekaj drugih ptic je bilo,
ki se v zbor jim priti ni ljubilo.
In tako so v mnenju se združili,
da naj vsi enako bi volili. —
Glas oddale so volivcev jate,
ki pustile gozde so košate,
toda kmalu se je ugotovilo,
da je v zboru vrabcev največ bilo!
Ti z glasovi silne so večine
vrabca izvolili iz sredine.
Po pravici splošni in enaki
vrabec danes kralj je pticam v zraki!

Dr. Egidij.

Rabindranat Tagore :

Šel sem kot prosjak...

Iz angleščine preložil Alojzij Gradnik.

Šel sem kot prosjak od praga do praga, po vaški cesti, ko se je zlati tvoj voz pojavil v daljavi, ko sijalen sen, in čudil sem se, kdo je ta Kralj vseh kraljev!

Moji upi so zakipeli visoko in zdelo se mi je, da so moji zli dni pri kraju, in stal sem čakajoč na miloščino, ki bo dana nezaprošena in na bogastvo, ki bo razsejano vse naokoli po prahu.

Voz se je ustavil, kjer sem stal. Tvoj pogled je pal náme in stopil si z voza smehljáje se. Čutil sem, da je sreča življenja mojega končno prišla.

Tedaj si naglo iztegnil desnico svojo in rekel: »Kaj mi moreš dati?«

Ah, kakšna kraljevska šala je to bila, odpreti svojo dlan, da prosjačiš pri prosjaku! Bil sem zmeden in stal sem neodločen in potem sem iz svoje torbe počasi vzel majčkeno, majčkeno žitno zrno in ti ga dal.

Ali kakó veliko je bilo moje presenečenje, ko sem na koncu dneva izpraznil svojo vrečo na tla in sem našel majčkeno zlato zrno vmes revnega kupa. Bridko sem zaplakal in želel si, da bi bil imel moč dati ti moje vse.

Po vojski: Gorica. Šolska ulica s cerkvijo sv. Ignacija. Zada j goriški grad.

Oskar Wilde :

Zvezdán.

Iz angleščine preložil Alojzij Gradnik.

Nekdaj sta šla dva drvarja skozi velik borov gozd. Zima je bila in ledenomrzla noč. Sneg je ležal debelo na zemlji in na drevesnih vejah; mraz je lomil drobno grmičevje na obeh straneh steze, po kateri sta stopala. In ko sta prišla do gorskega potoka, sta videla, da visi nepremičen v zraku, ker ga je bil poljubil Ledeni kralj.

Tako mrzlo je bilo, da še živali in ptici niso več vedeli, kako si pomagati.

»Uu!« je renčal volk, ko je šepal skozi grmovje z repom med nogami, »to je prav prekleto vreme. Rad bi vedel, zakaj se vlada za takšne stvari ne briga?«

»Uit! Uit! Uit!« so ščrleli zeleni meniškiki, »stara zemlja je mrtva in pognili so jo z belim mrtvaškim prtom.« »Zemlja se je omožila in to je njena poročna obleka« so si pošepetavale grlice. Njih drobne rdeče nožice so bile vse premrzle, ali zavedale so se, da je njih dolžnost gledati na položaj z romantičnega stališča.

»Bedarija!« je godrnjal volk. »Jaz vam pa pravim, da je vsemu temu kriva le vlada in če mi ne verjamete, vas vse skupaj pogoltnem.« Volk je bil povsem praktičnih nazorov in ni bil nikoli v zadregi za dobre dokaze.

»Kar se mene tiče«, je rekla žolna, ki je bila rojena filozofinja, »mi je mar za atomistične teorije, kakor za lanski sneg. Če je katera stvar takó, je takó in zdaj je strašno mrzlo.«

Strašno mrzlo je bilo zares. Male veverice, ki so prebivale v duplinah visoke smreke, so si ribale druga drugi svoje nosove, da bi si jih ogrele. in kunci so se zvili v klopčič v svojih ležiščih in si niso upali niti pogledati skozi vrata. Edina bitja, ki so se zdela, da se celo zabavajo, so bili veliki rogati skovirji. Njih peresa so bila vsa trda od mraza, ali njim ni bilo mar za to; vrteli so svoje velike, žolte oči in se klicali drug drugega skozi les: »tu-it! tu-it! tu-uu! kakšno krasno vreme imamo!«

Drvarja sta hodila in hodila, hukajoč čvrsto v svoje dlani in teptajoč s svojimi velikimi podkovanimi čevlji po strjenem snegu. Enkrat sta se pogreznila v globok zamet in se izkobacala vsa bela, kakor dva mlinarja, kadar kamni meljejo; in enkrat se jima je izpodrsnilo na trdem gladkem ledu zmrznjenega močvirja in njiju cule so se razvezale; pobrala sta jih in jih

zopet zavezala; in enkrat sta mislila, da sta izgrešila pot; silen strah ju je obšel, ker sta vedela, da je sreg okruten ž njimi, ki zadremajo v njegovem naročju. Ali ona sta se zaupala svetemu Martinu, ki varuje vse popotnike in sta se vrnila po isti poti nazaj in stopala oprezno in slednjič sta dospela na kraj gozda in videla globoko pod seboj v dolini luč v selu, v katerem sta prebivala. Tako sta se vzradovala svoje rešitve, da sta se glasno zasmejela in zemlja se jima je zdela kakor srebrna roža in mesec kakor zlata roža.

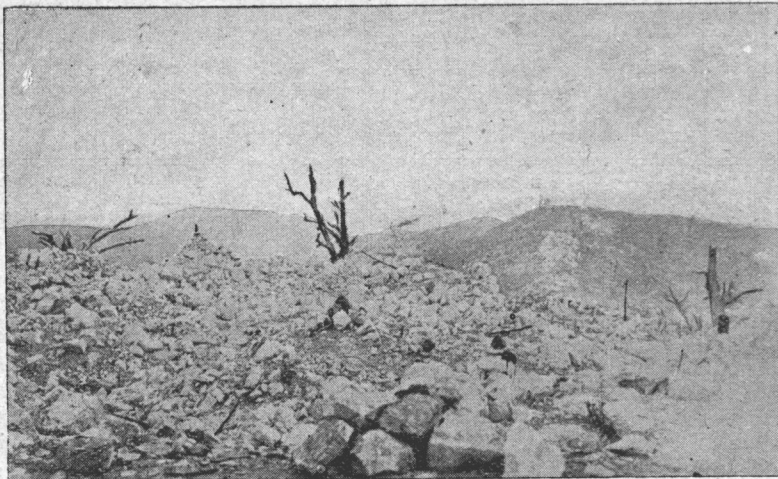
Ali potem, ko sta se zasmejela, sta se razžalostila, ker sta se domislila svoje revščine in eden je dejal drugemu: »Zakaj se veseliva, ko vidiva, da je svet ustvarjen za bogataše in ne za takšne berače, kakor sva midva. Bolje bi bilo, da sva umrla od mraza v gozdu, ali ko bi divja zver bila naju napadla in raztrgala.«

»Prav imaš« je odvrnil tovariš, »mnogo imajo nekateri in malo drugi. Krivica je razdelila svet in nič ni po pravici razdeljeno, kakor samo trpljenje.«

Ali ko sta se tako pritoževala čez svojo revščino, se je zgodilo to čudo: Z nebá je padla močno žareča in prekrasna zvezda. Sprva je polzela po nebu, mimo drugih zvezd; ko pa sta jo začuje na gledala, se jima je zdelo, da je padla za vrbovim grmom, stoječim tik poleg nizke ovčje staje, ne dalje, kakor za lučaj kamena. »Ej! To bo pa cel lonec zlatá za tistega, ki ga bo našel«, sta zaklicala in pričela teči, tako pohlepna sta bila oba po zlatu.

In eden njiju je tekel urneje od svojega tovariša in ga prehitel; preril se je skozi vrbovje in prišel na nasprotni strani ven in glej! tu je zares nekakšna zlata stvar ležala na belém snegu. Hitel je k nji in sklonivši se je položil svoje roke nanjo in videl je, da je plašček iz zlate tkanine, prekrasno vezen z zvezdami in močno naguban. In zaklical je svojemu tovarišu, da je našel zaklad, ki je padel z nebá, in ko je tovariš prišel za njim, sta sedla v sneg in odpela plašček, da si razdelita zlate cekine. Ali joj! Ni bilo ne zlata ne srebra v njem, ne nikakšnega zaklada, ampak samo drobno, speče dete.

In eden je rekel drugemu: »To je žalosten konec najinega upa. Nimava sreče. Kajti, kaj bi nama otrok hasnil? Pustiva ga tu in pojdiva svojo

Po vojski: Groblja svetogorskega svetišča in samostana.

pot, ker morava pomisliti, da sva reveža in da imava lastne otroke; njih kruha pač ne moreva dajati drugim.« Ali njegov tovariš mu je odgovoril: »Ne, slabo storiva, če pustiva dete, da pogine tu v snegu in čeprav sem reven kakor ti in moram mnogo ust pitati in je le malo v loncu, ga vendar ponesem s seboj domú in moja žena bo zanje skrbela.«

Prav nežno je pobral dete in ga zavil v plašček, da bi ga obvaroval ostrega mraza in se napotil v dolino v svoje selo, med tem ko se je njegov tovariš čudil njegovi neumnosti in njegovemu mehkeemu srcu.

In ko sta prišla do sela, je njegov tovariš rekel: »Ti imaš dete, daj torej meni plašček, ker je pošteno, da si razdeliva, kar sva našla.«

Ali on mu je odvrnil: »Ne, ker plašček ni ne tvoj ne moj, ampak samó otrokov; in poslovil se je od njega in šel domú in potrkal.

In ko je njegova žena odprla in videla, da se je mož vrnil k nji živ in zdrav, ga je objela krog vratú in ga poljubila in snela z njegovega hrbta culo in otepla sneg z njegovih čevljev in ga povabila v izbo.

Ali on ji je rekel: »Nekaj sem našel v gozdu in prinesel sem ti, da boš skrbela zanje« in ni se zganil s praga.

»Kaj pa je?« je vprašala. »Pokaži mi, ker hiša je prazna in sva marsičesa potrebna.« In odgnil je plašček in pokazal na speče dete.

»Joj, dragi moj!« je zamrmrala, »ali nimava svojih otrok, da moraš nositi pankrte na naše ognjišče? In kdo vé, ali nam ne prinese še nesreče v hišo? In kakó ga bova ravnala?« In prav huda je bila na njega.

»Ne, to je zvezdán,« ji je odgovoril; in povedal ji je čudno zgodbo, kakó sta ga našla,

Ali ona se ni dala potolažiti, ampak ga je zasmehovala in mu nevoljna rekla: »Najini otroci so lačni kruha in midva bova pitala otroke drugih? Kdo se pa za nas briga? In kdo naše pita?«

»Bog skrbi celó za vrabce na strehi in jih hrani«, je odgovoril.

»Ali ne crknejo vrabci od mraza v zimi?« je vprašala. »In ni zima zdaj?« In mož ji ni odvrnil ničesar, ali ni se ganil s praga.

In oster veter iz gozda je zapihal skozi odprte duri, da se je vsa stresla; in trepetajoč od mraza mu je rekla: »Ali ne misliš zapreti vrat? Oster veter prihaja v hišo in zebe me.«

»V hišo, kjer so srca trda, ne prihaja-li vselej oster veter?« je vprašal. Ali žena mu ni dala odgovora, ampak je zlezla bliže k ognjišču.

Čez nekaj časa pa se je okrenila in ga pogledala in njene oči so bile zalite s solzami. In on je urno vstopil in položil dete v njeno naročje in ona ga je poljubila in položila v zibelko, kjer je že ležal njen najmlajši sinček. In zjutraj je drvar vzel prekrasni plašček iz zlatá in ga položil v veliko skrinjo in verižico iz ambré, ki jo je imelo dete krog vratú je snela njegova žena in jo tudi shranila v skrinjo.

Tako je dete rastlo z otroci drvarjevimi in je sedelo ob isti mizi ž njimi in je bilo njih tovariš. In slednje leto je bilo krasnejše, takó, da se vsi, ki so bivali v selu, niso mogli načuditi, ker so bili vsi temnopolti in črnelasi, ono pa je bilo belo in nežno, kakor brušena slonova kost in njegovi kodri so bili podobni rumenim narcisom. Tudi njegove ustnice so bile kakor lističi rdeče rože in njegove oči so bile kakor vijolice ob potoku s čisto vodo in njegovo telo, je bilo kakor narcisa na polju, ki ni še stopila nanje kosčeva noga.

Ali ta lepota mu je bila v pogubo, ker je postal prevzet, okrut in sebičen. Otroke drvarjeve in druge vaške otroke je zaničeval, rekoč, da so nizkega pokolenja, on pa da je plemenitega rodu, ker je potomec zvezde; in začel jim je ukazovati, kakor da bi bil njih gospodar in jih je nazival svoje hlapce. Nobenega sočutja ni imel z reveži, ali ž njimi, ki so bili slepi ali hromi ali na kakršenkoli način neobgljéni, ampak je metal kamenje za njimi in jih podil na ceste in jim velel, naj beračijo za kruh drugod, takó da nihče več izven največjih malopridnežev ni prišel drugikrat v selo prosit miloščine. Zares, zdelo se je, kakor da je zaljubljen v lepoto in zato je zasmehoval vse neobgljene in grde in uganjal svoje burke ž njimi; in samega sebe je ljubil: poleti, ko so vetrovi bili mirni, je ležal ob studencu v duhovniko-

Ali deček se ni zmenil za njih besede, ampak se jim je nevoljen rogal in se vrnil k svojim tovarišem in se jim zopet postavil na čelo. In tovariši so mu sledili, ker je bil lep, brzih nog in je znal plesati in piskati in brenkati. In kamorkoli jih je on peljal, so mu sledili, in karkoli jim je velel storiti, so storili. In ko je z ostrim trstom iztaknil krto kalne oči, so se smejali in ko je obmetaval s kamenjem gobave, so se tudi smejali. In v vseh stvaréh jih je vladal, in tudi oni so postali trdosrčni, kakor je bil on sam.

Neki dan je šla skozi vas uboga beračica. Njena obleka je bila raztrgana in njene noge so bile krvave od grapave ceste, po kateri je hodila; bila je v prav usmiljenja vrednem stanju. In ker je bila trudna je sedla pod oreh, da se odpočije.

Ali ko jo je deček zagledal, je rekel svojim

Po vojski: Sv. Lucija pri Tolminu.

vem vrtu in strmel v čudež svojega lastnega obličja in se smehljaj od dopadajénja, ki ga je imel nad svojo lepoto. Čestokrat sta ga drvar in njegova žena karala in mu rekla: »Midva nisva ravnala s teboj, kakor ravnaš ti ž njimi, ki so zapuščeni in nimajo nikogar, ki bi jim pomagal. Zakaj si tako okrut z vsemi, ki so potrebni sočutja?«

Čestokrat je stari duhoven poslal ponj in mu skušal vcepiti ljubezen do živali rekoč: »Muha je tvoja sestra. Ne trpinči je. Divje ptice, ki letajo po gozdu, hočejo biti svobodne. Ne lovi jih v zanke za svojo zabavo. Bog je ustvaril slepiča in krta in vsaki živali je odkazal svoje mesto. Zakaj hočeš sejati trpljenje v Božji svet? Tudi živali hvajlijo Boga.«

tovarišem: »Glejte! Tu sedi grda beraška babnica pod tem lepim košatozelenim drevesom. Pridite, da jo odženemo, ker je nakazna in grda ko spa-ka.«

Prišel je bliže in začel je kamenjati in zasmehovati jo in ona je zrla nanj s prestrašenimi očmi in ni odvrnila od njega svojega pogleda. In ko je drvar, ki je cepil drva v bližnji lopi, videl, kaj je deček počenjal, je pritekel in ga okaral in mu rekel: »Zarés trdosrčen fant si in ne poznaš sočutja, kajti kaj hudega ti je storila ta uboga žena, da ravnaš ž njo na takšen način?«

In dečka je oblila rdečica od srda, zacepetal je z nogami po tleh in rekel: »Kdo ste vi, ki me vprašate, kaj delam? Jaz nisem vaš sin, ki bi vas moral ubogati.«

»Resnico govoriš«, je odvrnil drvar, »ali nisem bil jaz tisti, ki ti je izkazal sočutje, ko sem te našel v gozdu?«

In ko je starka začula te besede je zakriknila in omedlela. In drvar jo je nesel v svojo kočo in njegova žena ji je stregla in ko se je prebudila iz nezvesti, so ji dali piti in jesti in imeli tolažilne besede zanjo.

Ali ona ni marala ne piti ne jesti, ampak je rekla drvarju: »Ali nisi rekel, da je otrok bil najden v gozdu? In ali ni bilo deset let od tega?«

In drvar je odgovoril: »Da, v gozdu sem ga našel in deset let je od tega.«

»In kakšna znamenja si našel na njem?« je vprašala. »Ali ni imel krog vratú verižico iz ambre? Ni bil oblečen v plašček iz zlate tkanine vezene z zvezdami?«

»Bil je« je odvrnil drvar. »Prav takó je bilo, kakor ti praviš.« In vzel je plašček in verižico iz ambre iz skrinje, kjer ju je hranil, in ju pokazal starki.

In ko ju je ona zagledala, je zaplakala od radosti in rekla: »On je moj mali sinček, ki sem ga izgubila v gozdu. Prosim te, pošli brzo ponj; kajti iskajoč njega sem potovala po celem svetu.«

Drvar in njegova žena sta šla ven in poklicala dečka in mu rekla: »Pridi v hišo, in našel boš tu svojo mater, ki čaka nate.«

Pritekel je v hišo, začujen in vzradoščen. Ali ko je videl, kdo ga tu čaka, se je zaničljivo zasmel in rekel: »Kakó, kje je moja mati? Ker ne vidim tu nikogar, nego to umazano beračico.«

In žena mu je rekla: »Jaz sem tvoja mati.«

»Blede se ti«, je zaklical deček. »Jaz nisem tvoj sin, ker ti si beračica in grda in razcapana. Poberi se torej odtod in ne pusti, da bi še kdaj videl tvojega obličja.«

»Ne, v resnici si moj mali sinček, ki sem ga prinesla v gozd«, je zavpila in padla na kolena in iztegnila roke proti njemu. »Roparji so te ukradli meni in te pustili, da bi umrl od gladu«, je zamrmrala, »ali ko sem te zagledala sem te spoznala in tudi znamenja sem spoznala, plašček iz zlate tkanine in verižico iz ambre. Prosim te zato, pridi z menoj, ker po celem svetu sem romala tebe iskajoč. Pridi z menoj, moj sinček, ker sem žejna tvoje ljubezni.«

Ali deček se ni premaknil z mesta, ampak je zaprl duri svojega srca pred njo in ni bilo slišati drugega glasú, nego glas od bolečine jokajoče starke.

In slednjič se je obrnil k nji in njegov glas je bil trd in rezek: »Če si ti zares moja mati«, je rekel, »bi bila boljše storila, če bi bila ostala, kjer si bila in ni bilo treba hoditi sem in me spravljati v sramoto, ker jaz sem mislil, da sem rojen od zvezde in ne od beračice, kakor mi praviš. Poberi se zato odtod in ne daj, da bi te še kdaj videl.«

»Joj! moj sinko«, je zavpila, »me nočeš niti poljubiti, predno odidem? Ker mnogo sem trpela, predno sem te našla.«

»Ne,« je rekel deček, »ker si preveč grda in rajši bi poljubil gada ali kroto nego tebe.«

Starka je vstala in šla proti gozdu bridko plakajoč in ko je deček videl, da je odšla, se je razveselil in je zdirjal nazaj k svojim tovarišem, da bi se igral z njimi.

Ali ko so ga videli prihajati, so se mu posmehovali in rekli: »Kaj, saj si grd kakor krota in ostuden kakor gad. Poberi se odtod, ker nočemo, da se z nami igraš.« In izgnali so ga iz vrta.

In deček se je razljutil in rekel sam sebi: »Kaj naj to pomeni, kar mi pravijo? Pojdem k studentu in pogledam vanj in on mi pové, kaj je z mojo lepoto.«

Šel je k studentu in pogledal vanj in glej! njegov obraz je bil kakor obraz krote in njegovo telo je bilo pokrito z luskinami, kakor gadje teló. In zgrudil se je v travo in plakal in rekel sam sebi: »Gotovo je prišlo to čez mene zavoljo moje-ga greha. Ker sem zatajil svojo mater in jo zapodil proč in sem bil prevzetan in okruten ž njo. Zato pojdem in jo bom iskal po celem svetu in ne bom počival, dokler je ne najdem.«

In prišla je k njemu mala hčerka drvarjeva in je položila svojo roko na njegove rame in je rekla: »Kaj za to, če si izgubil svojo lepoto? Ostani z nami, jaz se ti ne bom posmehovala.«

In on ji je rekel: »Ne, ker sem bil okruten s svojo materjo in kot kazni mi je bilo to zlo poslano. Zato moram iti odtod in potovati po svetu, dokler je ne najdem in mi ona ne odpusti.«

Zbežal je v gozd in klical mater, naj pride k njemu, ali odgovora ni bilo od nikoder. Cel dan jo je klical in ko je solnce zašlo, je legel spat na posteljo poslano z listjem in ptiči in živali so bežali od njega proč, ker so se spominjali njegove okrutnosti in bil je sam; samo krota ga je stražila in počasni gad je lezel mimo.

In zjutraj je vstal in si natrgal nekaj grenkih jagod z dreves in jih jedel in se napotil skozi velik gozd, bridko jokajoč. In kogar je srečal na poti, je vprašal, ali je morda videl njegovo mater.

Rekel je krtu: »Ti lahko prideš pod zemljo. Povej mi, je-li moja mati tam?«

In krt mu je odgovoril: »Oslepil si moje oči. Kakó bi to vedel?«

In rekel je meniščku: »Ti lahko letaš preko vršičev visokih dreves in lahko vidiš ves svet. Povej mi, vidiš mojo mater?«

In menišček je odvrnil: »Odstrigel si mi petroti za svojo zabavo. Kakó bi mogel leteti?«

In mali veverici, ki je prebivala v smreki in je bila sama, je rekel: »Kje je moja mati?«

In veverica je odgovorila: »Ti si ubil mojo. Hočeš morda ubiti tudi svojo?«

In deček je zaplakal in sklonil glavo in prosil odpuščenja Božje živalice in je šel dalje skozi gozd iščoč starko-beračico. In tretji dan je prišel na drugo stran gozda in šel potem v dolino.

In ko je šel skozi sela, so se mu paglavci posmehovali in ga kamenjali in kmetje mu niso dovolili spati niti v kravjih hlevih, da bi ne zanesel sueti v spravljeno žito, tako je bil nakazen, in njih hlapci so ga gonili proč in nikogar ni bilo, ki bi imel sočutje ž njim. In nikoder ni mogel nič izvedeti o starki-beračici, ki je bila njegova mati, čeprav je že tretje leto romal po svetu in čestokrat se mu je zdelo, da jo vidi na cesti pred seboj in jo je klical in je tekel za njo, dokler niso od ostrega kamenja zakrvavele njegove noge. Ali doteči je ni mogel nikoli in tisti, ki so bivali ob cesti, so mu vselej rekli, da je niso videli in tudi ne nji podobne in so se šalili z njegovo bolestjo.

Skozi tri leta je romal po svetu in na svetu ni bilo nikoder ne ljubezni, ne dobrote, ne sočutja zanj, ampak svet je bil prav takšen, kakršen je bil on sam v tistih časih svoje velike prevzetnosti.

In neki večer je prišel do vrat močno utrjenega mesta, ležečega ob reki in kakor je bil truden in so njegove noge bile vse odrte, je hotel vstopiti. Ali vojaki, ki so stali na straži so skrižali svoje helebarde preko vhoda in ga vprašali surovo: »Pokaj hočeš v mesto?«

»Iščem svojo mater, je odvrnil, »in prosim vas, da bi me pustili mimo, ker mogoče, da je v tem mestu.«

Ali oni so se mu posmehovali in eden izmed njih si je pogladil črno brado in je odložil svoj ščit in je rekel: »Pri moji veri, tvoja mati te ne bo vesela, ko te bo videla, ker si grši od krote v močviri ali od gada, ki lazi po blatu. Poberi se od tod! Tvoja mati ne biva v tem mestu.«

In drugi, ki je držal rumen prapor v roki, mu je rekel: »Kdo je tvoja mati, in zakaj jo iščeš?«

In odgovoril mu je: »Moja mati je beračica, kakor jaz in jaz sem ravnal slabo ž njo in prosim vas, da mi dovolite iti v mesto, da mi odpusti, če se mudi v tem mestu.« Ali niso ga pustili in so ga bodikali s svojimi sulicami.

In ko se je vrnil jokajoč, je eden, čigar orožje je bilo vdeleno z zlatimi rožami in na čigar čeladi je čepel lev s perotmi, pristopil in vprašal vojake, kdo je bil, ki je prosil za vstop. In rekli so mu: »Berač je in sin beračice, in zato smo ga odgnali.«

»Ne,« je rekel smejoč se, »prodali bomo to grdobu kot sužnja in z izkupičkom si kupimo steklenico sladkega vina.«

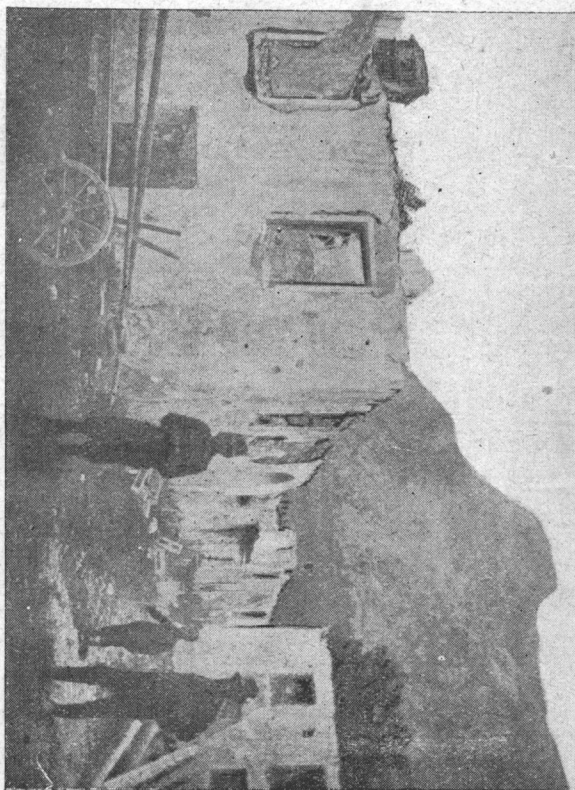
In star in zlopgled mož, ki je šel mimo, jim je zaklical in rekel: »Jaz ga kupim za to ceno,« in ko je plačal ceno, je prijel dečka za roko in ga peljal v mesto.

In ko sta prehodila mnogo ulic sta prišla pred mala vrata, nahajajoča se v zidu pokritem z dre-

vesom granatove jablane. In starec se je dotaknil vrat s prstanom iz vrezanega jaspida — in so se odprla in šla sta nizdol po petih bronastih stopnicah in prišla v vrt poln črnih makov in zelenih loncev iz žgane ilovice. In tedaj je starec snel s svojega turbana pas iz pisane svile in je obvezal ž njim dečku oči in ga pognal pred seboj. In ko mu je pas bil snet z oči, se je deček znašel v ječi, razsvetljeni z roženo svetilko.

In starec je položil predenj košček plesnivega kruha na pladnju in rekel: »Jej,« in mu podal nekaj kapelj slane vode v čaši in rekel: »Pij!« In ko je pojedel in popil, je starec odšel, potem ko je zaprl vrata za seboj in jih pritrdil z železno verigo.

Po vojski: Bovec.

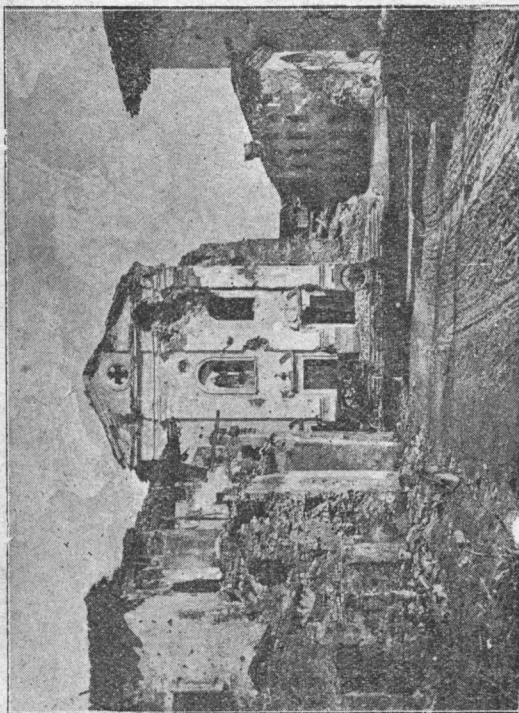

In zjutraj je prišel starec, ki je bil najbolj pretkán čaróvnik v celi Libiji in ki se je naučil svoje umetnosti od nekoga, ki je bival v grobovih ob Nilu, k njemu v ječo in mu z osornim glasom rekel: »V gozdu, ki je blizu vrat mesta gjaurov, ležijo trije zlatniki. Eden je iz belega zlatá, drugi iz žoltega zlatá in zlató tretjega je rdeče. Danes mi prineseš zlatnik iz belega zlatá in če ga ne prineseš, jih dobiš sto čez pleča. Odpravi se brzo in ob solnčnem zahodu te bom pričakoval na vrtnih vratih. Glej, da mi prineseš belo zlato, sicer ti bo huda pela, ker pomisli, da si moj suženj in da sem te kupil za steklenico sladkega vina.« In prevezal je dečku oči s pasom iz pisane

svile in ga peljal skozi hišo in skozi vrt z maki in čez pet bronastih stopnic. In ko je odprl mala vrata s svojim prstanom, ga je sunil na cesto.

In deček je šel skozi mestna vrata in prišel v gozd, o katerem mu je govoril čarovnik.

Gozd je bil od daleč videti zelo lep in se je zdel poln pojočih ptičev in sladkoduhten rož in deček je vstopil vanj z veselim srcem. Ali njegova lepota ga je kmalu razočarala, kajti kamor je stopil, je ostro trnje in robidovje zagrajalo mu pot, da ni mogel ne naprej ne nazaj in ostre koprive so ga zbadale in osat se je zasajal vanj s svojimi bodalci, tako, da je bil v grozni stiski. In nikjer ni mogel najti zlatnika iz belega zlatá, o katerem mu je govoril čarovnik, čeprav ga je iskal od jutra do

Po vojski: Trg pred cerkvijo v Biljah.

poldneva in od poldneva do solnčnega zahoda. In ob solnčnem zahodu se je obrnil proti domu bridko plakajoč, ker je vedel kakšna osoda ga čaka.

Ali ko je prišel na kraj gozda, je začul iz goščave krik, kakor da se je komu pripetila nesreča. In pozabivši na svojo lastno bolest, je stekel proti tistemu mestu in je videl tam malega zajčka ujetega v zanki, ki mu jo je lovec nastavil.

In dečku se je zasmilil zajček in ga je odrešil in mu rekel: »Jaz sem sicer sam suženj, ali vseeno ti vračam tvojo prostost.«

In zajček mu je odvrnil in rekel: »Res, vrnil si mi prostost, kaj pa naj jaz tebi povrnem?«

In deček mu je rekel: »Jaz iščem zlatnik iz belega zlatá in ga nikjer ne morem najti in če ga ne prinesem svojemu gospodarju, me natepe.«

»Pridi z menoj,« je rekel zajček »in popeljem te na tisto mesto, ker vem, kje je skrit in zakaj.«

Takó je deček šel z zajčkom in glej! v razpoki visokega hrasta je zagledal zlatnik iz belega zlatá, ki ga je iskal. In od veselja mu je zaigralo srce in pobral je zlatnik in rekel zajčku: »Uslugo, ki sem ti jo storil, si mi jo v obilni meri povrnil in prijaznost, ki sem ti jo jaz izkazal, si mi stotéro preplačal.«

»Ne« je odvrnil zajček, »kakor si ti ravnal z menoj, takó sem jaz ravnal s teboj,« in pobral se je urno in deček se je napotil proti mestu.

Pred mestnimi vrati pa je sedel gobavec. Obraz mu je zakrivala oglavnica iz sivega platna in skozi male odprtine so žarele njegove oči kakor dva rdeča oglja. In ko je videl dečka prihajati, je udaril po leseni steklenici in pozvonil z zvončkom in ga poklical in rekel: »Daj mi kaj denarja, sicer umrém od lakote, ker so me izgnali iz mesta in ni nikogar, ki bi se me usmilil.«

»Joj!« je zaklical deček. »Jaz imam le en denar v svoji bisagi in če ga ne prinesem svojemu gospodarju, me natepe, ker sem njegov suženj.«

Ali gobavec ga je prosil in prosil, dokler se ga deček ni usmilil in mu dal zlatnik iz belega zlatá.

In ko je prišel do čarovnikove hiše, mu je čarovnik odprl in ga peljal noter in mu rekel: »Imaš zlatnik iz belega zlatá?« In deček mu je odvrnil: »Nimam ga.« Na to je čarovnik planil nanj in ga natepel in položil predenj prazno skledo in je rekel: »Jej«, in prazno čašo in rekel: »Pij« in ga vrgel zopet v ječo.

In zjutraj je čarovnik prišel k njemu in mu rekel: »Če mi danes ne prineseš zlatnika iz žoltega zlatá, bom zares ravnal s teboj kakor s sužnjem in ti jih dam tristo čez pleča.«

Takó je deček šel v gozd in cel dan je iskal zlatnik iz žoltega zlatá, ali nikjer ga ni mogel najti. In ob solnčnem zahodu je sedel na tla in pričel plakati in ko je takó plakal, je prišel k njemu mali zajček, katerega je rešil iz zanke.

In zajček mu je rekel: »Zakaj jočeš? In kaj iščeš v gozdu?«

In deček mu je odvrnil: »Iščem zlatnik iz žoltega zlatá, ki je tu skrit, in če ga ne najdem, me moj gospodar natepe in bo ravnal z menoj kakor s sužnjem.«

»Pojdi za menoj,« je rekel zajček in zdirjal skozi gozd, dokler ni prišel k nekemu studentu. In na dnu studenca je ležal zlatnik iz žoltega zlatá.

»Kako naj se ti zahvalim?« je vprašal deček, »ker, gléj! to je že drugič, da si mi prišel na pomoč.«

»Ne, ti si imel prvi usmiljenje z menoj,« je rekel zajček in jo brzo pobral.

In deček je vzel zlatnik iz žoltega zlatá in ga vtaknil v svojo bisago in odhitel proti mestu. Ali gobavec ga je videl prihajati in je šel proti njemu

in pokleknil predenj in prosil: »Daj mi kaj denarja, sicer umrém od gládú.«

In deček mu je rekel: »Imam v svoji bisagi samó en zlatnik iz žoltega zlatá in če ga ne prinesem svojemu gospodariju, me natepe in bo ravnal z menoj kakor s sužnjem.«

Ali gobavec ga je takó živo prosil, da se ga je deček usmilil in mu dal zlatnik iz žoltega zlatá.

In ko je prišel do čarovnikove hiše, mu je čarovnik odprl in ga je peljal noter in ga vprašal: »Imáš zlatnik iz žoltega zlatá?« In deček mu je rekel: »Nimam ga.« Nato je čarovnik planil nanj in ga natepel in ga vklestil v verige in ga vrgel zopet v ječo.

In zjutraj je čarovnik prišel k njemu in rekel: »Če mi danes prineseš zlatnik iz rdečega zlatá, ti povrnem prostost, če pa mi ga ne prineseš, te prav gotovo ubijem.«

Tako je deček šel v gozd in cel dan je iskal zlatnik iz rdečega zlatá, ali nikjer ga ni mogel najti. In zvečer je sedel na tla in jokal in ko je jokal je prišel k njemu mali zajček.

In zajček mu je rekel: »Zlatnik iz rdečega zlatá, ki ga iščeš, je v duplini, ki je za teboj. Zato ne joči več in bodi vesel.«

»Kakó naj se ti zahvalim«, je rekel deček, »ker glej! to je že tretji krat, da si mi prišel na pomoč.«

»Ne, ti si se me prvi usmilil« je rekel zajček in jo brzo pobral.

In deček je vstopil v duplino in v njenem najoddaljenejšem kotu je našel zlatnik iz rdečega zlatá. Vtaknil ga je v svojo bisago in odhitel proti mestu. In ko ga je gobavec videl prihajajočega, je stal sredi ceste in ga klical in mu rekel: »Daj mi denar iz rdečega zlatá, sicer umrem od gládú« in deček se ga je usmilil zopet in mu dal zlatnik iz rdečega zlatá rekoč: »Tvoja revščina je večja od moje.« Ali pri srcu mu je bilo težko, ker je vedel, kakšna zla usoda ga čaka.

Ali glej! ko je šel mimo mestnih straž, so se straže priklonile in izkazale mu vojaške časti in rekle: »Kako krasen je naš vladar!« in truma meščanov mu je sledila in klicala: »Zares, nihče na celem svetu ni tako lep!« tako, da je deček plakal in rekel sam sebi: »Zasmehujejo me in brijejo norce z mojo revščino.« In tako je narastla procesija ljudstva, da je zgrešil svojo pot in se znašel slednjič na velikem trgu, kjer je stala kraljeva palača.

In vrata palače so se odprla in duhovni in mestni dostojanstveniki so mu prišli nasproti in priklonili so se mu in rekli: »Ti si naš vladar, ki smo čakali nanj, in sin našega kralja.«

In deček jim je odgovoril in rekel: »Jaz nisem kraljev sin, ampak otrok uboge starke-beračice, in kakó mi morete reči, da sem lepega obraza, ko vem, da sem tako nakazen?«

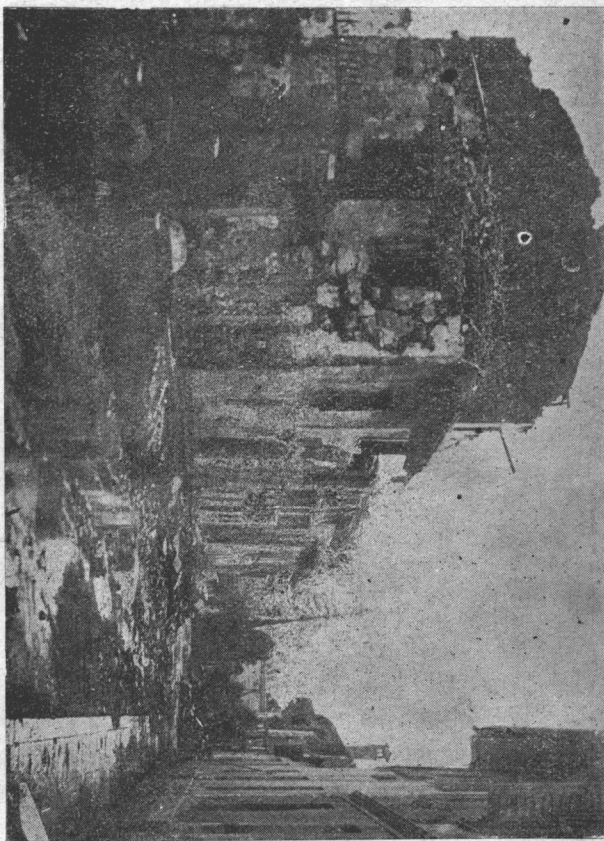
Tedaj je tisti, čigar orožje je bilo vrezano z zlatimi rožami in na čigar čeladi je čepel lev s perotmi, dvignil ščit in rekel: »Kako more Vaše Veličanstvo reči, da ni lepega obraza?«

In deček je pogledal in glej! njegovo obličje je bilo takšno, kakor prej in lepota se mu je povrnila in videl je v svojih očéh to, česar ni še nikoli prej videl.

In duhovni in dostojanstveniki so pokleknil predenj in mu rekli: »V starih časih je bilo propokovano, da pride današnji dan on, ki ima biti naš vladar. Zato blagovóli sprejeti to krono in to žezlo in bodi s pravico in milostjo naš kralj.«

Ali on jim je rekel: »Nisem vreden, ker sem zatajil svojo mater, ki me je nosila in nočem mi-

Po vojski: Renče.

rovati, dokler je ne najdem in dosežem nje odpuščanja. Pustite me zato, da grem, ker moram zopet po svetu in se ne morem tu muditi, četudi mi prinašate krono in žezlo.« In ko je govoril, se je okrenil proti cesti, vodeči k mestnim vratom in glej! med množico, ki se je gnetla krog vojakov, je videl starko-beračico, ki je bila njegova mati in kraj nje je stal gobavec, ki je sedel prej ob cesti.

Krik radosti se je iztrgal iz njegovih ust in zdirjal je proti nji in poklekniš je poljubil rane na nogah svoje matere in jih močil s svojimi solzami. Sklonil je svojo glavo v prah in jecajoč, ka-

kor da bi mu imelo počiti srcé, ji je rekel: »Mati, zatajil sem te v uri svoje prevzetnosti. Sprejmi me v uri mojega ponižanja. Mati, črtil sem te. Povrni mi z ljubeznijo. Mati, zavrnil sem te. Sprejmi zdaj svojega otroka.« Ali starka-beračica mu ni odgovorila besede.

In on je iztegnil roke in objel bele noge gobavega in mu rekel: »Trikrat sem ti izkazal svoje usmiljenje. Véli moji materi, naj mi odgovori. Ali gobavec mu ni odgovoril besede.

In zopet je zajechal in rekel: »Mati, moje trpljenje je takó veliko, da ga ne morem več nositi. Odpusti mi in pusti me, da se vrnem v gozd.« In starka-beračica je položila roke na njegovo glavo in mu rekla: »Vstani!« In gobavec je položil roke na njegovo glavo in mu rekel: »Vstani!«

In vstal je in ju gledal in glej! bila sta kralj in kraljica.

In kraljica mu je rekla: »Ta je tvoj oče, ki si mu prišel na pomoč.«

In kralj je rekel: »Ta je tvoja mati, ki si ji opral noge s svojimi solzami.«

In objela sta ga in ga poljubila in ga peljala v palačo in oblekla s prekrasnimi oblačili in položila krono na njegovo glavo in žezlo v njegove roke. In čez mesto, ležeče ob reki, je vladal in mu bil gospodar.

Mnogo pravice in mnogo milosti je izkazal vsem in hudobnega čarovnika je izgnal in drvarju in njegovi ženi je poslal mnogo dragocenih darov in njegove otroke je postavil v velike časti. Ni dopustil, da bi se ravnalo okrutno s ptiči ali živalmi, ampak je učil ljubezen in dobroto in sočutje in revežem je dajal kruha in nagim oblačila in mir in blagostanje sta bila v deželi.

Ali ni vladal dolgo, takó veliko je bilo njegovo trpljenje in takó skeleč ogenj njegove preizkušnje, ker čez tri leta je umrl. In tisti, ki je prišel za njim, je bil hudoben vladar.

Vipava tiha...

Vipava tiha, o Vipava tožna,
nikóli tako tožna kakor zdaj.
Kje je, kraljica, prejšnji tvoj sijaj,
kje venec je, ki ti ga je ta rožna

dolina spletla? Kje so ti podložna
selišča? Kje so Renče, Bilje? Kaj?
To so Sovodnje, Miren? To je kraj,
kjer stala Rupa je? In to obnožna

je Krasu Gradiškuta? O ti bedni,
prebedni kraji! Vem zdaj. Komaj plove
zdaj tvoja voda mimo te bolesti,

ko da ostala rada bi na mesti,
da bolj ljubila bi še te bregóve,
ker bolj ko prej so zdaj ljubezni vredni.

Alojzij Gradnik.

Po vojski: Železniški most čez Vipavo v Sovodnjah-Rubijah.

Jos. Grilanc:

Spomini.

Bilo je dan pred sv. Mihaelom. Ljudje so veselo nosili grozdje domu. Proti večeru so se oglašili zvonovi sv. Mihaela. Na grič sem se usedel in poslušal. Zvonovi približno v D- v škali. Kako krasno se je zibala mogočna melodija 1—2—3 in narobe. Presunljivo je vplivalo name to pritrkovanje. A to je le pri zvonovih v škali, v melodiji, zato ker prehajajo glasovi vedno v druge tone brez priprave. Naslajal sem se ob teh zvokih. Bog ve, sem mislil, ali bom ob sv. Mihelu drugoč še doma. —

Ljudje so si napravili po en brentač ali vedro novega vina — za gostijo sv. Mihaela. Izbrali so samo rumeno malvazijo, da je bila pijača res okusna.

Drugi dan je bila Božja služba pri fari. Mladina pa je že imela licenco in naročeno godbo za popoldne. Glava vsega podjetja je bil Janko Renarjev in trije drugi tako zvani »partarji« ali kordavci, ki so nosili zgubo ali dobiček. Janko Renar in Mrakova Lucija, to je imel biti najbolj imeniten par. — A ne prenačimo se! Poglejmo sv. opravilo v cerkvi! Podžupani in starašini so zasedli prvo in drugo klopi blizu prižnice. Orgle so zašumele. Pesem pred pridigo. G. Čotar je kaj umetno pripravil harmonično kadenco. Vse ljudstvo je pelo:

Daj, Gospod, nam razsvetljenja,
ki v slabosti nas poznaš. — —
Nauke večnega življenja
Ti, o Jezus, sam imaš! —

Možje so lepo sedeli in peli. Nekateri so imeli široke suknje, ne radi mraza, no radi praznika. To so vam bile široke suknje, da je bil mož v njej ves vtopljen kot lonca svežega sena. Nekateri so bili v črnem.

G. P..., lep gospod, a že malo osivel, stopi na leco, pogladi si maloštevilne lasi in začne:

»Dragi moji farani! Leto se bliža koncu. Letina bo kmalu pod streho in v shrambi. Zahvalite se Bogu. Koliko je ljudi po svetu nehvaležnih! O hvaležnosti bi vam danes rad govoril. Kdor je Bogu hvaležen, si zagotovi novih dobrot. Preden pak naprej grem, prosim kratkega potrpljenja« — to je bilo v vsaki pridigi. Na to nastane po cerkvi kašljanje, brisanje, hrkanje in smrkanje brez konca in kraja. Prikažejo se tobačnice in velike plave rute, posebno v prvi klopi. Ko potihne ta vihar, zatakne g. župnik ruto v rokav in nadaljuje:

Ali ste slišali legendo o sv. Mihaelu! Sv. Mihael bi bil rad pogledal na zemljo in si sprosi dopusta za štiri tedne. — Pride na zemljo. Kar je videl, mu je neznansko dopadalo. Ljudje so bili pošteni, ponižni. Polne cerkve so bile dobrih ljudi. Po poludne so tudi jedli in pili. Pridelali so le kislo vino. Pa vendar so veseli dvigali kozarčke proti nebesom in klicali hvaležno: »O ti moj Bog, kako vino!« Z veseljem so ga pili. Sv. Mihelu se je tako dopadalo, da bi bil skoraj rok zamudil. — »No kaj si videl,« prasha Oče nebeški. »Ljudje so veseli pa pravijo: Ti moj Bog, kakšno vino! — Toda Oče nebeški, prosim te, daj, naj pridelajo dobrega, sladkega vina!«

»Dobro« — pravi neb. Oče. — Čez leto sv. Mihael zopet poprosi, da bi smel pogledat na zemljo. Gre in pride pa že tretji dan nazaj v nebesa. »Kako je?« prasha nebeški Oče. »Tako zgodaj si se vrnil?«

»Oče nebeški! Nisem mogel prestati. Strašno je. Vse neumno!«

»Saj sem jim dal sladkega vinca!«

»Saj ravno to je!« pravi sv. Mihael. »Cerkve so prazne. Se svetlimi očmi, rdečimi lici so dvigali ljudje kozarec v zrak, kličejo: »Ti hudič, kakšno vinca.« V obilosti so pozabili dobrotnika Boga.«

»Vi pa dragi farani, bodite ponižni, Bogu hvaležni. Refoška, ajde, koruze, vsega nam je dal. Bodite pravični! Bojte se Boga, posvečujte dan Gospodov, da pridete v sv. raj, katerega sebi in vam privoščim — Amen.« —

»Čast in hvala!« so zamrmrali možje v prvi klopi. Suknje se razmaknejo in prikažejo se velike tobačnice. Krepko zajmejo, ponudijo si mejsebojno, kdor ni imel, je pa zajel lepo prežo, rekši: »Zahvalim Boga in Vas!« in podprašil nos. G. župnik je molil za vso pošteno faro, za dobrotnike itd. »Ne hodite«, je prosil, »mladina, na ples. Doma kaj berite! Plesalke se nobena ne ustara in težko se poroči, ker jo mladeniči povsod vidijo in se je naveličajo. Oboli vsled razburjenja in notranjih grehov. Ostane sama, zapuščena. Priporočam se za obilno miloščino in Vas izročim Bogu + Očetu in + Sinu in + sv. Duhu. Amen.«

»Čast in hvala!« zopet šepnejo možje pa bolj trudno, bolj zaspano. G. Čotar je že stikal po orglah. Tit-tit-tit se je slišalo. Skrbel je, da bi se ne oglašala ktera nepoklicana tipka. Odprl je trombencine, fagotto basso, terza mano itd. Krep-

ko so donele orgle, Opus g. Tonolli-ja iz Brescie. Pevci vsi v sivih oblekah, »Pevsko društvo«, so peli latinsko mašo. — — —

Mladina je imela nebesa pa popoldne. Komaj so bile prazne skledе orehovitih štrukljev i. t. d., se je začel ples.

»Prvega« so plesali sami kordavci in kordavke. Veliko ljudstva se je sešlo. Brjarji so bili oškropljeni z vodo. Vozili so jo iz Dutovelj. Tri dni so pili na račun dobička. V starih časih so baje plesišče polili s petimi bokali vina, ko je bilo po 4 solde. Od takrat, pravijo, ni več dobre letine. Trtna uš je prišla. Razni pari so se pehali po plesišču. Oni, ki so imeli obleko v dobrem stanju, so slekli jopo. Oni pa, ki so imeli pomisleke n. pr. glede hlač, so se potili oblečeni.

Po vojski: Cerkev sv. Petra ap. v
Temnici na Krasu.

Debela gospa iz Trsta je hotela na vsak način plesati. Pa je bilo hudo za nekega domačina, ki jo je vlekel okoli kot kvintal pšenice. Pa jej je stopil na noge. Pa je tiho zaklela: Schiavo duro.

Fantje so se med odmorom prišli za rame in zakrulili:

»Con quel cuor tu Morettina tu mi lassi —
O che bella bionda —

Bionda si — bionda si — e mora no!» —

Niti sledu domače pesmi. Le »Društvo« je nekaj pelo, nekó hrvaško.

— — — Mrakova Lucija bi bila skoro tepena, ker je došla še-le ob eni po polnoči domu. Oče in mati sta jo slepo ljubila kot edinko. Ta Lucija je bila pa v slabem glasu. Bilo je pa že prepozno.

Za kakih 5 mesecev je hudo zbolela. Botra Marijana, babica in mežnarca, je morala k njej. Vse ni nič pomagalo. Umrla je. Otroci, ki smo je hodili kropit, smo se čudili, zakaj sta tam dve krsti, ena velika in ena majčkена. Nič ni pomagalo. Botra Marijana je poskusila s kanelo (Cassia lenitiva) in z drugim. Vse nič. Stari Mrak si je skoro pulil lase z glave. — Ukazali so zvoniti. Žalostno, a energično se je oglasil zvon sv. Mihaela.

Boter Jože, mežnar, je bil pa doma. Nekim otrokom je ukazal zvoniti. Nazadnje je zabrnел še mali zvon. »Ah škoda«, so dejali ljudje; »kam dené denar stari Mrak?« Botru Jožetu pa ni bilo prav nič težko. Priučil se je že vsemu. Ženka je bila babica in kuharica na botrinjah. On pa je kuhal na velikih kmečkih ženitninah. Kar bel predpasnik si je opasal in je bil kot prerojen. »Že skuhamo in spečemo«, je dejal, »samo imeti je treba«. Ko je Marijana šla kam na botrinjo, pa je šel ob enajsti ponoči ponjo. Ponjo grem, si je mislil. Noč ima svojo moč. Zraven pa se je boter Jože najedel in napil, kar se je dalo. Kar na ognjišče se je vsedel in je bilo prav. Bal se ni nič. Večkrat je pravil, kako ga ni nič strah. Ko je gospod P. včasih kam šel v Gorico ali drugam, je pravil boter Jože, otrši si mastna usta, »ni hotela Lejza nikoli v farovžu biti sama. Pa sem moral iti v »škofovo« sobo. Neko noč se je začelo nekaj proti moji postelji vlačiti, vzdihovati, ječati!! —

»Punf — pa je zletela ponočna posoda ob zid. Le daj, sem si mislil! Ko mi je bilo zadosti, sem dejal: **»Vsak dober duh hvali Gospoda«**. — Pokropil sem z blagoslovljeno vodo in je bilo končano, ko da bi luč upihnil. Drugi dan je bila ona posoda seveda cela.

— Nekoč pa pred 15 leti so dejali ključarji, da se morajo sv. Mihaelu napraviti nova orehova vrata. Stara so vzeli za tri dni proč. Gospod je rekel, da naj stražim v cerkvi. Zakaj da ne, sem dejal. Zamotam se v veliko plahto in spim na sredi cerkve. Vedel sem, da je bilo nekdanje veliko mrličev pokopanih okoli cerkve. Pa se nisem nič bal. Proti enajsti uri pa pripadlja črn, velik pes v cerkev. Prav gotov sem bil, da je tu »tantáva« v podobi črnega psa. Toda rekel sem: **»Vsi dobri duhovi hvalite Gospoda!«** Zraven sem hudo popraskal in podrsal s kovanimi čevlji po tleh. Ga—a—š, sem dejal. Pa je vse zginilo in sem mirno zadremal, dokler ni bil čas zvoniti sveto jutro. Potem sem pa zvonil in molil dobro vedoč, kakšno veliko moč ima zvon sv. Mihaela.«

Tako je včasih pravil boter Jože, ko je kaj pojedel in popil.

Pri Mraku je vladala pa velika žalost. Tri peči kruha so spekli in razdelili ubogim. Mrak je preklinjal zapeljivca. Pa je bil sam kriv, ker jej ga ni pustil vzeti. Zapeljivec pa je kolovratil okoli noč in dan, kakor zaljubljen maček, ki je prihajal:

Domu ves zaspan,
ko mežnar odzvonil je dan.

Bilo je potem vse drugače po nekih letih. — Mladina se je poboljšala. Uvedli so sv. misijone, molitvene ure i. t. d.

Bilo je prvo nedeljo oktobra 3 leta pozneje. Janko Renar ni imel kam iti. Fantje ga niso marali, deklice še manj. Brez Boga je živel, surov, divji. Tisti dan je bil dež. Za igro na kroglo je bilo preumazano. Za ples ni bilo. V gostilni se je avtomat polomil. Pa v cerkev pojdem, si je mislil. Na kor pojdem dekleta štet.

Polna cerkev je bila. Hčere najboljih kmetov so stale po navadi pod nebom sredi cerkve, v belih rutah. Vse je šumelo v svili in satenu. Nobene ni bilo gologlave.

Novi učitelj, dober pevovodja in župnik sta bila uvedla strogo cerkveno petje. Molitvena ura je bila pred Izpostavljenim. Nekaj rožnega venca, pa pesmice vmes. Janko je na koru in šteje tam blizu meharja — dekleta. Pa najlepših ni videl. Pod nebom so bile. Ob koncu zapoje cela cerkev.

Viola ali Gamba in Principal začneta. Tako lepo, kakor da se jim toži po nebesih. Pa saj nebes ni treba, če je Najsvetejši blizu.

Pred studencem pokleknilo —

Deklice pod nebom pokleknejo, nebo se zamaje, lepe glave klonijo pred Bogom. Orgle polagoma naraščajo:

ki življenje nam deli.

Tudi Janko poklekne na eno koleno.

Vse minljivo zapustimo.

Janko zakrije obraz. Po živcih ga nekaj spre-

leti. Vse minljivo. Zanj je minila deklica. Uničil jo je. Vse mine. —

In potem v tolažilnem tonu poje cela cerkev:

To srce ljubite vsi!

Pesem se ponavlja v lepih septimnih akordih, ki pripravljajo konec:

Vse minljivo zapustimo,

in potem v podvojenih oktavah, kakor bi kovinske piščali hotele iztisniti iz sebe vso silo, vso veliko nebeško ljubezen:

To srce ljubite vsi!

In subbas brni še nekaj dalje, ko da hoče potrditi končano pesem. —

Jankota je pesem hudo zadela, ganila. Sv. vera, si je mislil, ima veliko poezije, lepote. Ta lepa dekleta pod nebom imajo srečo v svojem Bogu. On pa ni bil 6 let pri spovedi. Drugači hoče živeti. Na sv. Goro pojde za vse Svete. Hitro odide s kora pritiskaje klobuk na blede obličje. Ta svet je res luža, mlakuža, si je mislil, svet je gnoj. V človeku je pol živali, pol angela. Angel naj zmagaj. — — —

Tam v strani pa je urejeno lepo tiho pokopališče, tolsto in pognojeno po množici deviških, a tudi grešnih teles. Tja se napoti Janko z drugimi na vernih duš dan. Vsak je šel molit po grobeh svojih dragih. Osrči se tudi on in stopi k spomini-ku tam pri zidu.

Oče — sam Mrak — sam kamenar — je izklesal hčeri spominik z napisom: Tu počiva Lucija Mrak in njena hčerka.

Hodi smrti v šolo, ženin tovaršice!

»In kar si spravil, čegavo bo?« To je Mrak pristavil zase. Janko se je poboljšal. Ženiti se ni hotel nikdar več. Ostal je stric in vozil kamenje pri bližnjih kamenolomih. — — —

Večer ob oknu.

Mrakovi plazijo se mimo hiš,
oblaki se grmadijo po svodu,
a med obema daleč na zahodu
teminam hodi svetel pas navzkriž.

Koraki pobobnevajo krog hiš,
zvezdice pozvenevajo na svodu,
a med obema v topoli na produ
si slavec poje v vetra blagi plš.

Ko cvetka v čudežno krepilni rosi
okoplji v pesmi, duša, se prahu,
mimò mrakov, mimò oblakov nosi

k zahodu se do svetlega pasu,
sestrice zvezdice lepo naprosi,
da mednje zopet smela bi domu.

Pastúškin.

Zvonovi in topovi.

(Verzifikacija. Odlomek malenkostne tragikomedije v dveh slikah. — Napisal Ponikovski).

Prva slika.

(V nedeljo pod večer. Stari župnik sedi v oguljenem naslonjaču in čita časnike. Brez trkanja vstopi Štefnjakov Jurca, po domače imenovan Jur. Pozvoni zaradi svoje čudaške ljubezni do zvonjenja in do zvonov. Že na obrazu se mu pozna, da je prismuknen; smešno je oblečen v obleko, ki je skupaj znesena z vseh vetrov, izdelana po vseh mogočih modah in sestavljena iz vseh mogočih barv; klobuk z dolgim petelinjim peresom tišči pod pazduho; svoje velike, lopataste roké drži iztegnene pred sé, z izobočenimi dlanmi drago proti drugi stisnjeno in pocingljava pri prvih besedah, ki jih izgovori, z denarjem, katerega tišči v prgiščih; potem vrže denar na mizo pred župnika, da se novci razkotalijo po vsej mizi po tleh; v svojih nadaljnjih besedah zvoni na prikladnih mu mestih z glasom, z glavo, z rokami in nogami. Stari župnik ga posluša z ljubeznim in dobrohotnim nasmehom.)

Cingel dingel, dingel don!
 Tristo novcev za zvonove,
 za zvonove lepe, nove,
 po sto novcev za vsak zvon!
 Cingel, dingel, dingel don!
 Ste nam davi oznanili,
 ste tako lepo prosili,
 naj denarja bi vam zbrali
 za zvonove darovali;
 če dovolj bi skup dobili,
 bi zvonove nam kupili,
 tri zvonove lepe, nove;
 lepe nove tri zvonove!
 Cingel dingel, cingel don,
 Cingel dingel, cingel don!
 Tristo novcev le imam,
 za zvonove rad jih dam;
 tristo novcev lepih, novih,
 da bo pelo v treh zvonovih:
 Bim bom, bim bam, bim bam — bam!
 Tristo novcev za zvonove,
 za zvonove lepe, nove,
 po sto novcev za vsak zvon!
 Cingel, dingel, cingel don!
 Ste lepo nam razložili,
 da bi naši lepi, novi
 blagoglasni ti zvonovi
 dannadan Boga častili,
 v cerkev skrbno nas vabili

in bi redno nas svarili,
 naj pobožno bi molili;
 zjutraj dan bi nam znanili,
 zgodaj k delu nas budili,
 v praznik delopust zvonili,
 nas svarili v vsaki sili;
 žive skupaj sklicevali,
 mrtve bi objokovali,
 treska, toče varovali.
 Cingel, dingel, dingel dongel!
 Cingel dingel, dingel dong!
 Že odkar sem majhen bil,
 vedno sem jaz rad zvonil
 z enim, z dvema, z vsemi tremi,
 zjutraj, v dnevu, v mraku, v temi;
 in pa dokler živel bom,
 v čast Bogu na visokosti,
 vsem k radosti in bridkosti
 rad zvonil bom: Bim, bam, bom!
 Vsi zvonovi bodo peli,
 kadar bomo mi veseli,
 če pa bomo mi jokáli,
 z nami bodo žalovali:
 Dingel, dongel, bim, bam, bom!
 Kadar jaz umrl bom,
 štirje bodo me nosili,
 z vsemi tremi mi zvonili:
 Bim bom, bim bam, bim bam, bom!
 Ko me bodo v jamo deli,
 bodo glasno mi doneli,
 kot bi milo se jokáli,
 ker so mene pokopali;
 in nazadnje velik zvon
 mi zapoje: »Don, don, don!
 Bog ga v paradiž preseli
 in mu večni mir podeli,
 in mu večno luč prižgi,
 naj se v raji veseli!
 Don don, don don, don, don!

Druga slika.

(Pred cerkvijo. Vojaki nakladajo na vozove cerkvene zvonove; ljudstvo stoji okrog in gleda; nekateri gledajo zelo srepo in jezno na vojake, drugi se jim zaničljivo posmehujejo. Na nizkem zidu, ki obkroža cerkveno dvorišče, stoji Jurca in zvoni, ko se mu zdi primerno, z glasom, z glavo, z rokami in nogami; okoli sebe ima zbran velik krog poslušalcev, ki se mu včasih glasno nasme-

Med vojsko: Snemanje zvonov na Banjšicah.

jejo, včasih resno prikrajajo z glavami; vojaška patrولا, z nasajenimi bajoneti, se jezno ozira nani in mu od časa do časa strogo požuga.)

Mi smo dnarce skup nosili,
da zvonove bi kupili,
ki lepo bi nam zvonili;
pa so vrage nam pobrali,
kar smo s trudom darovali:
naše lepe tri zvonove
so nam vzeli za topove;
tri zvonove za topove,
za topove lepe, nove,
za kanon po eden zvon!
Cingel, dingel, dingel, don!
Prej tako lepo so peli,
grozno bodo zdaj grmeli.
Bodo streljali zvonovi
in zvonili nam topovi! —
Nekdaj turške so topove
nam prelivali v zvonove,
danes Turkom za topove
nam pobirajo zvonove!
**Prej topove za zvonove,
zdaj zvonove za topove!**
Tri zvonove lepe, nove,
le za nove tri topove!
Tri zvonove za topove,

za topove vse zvonove!

Vse zvonove — nove — nove

za topove — nove — nove!

Vse le za topove nove!

(Jurca, ki se je vedno bolj razburjal in razmahaval, si obriše z rokami znoj z obraza in se za hip oddahne; za vojaško patrulo, ki mu vedno bolj odločno preti, se še zmeni ne, ampak mirno nadaljuje:)

Ko zvonovi so zvonili
so najrajši **mir znanili**,
so k **ljubezni** nas bodrili
do Boga in do ljudi
in do vsega, kar živi
in kar čuti in trpi.
Glas topov bo zdaj grmel,
grozno bojno pesem pel,
da **sovražstvo bi razvnel**,
srd in spor in vmor in boj,
širil stok in jok in jôj
prek svetâ in prek morjâ
in prek vseh višin nebâ
grozo le in le gorje
in trpljenje in solzé! —
Prej zvonovi varovali
so pred bliskom, treskom, ognjem,
zdaj topovi vse požgali
bodo z bliskom, treskom ognjem!
Prej zvonovi naši novi
točo so nam odpodili;
novi bodo nas topovi
zdaj z jekleno točo bili:
prej ledeno nam odgnali,
zdaj z jekleno nas končali!
Prišel zdaj je grozen čas
čez ves svet in pa čez nas!
Bog nebeški se usmili,
revežev nas v naši sili!
Bodo streljali z zvonovi
in zvonili nam s topovi:
Bum, burum bum, bum, bum, bum!
Pik pok, pok, pok, pik, pok pok!
Samo hrušč in trušč in šum;
samo jok in samo stok! —
Ko zatulijo zvonovi
kot izstradani volkovi,
se odprejo nam grobovi,
oj, grobovi — zopet novi! — — —
Novi zagrmé kanoni,
novi vzplakajo milijoni! — — —
Kar je lepo, dobro, pravo,
vse narobe, vse na glavo:
vse za moč oblast in slavo!
Oj zvonovi, dvakrat dragi,
vas začarali so vrage,
vrage so vas spremenili,
spremenili, prekrstili:

prej zvonovi — zdaj topovi;
 ne več zvon — samó kanon!
 Oj zvonovi naši mili,
 tudi nas so spremenili;
 vse prečarali so vragi,
 nas in vas, zvonovi dragi:
 mi smo bili prej ljudje,
 zdaj postali smo — volcjé!
Prej zvonovi — zdaj topovi!
Prej ljudje — zdaj le volkovi,
 ki najbolj jih veseli
 toplo se kadeča kri,
 ki jih vesele solzé
 in krivica in gorjé!

(Jurca si z rokavom briše solze; vojaška patrola se s silo rije proti njemu skozi ogorčeno gručo ljudstva, ki stiska pesti in bliska z očmi; Jurca, ki ne opazi patrola, nadaljuje s solzami v očeh in z žalostnim glasom:)

Oj zvonovi moji dragi,
 so začarali vas vragi,
 da, — ko jaz umrl bom, —
 ne bo pelo: bim, bam, bom!
 In ne bo miru, pokoja!
 Bo bobnelo le: bum, bum!

Blisk in tresk in šum in hrum!
 Groza vojske in poboja!
 Oj zvonovi moji mili. —

(Vojaška patrola, ki se je z nasiljem prerila do Jurca, ga iztrga iz rok ljudi, ki ga branijo in hočejo rešiti, ga vklene v verige, postavi v svojo sredo in ga odvede. — V solncu bliskata dva bajoneta kakor dve goreči pogrebni sveči. Jurca še vedno zvoní z glasom, z glavo, z rokami in nogami, kolikor mu je vklenenemu in korakajočemu mogoče. Besede odhajajočega je slišati še komaj razločno — kakor nekako oddaljeno donenje mrtvaških zvonov in grmenje vojaških topov:)

Oj zvonovi moji mili,
 da bi milo mi zvonili,
 kadar jaz umiral bom:
 Bimbam, bombam, bimbam bom!
 Pa bo le topov — zvonjenje
 in samó zvonov — bobnenje,
 le grmenje, strašen hrum:
 Bum, burumbum, bum, bum bum!
 Bog usmili se čez nas
 zdaj in naš poslednji čas!

(Vojaki z Jurcem izginejo v megli pcestnega prahu.)

Srce — nerešeno vprašanje.

Prijatelj, nikar se ne trudi,
 da rešiš skrivnostno vprašanje:
 kaj je človeško srce?
 Umeti pač moreš skrivnosti,
 ki hrani jih zemlje sredina,
 in tajnosti moreš umeti,
 ki morja jih krije globina,

a nikdar ne moreš umeti:
 kaj je človeško srce?
 Če tisočkrat misliš, da rešil
 sreča si skrivnostno vprašanje,
 ostane še vedno vprašanje:
 kaj je človeško srce?

Ciril Strahota.

Med vojsko: Vojna bolnica v cerkvi sv. Tilha v Svetem pri Komnu na Krasu.

Solnčne ure.

Šaljivo premišljevanje.

Iz prva so mislili ljudje, da se solnce suče okrog zemlje; zato niso merili časa drugače, nego po dnevih, kakor pravi že sv. pismo: »Bil je večer in bilo je jutro. — en dan.« — Solnce na nebu je bilo torej v začetku edina žepna, stenska in stolpna ura. —

Seveda so že od začetka pazili tudi na luno in zvezde, da bi vedeli, kako pozno je že. Ker se je luna izpreminjala, dobili so kmalu novo merilo časa, namreč — mese c; in ker se je izpreminjala ravno šestkrat bolj v zimskem in šestkrat v poletnem času, prišli so do one mere časa, katero imenujemo mi sedaj — leto. — Po luni merijo še dandanes radi čas — pesniki in ponočnjaki; zato je še celo prvak naših pesnikov, Prešeren, zapel:

»Luna sije,
klad' vo bije
trudne, pozne ure že.«

Čislani bralci! Tudi v starih časih so bili na svetu naprednjaki in boljšeвики, ki so zahtevali natančnejšega in boljšega časomera, in ti so iznašli — pol dan. Najbrž so vstajali zelo pozno, ker jih je glava bolela ali po slabi pijači ali po slabi tovarišiji.

Pa, oprosti, cenjeni bralec, — kmalu bi bil pozabil na imeniten časomer, katerega nosi vsakdo vedno seboj, samo kdor gre zlasti v teh časih na Dunaj, ga mora pustiti zunaj, in ta svetovno-

znani časomer je — želodec. Ta ura je zato posebno na glasu, ker ne bije, ampak kruli, in sicer najbolj ravno takrat, ko je najmanj navita. — To uro je imel neki Rimljan (Aulus Gellius Plautus) tako rad, da je izrekel v sveti jezi sledeče krilate besede: »Bogovi naj pogube njega, ki je prvi iznašel solnčne ure, da mi kradejo dneve kos za kosom! — Ko sem bil še mlad fantič, je bil želodec moja solnčna ura, — najboljša, natančnejša ura. Povsod me je opominjala, naj jem, le tam ne, kjer nisem imel kaj jesti; sedaj pa, četudi imam kaj jesti, ne smem, če solnčna ura pravi, da ni še čas za to.« — Ubogi revež!

Neprestane vojske, ko nima človek miru in počitka niti po noči, primorale so Rimljane, da so razdelili tudi noč na štiri dele, in sicer na štiri ponočne straže ali vigiliije. Namesto ure je bil tukaj Rimljanom domači petelin. Peteline so jemali seboj tudi v vojsko, da so jim s svojim petjem naznanjali čas ponoči, ko je solnce spalo za gorami. Sploh pa so petelini spremljali z enakim namenom vojake v vojsko še do prve polovice 15. stoletja. Tudi mornarji so iz tega vzroka jemali peteline seboj na morje. — Nihče si gotovo ni tako dobro zapomnil petelinje ure in nikomur ni bila tako usodna, kakor sv. Petru apostolu. —

Mnogo laže in natančneje se je pa dal določiti čas po dolgosti sence, oziroma po solnčni višini. Iz prva je bil kazalec solnčne ure kaka palica, kak

Goriški begunci iz Podgore, iz Opatjegasela in iz Pevme v Vysokem Mytu na Češkem ob obisku g. dekana Rojca l. 1916.

steber ali pa tudi človeško telo. Ena najstarejših solnčnih ur je tista, ki je bila na dvoru kralja Aha-za. S časom so napravili solnčne ure tudi na javnih mestnih trgih.

Kadar je bil kdo povabljen na kako gostijo, presodil je po dolgosti sence, kedaj ima iti tje. Nekomu, ki je rad brezplačno »pipikal in papikal« po tujih hišah, se je primerilo, da je zamenjal, ko je vstal zjutraj, polno luno s popoldanskim solncem. Hitro zmeri senco in, ker je bila več nego 12 čevljev dolga, je zdirjal z doma, kolikor so ga nesle noge, ter prišel v hišo, v katero je bil povabljen, že zjutraj ob zoru namesto zvečer ob mraku. —

Mera, s katero so merili v začetku dolgost sence, je bil čevljev; poprej so si morali seveda na tanko zapomniti mesto, do kamor je segala senca glave. Da ne bo pa kdo morda mislil, da je kazala ta ura napačno, ker je pri večjem človeku senca daljša nego pri manjšem, pripomniti treba tukaj, da je mej dolgostjo človeka in mej dolgostjo stopala ali čevlja določeno razmerje. Čim višji je človek, tem daljše je tudi njegovo stopalo. Ta način merjenja se je ohranil celo do srednjega veka.

Pozneje so si zaznamovali dolgost sence na tleh pred solnčnim kazalcem. Tak solnčni kazalec je bil n. pr. obelisk, katerega je dal postaviti na

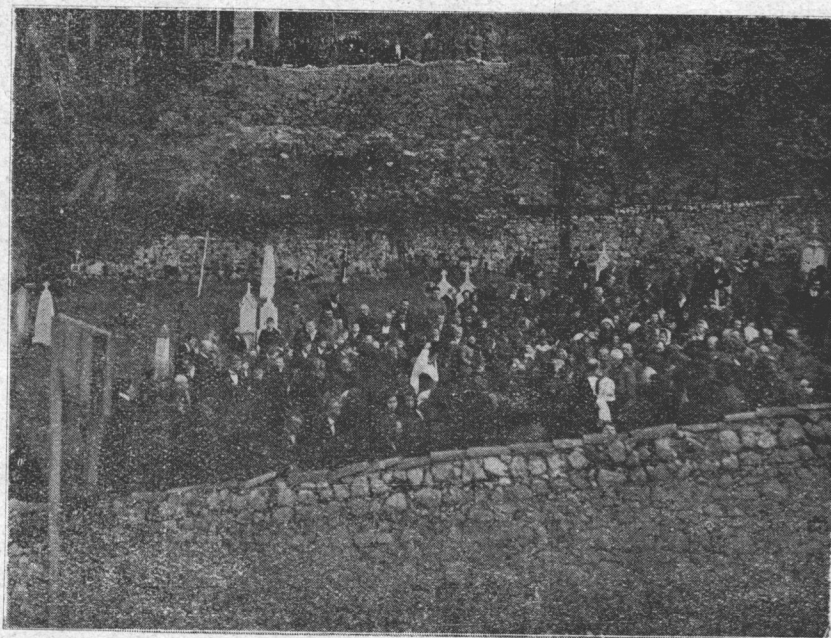
Markovem trgu cesar Avgust. Ker je pa obelisk na vrhu špičast in torej ne vrže dovolj razločne sence, nasadili so vrh obeliska pozlačeno kroglo.

Kmalu so iznašli tudi solnčne ure, katere so nosili lahko seboj, najbrž obešene okrog vratu. O tem nam priča pisatelj Atenej, pripovedujoč nam o nekem skopuhu, ki je nosil seboj vrč olja, tako-le: »Tolikokrat je pogledoval na svoje olje, da bi kdo lahko mislil, da nosi pred seboj uro.«

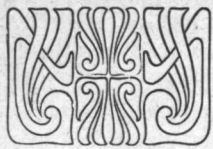
Kot dediščina iz starih časov ohranile so se solnčne ure celo do najnovejše dobe. Sčasoma so se bolj in bolj izpopolnjevale; vendar jim je ostala ena napaka, namreč ta, da ne kažejo po noči in kadar je oblačno.

Pisec teh vrstic je bil pred leti tako srečen, da je skrivaj opazoval resnega, izobraženega moža, ko je šel s svojo žepno uro v roki gledat na solnčno uro. Dež je lil kakor ob vesoljnem potopu in dotičnik je držal nad seboj odprt dežnik. In vendar je hotel vedeti, kaj pravi in koliko kaže solnčna ura. Gledal jo je nekoliko časa od raznih strani, hodil okoli nje, kakor mačka okoli vrele kaše; nazadnje je vendar-le spoznal, da treba počakati, da »vremena Kranjcem bodo se zjasnila«. Skrbno se je ozrl okrog sebe, ali ga ni morda kdo videl, potem pa naglo in ponižno odšel svojo pot.

S...i.

Pogreb † svetolucijskega župnika Josipa Fabijana, ki ga je ubila granata.
Prizor na pokopališču v Podmelcu dne 13. februarja 1916.

O plesu.

I. Nepriistranski.

V omikani družbi se treba pač predstaviti. Imena se pa navadno tako nerazločno izgovarjajo, da se niti razumejo ne, ali da se vsaj kmalu pozabijo; no, saj nas tudi navadno bolj zanima, kakega stanu je kdo, s čim se peča; zato se tudi jaz predstavljam kot »nepriistranski«, kar sem tudi, kakor se boste kmalu prepričali.

Nisem namreč ne mlad fant ne mlado dekle in tudi ne krčmar, da bi ples strankarsko zagovarjal, pa tudi ne hišni oče, ki bi se jezil nad plesom, ker mu je sin kradel denarje ali žito, da bi imel za plesne veselice, tudi ne hišna mati, kateri je hči kradla jajca in kokoši, da si je nabavila primeren lišp in še kako desetico za ples. Moram priznati, da mi vsi plesi niso še prinesli niti vinarja dobička in ne vinarja škode.

Že iz tega razvidite, da bom res lahko čisto nepriistransko pisal — v še večji dokaz pravim kar, da: **Vse pleše.** Ne bom govoril o Davidu, na katerega se plesavci radi sklicujejo, češ, še on je plesal, ker, da smo nepriistranski, njegov ples pač ne bi ugajal našim plesavcem. Pomislite, s harfo v reki, ne s plesavko, pa psalme prepevati! Brr, kaj ne?

Če rečem: »vse pleše«, ne mislim samo na ljudi, ki ljubijo plesišča, mladi in tudi kak starejši, saj poznate ono kratko pesmico:

Stara sem, bolna sem — delat' ne morem,
godci zagodejo — plesat pa pojdem!

Mušice plešejo v zraku, prah in listje pleše, ko piha burja, po zimi plešejo po zraku bele mušice, celo okorni, kosmati medved pleše, zemlja pleše okoli solnca, luna okoli zemlje in celo solnce pravijo, kakor je ogromno veliko, da ni pri miru temveč da pleše po vesmiru, pa naj se kdo bahá, da ni še plesal, ko ga vendar zemlja vsakih 24 ur zasučje okoli in okoli zemlje in vsako leto celo okoli solnca!

Ples imamo mnogokrat na jeziku. Mali ljudje morajo mnogokrat »plesati«, kakor jim godejo velikaši, celo mogočni Nemci morajo plesati, kakor jim gode »Ententa« — in pravijo, da mora celo Evropa plesati, kakor gode Amerika, včasih pravijo, da jim »ves svet pleše pred očmi« (če je bila rebula dobra) in oče pravi malopridnemu paglavcu segaje po brezovki: »čakaj, sedaj bova pa plesala«, ali če pravijo, da je kdo drugemu »eno zagodel« — iz vseh teh in podobnih rekov bi

človek moral soditi, da je ples nekaj zelo neprijetnega in vendar toliko plešejo!

O Kurentu ste gotovo že kaj slišali. Meni se dozdeva, da so spet prišli Kurentovi časi; ne da bi sodil, da se je vrnil Kurent iz lune, zopet dolu na zemljo, sicer bi plesali vsakokrat le na enem kraju, a sedaj plešejo na tolikih krajih istočasno; Bog ve pa, ali ni zapustil tukaj kaj otrok ali sorodnikov — ali ni imel morda skrivši kje kake »glasbene šole« ali, ker ne vemo, v čem je bila ona čarobna moč, nekateri pravijo, da je bil »škant« take vrste, — morda ima v luni kako tovarno za glasbene instrumente in jih sedaj lahko spravlja na zemljo, odkar so iznašli »letala« — a nekaj Kurentovega je gotovo vmes.

Znan — vsaj omikancem — je tudi Orfej, veliki umetnik, ki je znal tako lepo peti in brenkati, da so plesala celo drevesa in kamenje. Marsikomu je bilo že gotovo žal, da nimamo nobene Orfejeve skladbe zapisane, a — današnji čas ni se nam treba zaradi tega žalostiti, le poglejte, ali ne znajo morda naši godci tudi tako gosti? Ali ne vidite večkrat, kako dandanes pri godbi celo mrtve stvari plešejo — včasih kozarci po zraku, stolice, tudi kamenje kedaj — o, časi umetnosti še niso izmrli! —

Sanjalo se mi je, da je bil ples obtožen in je prišel pred porotnike — mene pa da je sodnija imenovala za uradnega zagovornika. Nič kaj rad nisem sprejel tega posla, ker si nisem upal dobiti prič, ki bi za ples ugodno pričale. Prič bi bilo že dobiti, a veljavnih ne, ker so bile vse te priče s plesom samim v prebližnem sorodstvu ali pa v prevelikem prijateljstvu in take priče so vse vsaj — sumljive.

Prišel je dan obravnave.

Državni pravdnik začne naštevati paragrafe, proti katerim da se je ples pregrešil:

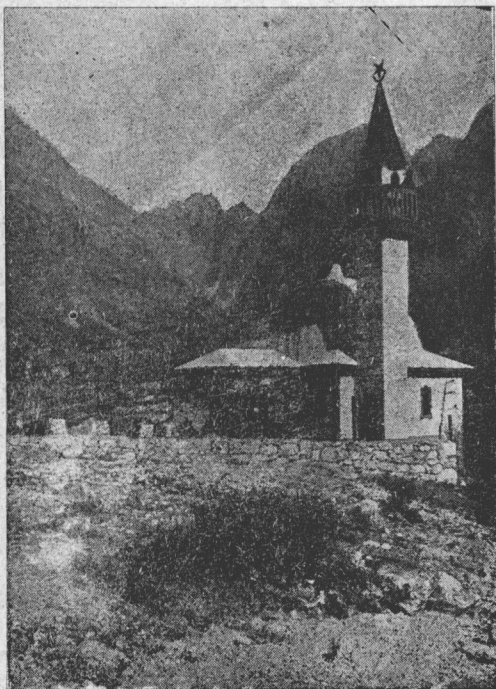
1.) »Poškodovanje ptuje lastnine po § 85. in ne le po § 468., ki govori le o prestopku in o manjih poškodbah. Škoda je tako velika, da spada med zločine. Izračunite, koliko časa ljudje preplešejo, koliko bi si lahko v tem času zaslužili, koliko koristnega podelali, vzemite v poštev draginjo delavcev in potem presodite, koliko škode je že ples povzročil!

2.) Kriv je tatvine po § 171. in naslednjih, in kakšen tat je ples? Ali je mogoče sešteti svote, katere je že iz žepov pokradel? In to dela celo javno, kar brez sramu, torej je že zakrknjen.

3.) Obtožujem ga po § 185. in naslednjih sodelužbe pri vseh tatvinah, katere izvršujejo doma sinovi in hčere in včasih celo hišni očetje, ki kradejo svoji družini; nadalje je kriv ples

4.) po § 44. d. zapeljevanja v vse že navedene zločine pa tudi po § 143. do § 157., menim težka telesna poškodovanja vsled tepeža, pa tudi, ker jih toliko pride vsled plesa v hude bolezni, po letu se segreti hladijo z mrzlim pivom, po zimi pa se morajo hladiti na ledenem zraku — nasledek, kolikokrat že! — pljučnica, jetika, treba torej vpoštevati tudi § 335.

Seštejte, cenjeni porotniki, vse po vseh teh §§ zaslužene kazni — ne le v **enem** slučaju — v **stoterih** slučajih! Ako hočete vestno soditi, morate ga spoznati krivega v vseh teh točkah — prič je več, kakor dovolj. —

Z bojišča ob Soči: Turška džamija v Logu pri Bovcu.

Slavno sodnijo pa prosim, naj naredi že sklep tem malopridnostim in naj obsodi obtoženca za vse življenje v Gradiško.»

Kot priče je imel državni pravdnik res nekaj ljudi, ki so bili prišli vsled veseljačenja na boben, nekaj obvezanih, ki so se bili stepli na plesu, par očetov, ki so se pritoževali, koliko so jim otroci zaradi plesa pokradli, neki oče je prišepal ob palici, ker ga je bil sin cebnil, ko ga je karal radi plesa, a v dokaz, da ples tudi koga ubije, imel je na mizi nekaj mrtvaških listov takih, ki so umrli na posledicah plesa.

Lehko razumete, da je bila moja naloga precej težavna. Zelo me je veselilo, da ni državni pravdnik verskega stališča kar nič omenil. Kako sitno bi bilo, ko bi bil govoril še o »pohujšanju« ali ko bi bil poleg onih mrtvaških listov predložil še kake le na pol popisane »rojstne liste« in kot priče še kake prevarane »neveste«; k sreči, pravim, je bil na to pozabil in jaz sem se s precejšnim pogumom obrnil do porotnikov:

»Slavna porota! S črnimi barvami vam je g. državni pravdnik naslikal ples. Predno pa sodite, pomislite:

1. da je ples gibanje in gibanje je življenje. Kako zdravo je gibanje, prašajte zdravnike, ki je tolikokrat priporočajo.

2. Ljudje, ki se niso videli že 4 ali 5 let, si imajo mnogo povedati, ali se je torej čuditi, če se radi shajajo na plesišču?

3. Kedo bi bil tako neobčutljiv, nekulturen in tako malo civiliziran, da bi ga ne mikala dražestna godba! Da se ljudje radi zbirajo, kjer se glasi godba, saj je to znak našega kulturnega napredka!

4. Ako se kak vinar zapravi, saj ostane doma in je glede narodnega premoženja isto, kakor če bi jaz preložil svoj denar iz enega žepa v drug žep.

5. Koliko deklet je že na plesu priplesalo moža, ki bi bile sicer ostale le »tete« pri hiši!

6. (To točko sem si navlašč prihranil za sklep!). Kolikokrat pokaže ples celo svoje zlato srce! Pomislite, saj plešejo včasih celo v »dobre namene« — za pogorelce, za kaka narodna društva, za narodne šole, za društvo **svetega Cirila** in Metoda, za podporo siromakom in vse to bi vi, cenjeni porotniki, oškodovali, ako bi ples obsodili — in še za vse življenje! Upam, da boste z menoj istega mnenja: Ples naj živi in ž njim vse, kar dobrega naredi!»

Obrisal sem si potno čelo ter se usedel v svesti si, da sem rešil vsaj svojo »čast« s svojim govorom.

Državni pravdnik se je pa tako nekako sumljivo smehljaj, — med govorom si je začel včasih kaj na papir in, ko sem končal, vzdignil se in po strani oziraje se name začel svojo »repliko«:

»Slavna porota! Vsa čast mojemu predgovorniku! V izbranih besedah nam je povedal vse, kar je mogoče plesu v prid povedati (jaz sem se hvaležno poklonil laskavemu priznanju), toda ne bo mi smel zameriti, ako ga opomnim, da je marsikaj pozabil povedati (pri tem se prav zvito nesmehe.):

Ako govori o »gibanju«, ki bi bilo koristno, je pozabil, da bi moral biti kmetijski delavec že prav posebno len in nemaren, da bi moral še le na plesu potrebnega gibanja iskati. Priden kmetovalec in večina obrtnikov ima že pri svojem delu, ako

so vestni, gibanja več ko dovolj in bo v nedeljo rajši počival, kakor pa iskal novega »gibanja«. Oni pa, ki morajo pri svojem poslu sedeti, kakor čevljarji, krojači, uradniki, pisarji, si pa lahko izbero boljše gibanje, telovadbo, izprehod, kakor pa zatoženi ples, ki prihaja v navskrižje s tolikimi paragrafi. Ako potrebujem hrane, vzel si bom tako, ki bo koristna, ne pa strupene, gospod zagovornik!

Da si imajo ljudje mnogo povedati! Zakaj pa ne gredo v domačo hišo, se ne usedejo za mizo in se ne pogovoré, kar imajo? Zakaj hodijo v tak hrup, kjer se še gromečega boga ne sliši?

Godba da jim ugaja in jih mika! Zakaj pa delajo tak šum ceptaje in skakaje, da godbe niti dobro slišati ne morejo? Mari bi sedel mirno, kakor pri »koncertu«, pa bi se godci potrudili in godli veliko lepše videč, da jih ljudje pazno poslušajo.

Da gre denar le iz žepa v žep! Takih, ki so s plesom mnogo zapravili, vidimo dovolj — to je prvi žep! Kje so pa oni, ki bi bili vsled plesa obogateli? — to bi bil drugi žep! Godci? Ubogi so ko cerkvena miš! Krčmarji? Skušnja uči, da je kmalu pri koncu, kdor začne s plesi onjaviti! Podjetniki, ki prirejajo javne plesse? Par dni potem »mačka«, to je njihov dobiček!

Marsikatera da je priplesala moža! A, pozabili ste povedati, kako je bilo pa potem, pozabili dokazati, da je sreča, ako norica norca ujame, pozabili povedati, kako je pri hiši, kjer sta oha lehkomišelnost in zapravljiva, še to nam povejte, g. zagovornik!

Sklep vsega zagovornikovega govora je pa, recimo kar naravnost, gorostasen! Ali ni ples v korist siromakom ostudna brezobzirnost. Ta čas ko drugim solze lijó, noreti in vriskati! Ali ni, kakor bi se hoteli revežem rogati? Ako hočem podariti komu košček suhega kruha, ali naj napravim prej sebi veliko in dragoceno pojedino? Ako bi hoteli pokazati dobro srce, darovali naj bi skrivaj, ali tudi naj bi se sešli pa bi kdo v prisrčnem govoru opisal potrebo in žalost nesrečnih, tudi kakor primerna pesmica bi ne škodila in, ko bi bila srca pripravljena, pobirali bi se mili darovi — to bi bilo siromakom v tolažbo, češ, še so dobra srca na svetu, Bog plati! To nasprotje pa, ali ne bo dalo ubožcem toliko bolj občutiti nesreče? Drugi drugod žive v obilnosti, se veselijo, lahko vriskajo in plešejo! In mi? In taka brezobzirnost naj se plesu še v dobro šteje?!

Gospod zagovornik, bolje bi bili naredili — — in že nisem več slišal, kaj še govori državni pravdnik.

Med njegovim govorom mi je vedno bolj gorelo okrog ušes in pri zadnji točki, videč, da je tudi moja »čast« pogorela, zagrabim klobuk in bežim iz sodne dvorane in skoraj bi se bil pre-

kucnil, ako bi se ne bil — zbudivši se — zagrabil za stranico postelje.

Kakšna je bila potem sodba porotnikov in sodnije, vam seveda ne morem povedati. — —

Neki poslanik — najbrže avstrijski — je na Kitajskem priredil plesni večer, kakor so sploh imeli vedno več smisla za ples, gledališča, salone, pojedine, ko za resno delo. Povabil je k plesu seveda tudi kitajske odličnjake. Kitajec gleda in gleda to vrvenje, in sukanje in po končanem plesu praša poslanika:

»Ali vas to delo nič ne utruja?«

»Seveda se utrudimo pri tem!«

»Ali je pa to delo tako nujno, da mora biti opravljeno?«

Z bojišča ob Soči: Solkanski železniški most meseca nov. 1917.

»Seveda mora biti opravljeno tudi to.« — Tu se je poslanik prav debelo zlagal — nič novega, saj diplomati že iz politike lažejo in najbrže se je bal, da bi se mu kitajski velikaš ne smejal, češ, da si nalagajo nepotrebni trud.

»No, če pa mora biti podelano tako delo, ki bi nas imelo utruditi, je naložimo mi pa kar svojim poslom, čemu jih pa plačujemo?« zavrne Kitajec, ki je ples videl še le prvič, torej je bil gotovo tudi nepristranski.

Res, če pomislimo mirno, koliko hudega je že ples napravil, koliko brezkoristnega truda, stroškov in nerodnosti je že povzročil, ne bo ga mogoče zagovarjati. Ko so pred leti kobilice delale škodo po Krasu, kako so ljudje klicali pomoči,

iskali purane, od daleč so jih uvažali, proti raznim nezgodam snujejo se zavarovalnice. Kdo nam pa pokaže zavarovalnico proti žalostnim posledicam plesne strasti?

Ako bi ti tvoj gospodar ukazal, da moraš celo noč skakati sam na skednju, kako bi se zgrozil? »Takemu gospodarju, ki mi tako noro delo naroča, ne bom služil!« Ako bi ti spovednik naložil, da daj vbogajme toliko, kolikor si že na plesih zapravlil, ali da pojdi kam tako daleč, kakor bi znesle vse one stopinje, ki si jih že na plesu naredil, to bi se krčil in zvijal, da ni mogoče in k takemu bi te gotovo ne bilo v drugič — za ples pa vse to žrtvuješ!

Fant, ko si boš izbiral nevesto, ne izberi si je izmed plesavk! Dandanes treba pametne, trezne žene, varčne, delavne, pohlevne, poštene! Vrto-glave plesavke pa niso take. Česa hodijo iskat na ples? Drugega res ne vem kakor, če sodimo milo, lehkomišelnih družbe. Pazi, da se ti ne zgodi, kakor onemu, ki je pel:

Oženil sem se,
pa priženil nič ne,
ko' no dekle mladó,
še to je noró.

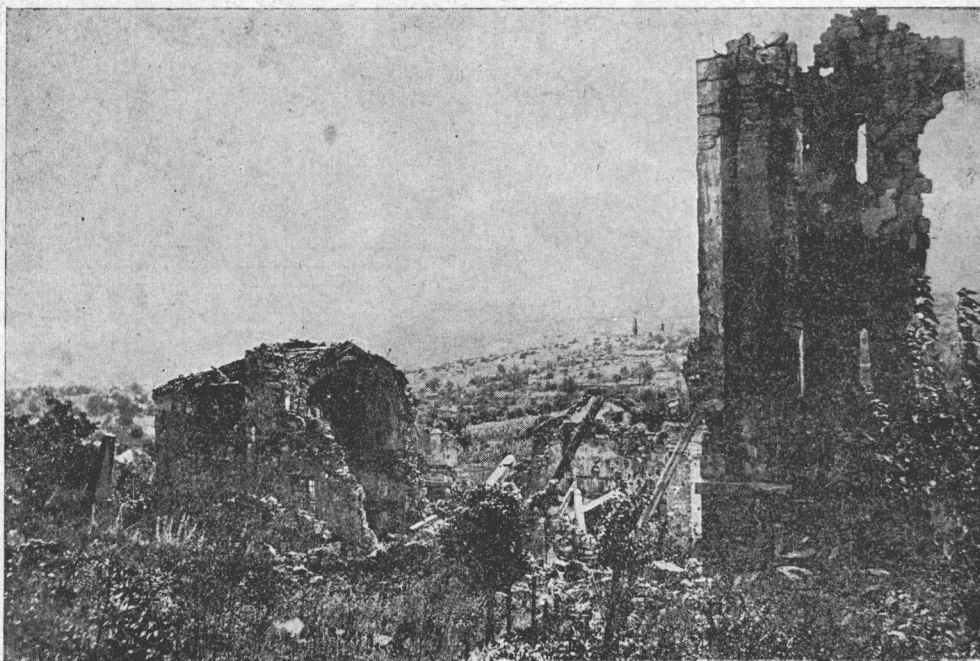
In ti dekle, če boš izbirala bodočega moža, ne hodi ga izbirat med plesavce, če ne, ga boš morala tudi **po** poroki hoditi iskat v krčme in na plesišča:

Dobro poglej najprej, ali je delaven, pošten, varčen in vesten, potem še le mu smeš zaupati svojo bodočnost.

Ali naj torej ostanejo mladi ljudje brez vsakega veselja? Bog varuj! Kdaj sem kaj takega zahteval? Ali ni na svetu nobenega drugega veselja, boljšega, lepšega, koristnejšega, cenejega? Naj omenim samo razna društva: izobraževalna s predavanji, ki so pač navadno že tudi zabavna, pevska društva, telovadna, razne prireditve, koncerte z zabavami in podučnimi točkami. Izobražbe, omike nam treba! Izobražen narod in pameten in varčen, ta bo obstal, lehkomišelnost pa izpodkopuje hiše, družine, občine, deželo in ves narod.

Veste kaj? Pri naših društvih imamo razne »odseke« n. pr. abstinenčne, veselilne, telovadne — naj se ustanovijo tudi »brezplesni« odseki, ako že ne maramo cela društva za »brezplesna« proglasiti. Pravila, tudi če niso tiskana, nič ne de, bi obsegala en sam paragraf: Vse svoje moči, ves svoj čas, ves svoj denar samo tako rabiti, da bo res kaj koristi od tega — poleg tega pa še nujen nasvet njim, ki niso še oženjeni: ne jemajte plesavk, oziroma plesavcev! Boste videli, da bo precej bolje.

Potem pa pričakujem, da boste mene pri takem društvu ali odseku gotovo imenovali za »častnega člana«.

Po vojski: Cerkev sv. Lovrenca v Brestovici na Krasu.

Konec svetovne vojske.

Svetovna vojska se je v letu 1918. odločila. Dne 9. februarja 1918 je sklenila Ukrajina, ki se je odcepila od Rusije, poseben mir z Nemčijo in Avstro-Ogrsko, dne 3. marca 1918 je Rusija pri konferenci v Brest-Litovsku popolnoma podlegla, dne 7. maja 1918 pa Rumunija v Bukareštu. Takrat sta bili Nemčija in Avstro-Ogrska na vrhuncu vojne slave. Toda kmalu potem jima je začelo solnce zmage zahajati. Koncem septembra in začetkom oktobra 1918 so nam začele dohajati z bojnega polja kratke vesti, ki so se tako-le glasile: »Na Francoskem siloviti boji. Angleži, Francozi in Amerikanci prodirajo na treh mestih. Hindenburgova črta je predrta. Nemci se naglo umikajo. Njih izgube so: okolu 250.000 mož, 3600 topov in 23.000 strojnih pušk. V Macedoniji so čete entente predrle bolgarsko fronto in stoje že na bolgarskih tleh. Bolgarska armada je razbita. Bolgarija je sklenila dne 29. sept. 1918 z entento premirje. — Kralj Ferdinand je odstopil, naslednik mu je sin Boris III. V Palestini so Angleži porazili Turke in ujeli kakih 40.000 mož. Angleži so zasedli Nazaret, Hajfo, Akko, Damask in prodirajo dalje. Na italijanskem bojišču traja italijanska ofenziva dalje.«

Te kratke vesti osvetljujejo tedanji položaj svetovne vojske. Vesti, ki so prihajale potem, so bile vedno bolj odločilne. Nemčija in Avstro-Ogrska sta morali ponuditi ententi mir na podlagi 14 točk Wilsonovega programa, izraženega v njegovi poslanici kongresu dne 8. februarja 1918, iz-

¹⁾ Naj navedemo nekaj točk iz Wilsonovega programa:

Prva točka prve izjave se glasi: »Vse mirovne pogodbe morajo biti javne, ne smejo se sklepati tajni mednarodni dogovori, diplomacija mora poslovati vedno odkrito in pred celim svetom.

Druga točka prve izjave zahteva popolno prostost plovbe na morju.

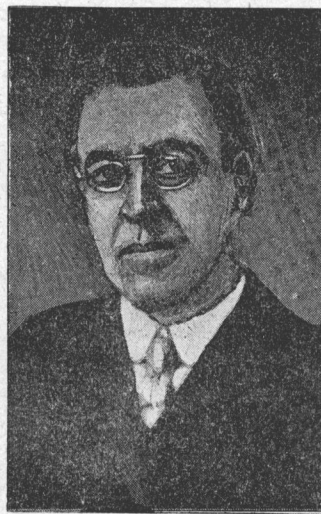
Tretja točka prve izjave govori o enotnosti gospodarskih razmer mej vsemi narodi, ki bodo v zvezi.

V četrthi točki prve izjave zahteva Wilson, naj se oborožba narodov zniža na najnižjo mero, ki je združljiva z notranjim mirom.

V peti točki prve izjave zahteva, da se morajo kolonijalne zahteve urediti svobodno in upoštevaje koristi prebivalcev.

V šestih, sedmi, osmi, enajsti in dvanaesti točki prve izjave zahteva izpraznitev in obnovitev ruskega, belgijskega in francoskega ozemlja, vrnitev Alzacije in Lorene, dalje izpraznitev in obnovitev rumunskega, srbskega in črnogorskega ozemlja in ustanovitev poljske države.

popolnjenega s 4 točkami dne 12. februarja 1918 in z njegovim govorom dne 27. sept. 1918.¹⁾ Po bolgarski katastrofi so se morali Avstrijci naglo umikati iz Srbije in Albanije. Dne 14. okt. 1918 je Turčija zaprosila za mir sprejemši vse Wilsonove točke.

Predsednik Združenih držav v Ameriki:
Wilson.

Ker so postajale v Avstriji notranje razmere radi nemške nestrpnosti vedno bolj nevzdržljive,

Deveta točka prve izjave se glasi: Ureditev mejâ Italije naj se izvede po jasno znanih narodnih črtah.

Deseta točka prve izjave slove: Narodom Avstrije naj se zagotovi prilika autonomnega razvoja.

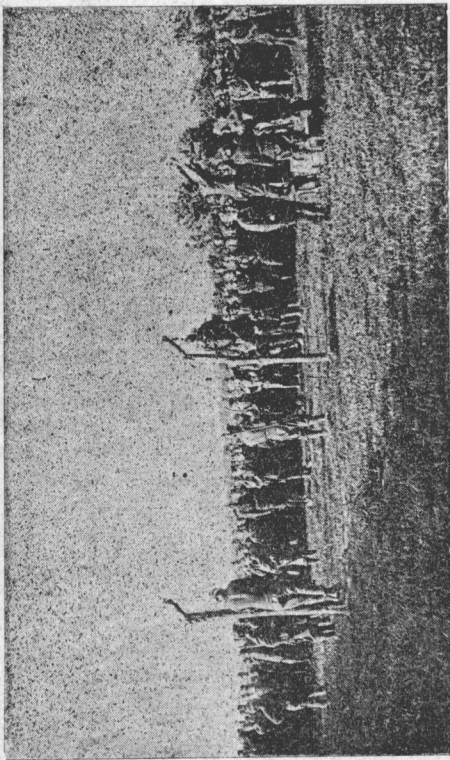
Štirinajsta točka prve izjave: Ustanoviti se mora splošna zveza narodov. Posebne pogodbe naj skrbijo za mejsebojne garancije politične neodvisnosti in teritorialne integritete velikih in malih narodov.

Druga točka druge izjave zahteva: Narodi in dežele naj se ne premikajo, kakor da bi bili zgolj predmetje ali kameni v kaki igri.

Prva točka tretje izjave: Nepristranska pravičnost, ki jo nameravamo odmeriti, ne sme delati razlik med njimi, do katerih želimo biti pravični. Pravičnost mora biti taka, da ne bo poznala nobenih ugodnosti in nobenega stopnjevanja, ampak le enake pravice za vse narode, ki bodo v zvezi.

Četrta točka tretje izjave zahteva, da morajo biti v zvezi narodov izključene samoljubne gospodarske kombinacije, bojkoti itd.

je cesar Karel izdal dne 16. okt. 1918. manifest, v katerem je odločil, naj bi Avstrija postala zvezna država, v kateri naj bi imelo vsako narodno pleme na ozemlju, kjer je naseljeno, svojo lastno državnost. Narodje naj bi pri preosnovi države pomagali vladi z narodnimi sveti, v katerih naj bi bili državni poslanci, ki naj bi uveljavljali koristi svoje narodnosti. Narodni sveti so res začeli takoj delovati, a dogodki v državi in na bojnem polju so se tako naglo razvijali, da se misel cesarjeva ni mogla več uresničiti. Za vse jugoslovanske pokrajine avstro-ogrske monarhije se je ustanovilo v Zagrebu **Narodno vijeće**, ki je prevzelo vlado vseh hrvatskih, srbskih in slovenskih dežel v avstro-ogrski monarhiji.

Avstrijci občasajo (dne 17. jun. 1918) v Oderzu ob Piavi zajete vojake iz češko-slovaške divizije, ki so se bojevali na italijanski strani.

Iz stare avstro-ogrske monarhije so se brž osnovala nove, mlade države in sicer: jugoslovanska, češko-slovaška, nemško-avstrijska, poljska, ukrajinska in mažarska. Hrvatski sabor je v seji dne 29. okt. 1918 odpovedal nagodbo z Ogrsko in priznal Narodno Vijeće za legitimno oblast.

Avstro-Ogrska ni mogla na italijanski fronti več vzdržati. Skleniti je morala z entento premirje. Pogoje za premirje je ententa določila dne 29. okt. 1918. Avstrija je morala vse točke sprejeti. Točka četrta določa ozemlje, ki naj je čete entente zasedejo in sicer do črte od vrhunca Umbraila do severne strani od Stilferskega sedla po slemenju retskih alp do izvira Adiže in Izake preko hriba Resel in Brenner ter po vrhovih Filer-ja,

potem na jug preko hriba Toblach ob sedanjih mejah v karnskih alpah, potem do hriba Trbiž, nadalje ob razvodju julijskih alp preko Mangarta in Triglava in razvodja nad Podbrdom ob Idriji, od tu v jugoiztočni smeri proti Snežniku in od tu proti Primorju čez Kaštvo, Matulje in Volosko. Izprazniti so se morali tudi Zader in Šibenik z zaledjem in nekateri strateški otoki.

Dne 3. novembra so italijanske čete zasedle od morja Trst. Dne 7. nov. 1918 so prikorakali Italijani v Gorico, Prodiranje it. armade je trajalo dalje do omenjene črte.

Mejtem je k jugoslovanski državi pristopila tudi kraljevina srbska, ki je prevzela vodstvo. Srbski prestolonaslednik Aleksander je prevzel vlado za celo Jugoslavijo.

Par mesecev po kaptulaciji Nemčije in Avstro-Ogrske je pričela svoje delo mirovna konferenca v Parizu, pri kateri odločujejo zastopniki velevalsti Amerike, Anglije, Francije, Italije in Japonske. Delo konference je zelo težavno in vse kaže, da konferenca ne bo mogla ustvariti prave podlage za svetovni mir.

Mir z Nemčijo je bil sklenjen in podpisan dne 28. junija 1919 v Versailles. Nemčija je morala odstopiti Alzacijo in Loreno Franciji, Poznansko in en del Prusije in Šlezije Poljski, vse kolonije ententi itd. in sprejeti vse trde pogoje glede denarne odškodnine in glede drugih gospodarskih uslug. V francoskih rokah bodo premogokopi v saarski dolini in pod vojaškim nadzorstvom entente vse dežele tostran Rena za dobo 15 let. Nemčija je izgubila tudi vso vojno mornarico.

Mir z nemško Avstrijo je bil podpisan v St. Germain-u dne 10. sept. 1919.

Dne 19. sept. 1919 je ententa izročila Bolgariji pogoje za mir.

Največje težave so se pokazale glede jadranskega vprašanja in londonskega pakta, ki ga je bila Italija tajno sklenila z Anglijo, Francijo in Rusijo pred vstopom v vojni ples. Črta od Umbraila, Trbiža in Triglava čez Idrijo do Snežnika in do Voloske je označena že v londonskem paktu kot meja Italije. V tem novem italijanskem ozemlju pa stanujejo tudi Slovenci in Hrvatje, ki jih Jugoslavija zahteva zase. Druga sporna točka je mesto Reka. V londonskem paktu ni bilo mesta Reke, ki jo pa hočejo sedaj Italijani imeti in ki so jo že brž od začetka premirja zasedli. Vsled krvavega spora mej francoskim in italijanskim vojaštvom na Reki je vrhovno poveljstvo entente ukazalo po odloku pariške konference, da morajo Italijani posadko na Reki znatno zmanjšati in prepušiti policijo Angliji. Italija je ubogala, toda pešnik D'Annunzio je zbral malo četo vojaštva in ž njo udril v Reko dne 12. sept. 1919. D'Annunzijevo vojaštvo je snelo francosko, angleško in amerikansko zastavo in razobesilo izključno le

italijansko. Angleži, Amerikanci in Francozi so se morali umakniti premoči. Italijanska vlada je nastopila proti D'Annunziju in upornežem. Da bi se preprečili krvavi spopadi med Italijo in Jugoslavijo je tudi Amerika izkrcala v Dalmaciji vojaštvo.

Na drugi strani delajo konferenci v Parizu ruske razmere veliko preglavic. Revolucija je zatrla carizem, nato so se v Petrogradu vrstile vlada za vlado, dokler niso socialisti skrajnega krila — boljševiki dobili vajeti v roke. Le-ti skušajo v Rusijo uvesti komunizem ali boljševizem. Na čelu

ruskih boljševikov je Lenin. Proti boljševikom se bore druge stranke. Generali: Kolčak, Denikin, Judenic, Lijanosov itd. so zbrali na raznih krajih velike Rusije vojske proti njim. V Sibiriji je zavladal admiral Kolčak. Od Rusije se je ločila Finska, Estonija, Litvanija, Kavkaz, Sibirija itd. Vsa Rusija je v raztvoru. Revolucija je blok — bi dejal Clemenceau — ki ga treba ali v celoti sprejeti ali v celoti odbiti. Oboje je v sedanji uri za Rusijo in za Slovane osodopolno.

Konferenca v Parizu zboruje dalje.

Dr. Egidij.

Prva pomoč.

Spisal zdravnik dr. J. Bačar.

Premnogokrat se dogodi, da se kdo nenadno ponesreči ali da naglo oboli, pa je takojšna zdravniška pomoč bodisi vsled razdalje zdravnikov ali drugih vzrokov nemogoča. Bolniki so v teh slučajih navezani na prvo pomoč svojih bližnjih. Ker je od prve pomoči večkrat odvisno življenje bolnikovo, nadaljnji potek bolezni in lajšanje bolečin, podamo v naslednjem na kratko glavna navodila, kako je ravnati v najnavadnejših slučajih, ko se kdo nenadno poškoduje ali naglo oboli.

Omedlevica. Človeku se naenkrat zvrtil v glavi in stemni pred očmi, mrzli pot ga oblije in se nenadno zgrudi nezavesten na tla. Bolnik postane v obraz smrtno bled, diha površno in žila mu komaj bije. Omedlevico povzroči izguba krvi in sicer nenadna ali pa tudi počasna vsled dolgotrajne bolezni. — Strah, huda jeza, preveliko veselje, močne bolečine in slab zrak v zaprtih prostorih povzročajo omedlevico tudi zdravim ljudem. V vseh teh slučajih nastane **pomanjkanje krvi v možganih**, kar nam priča že bledi obraz in višnjeve ustnice. Vsled tega dobivajo možgani premalo hrane, ustavijo svoje delovanje in naravna posledica je nezavest. — Omedlelemu pomagamo najhitreje, ako ga položimo na tla ali na posteljo na tak način, da leži glava nekoliko nižje nego ostalo truplo. Preozko obleko (ovratnik, telovnik, modrec, naramnice) moramo odpeti, da ne zadržuje svobodnega pretakanja krvi. V zaprtih prostorih odpremo okna, na prostem pa razpršimo radovedne gledalce, da ima sveži zrak do bolnika prost dostop. Obraz in razgaljene prsi oblijemo nenadno z mrzlo vodo, telo obdrgnemo z jesihom ali žganjem in pod nos damo duhati nariban hren. Dokler se bolnik ne zavé, ne dajmo mu nobenih krepčilnih pijač, ker bi mogle iste mesto v požiralnik zaiti v sapnik in pljuča in tam povzročiti smrtno nevarnost, da se človek zaduši.

Mrtvoud ali kap. Mrtvoud ali kap je bolezen, ki napade starejše ljudi in sicer nenadno večkrat

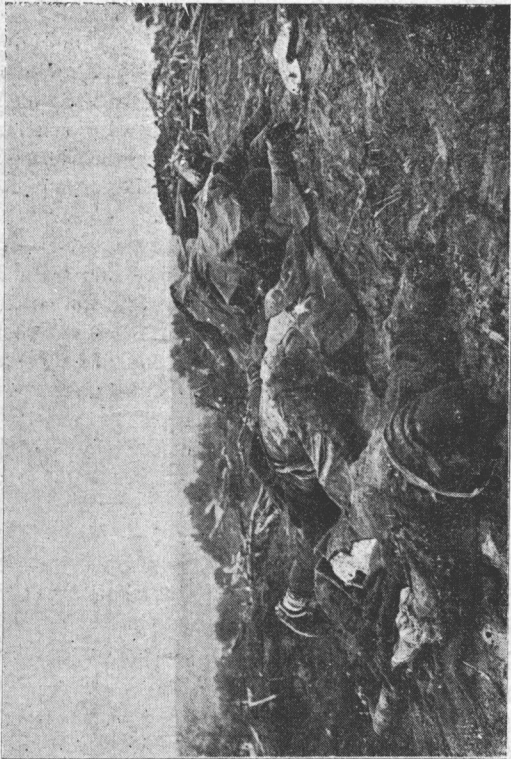
pri najboljšem zdravju in razpoloženju. Zadetih pade nezavesten na tla, zardi v obraz, diha globoko in včasih tudi bljuva. Srce in žile mu bijejo močno in hitro. Nazadnje ohromi ali odreveni ena stran života. Eno oko postane ožje nego drugo, guba med nosom in ustmi izgine, usta stojijo poševno in ako dvignemo roko ali nogo na ohromeli strani, pade kakor mrtva zopet na svojo podlago. — Naravni vzrok mrtvouda je starost. Žile izgubljajo polagoma svojo prožnost in postajajo vedno bolj krhke. Opojne pijače in kajenje to bolezen pospešujejo. Ako se pri takem bolniku vsled napora, jeze ali kakega vzroka žile v možganih preveč napno, počasi mala žilica, kri se razlije po možganih in uniči delovanje tistega dela možgan. Živci, ki prenašajo delovanje možgan, se pri izhodu iz njih križajo. Zato je krvavitev v možganih na nasprotni strani kakor ohromitev. — Mrtvoudnega položimo previdno na posteljo in mu dajmo pod glavo več blazin, da zamore odtekat preobilna kri iz nje. Na glavo in na srce mu polagajmo mrzle obkladke. Ako bolnik bljuva, obrnimo mu glavo na stran, da ne zaidejo izbljuvane tvarine v sapnik. Ako se bolnik zbudi, mu ne smemo dati krepčilnih pijač (vina, konjaka, kave), ker bi še bolj ojačile že itak močno delujoče srce in pretečo nevarnost še povečale.

Božjast. Božjast je bolezen možgan in se pojavlja v posameznih božjastnih napadih. Človek nenadoma zakriči, obrne oči in pade nezavesten na tla. Po celem telesu ga lomijo krči, iz ust se mu cedijo slinaste, včasih krvave pene. Bolnik se premetava semintja in buta z glavo in s truplom ob tla. Noge in roke so skrčene. Čez nekaj minut se zbudi bolnik z globokim vzdihom in se prav nič ne spominja, kaj se je ž njim godilo. — Napadov ne moremo skrajšati. Edino, kar moremo storiti, je, da podložimo pod bolnika in okrog njega blazine, obleko, slamo, seno itd., da se pri premetavanju ne poškoduje. Napačno je, napadenega trdo držati, mu razklepati krčevito stisnjene roke

ali ga celo vezati. Napadi se češče ponavljajo pri božjastnih, ki uživajo opojne pijače.

Krč glasilk v grlu. Pri živčno šibkih otrocih in takih, ki bolehaajo za angleško boleznijo, se primeri včasih, da napade krč glasilke. Dihanje za trenutek preneha, obraz otrokov postane višnjevo bled, roke in noge se skrčijo in telo upade. — Takemu otroku pomagamo, če mu vržemo z naglico v obraz in na prsi kozarec mrzle vode in mu jezik povlečemo nekoliko naprej. Če vse to ne pomaga, moramo pričeti z umetnim dihanjem, o katerem bomo potem govorili.

Krč v želodcu in v črevih. Vsled preobile in neprimerne hrane, včasih tudi vsled prevelike množine želodčne kisline nastane v želodcu krč, ki

Z bojišča ob Piavi: Padli vojaki.

povzroča tako hude bolečine, da se bolnik zvija in premešava. Topli obkladki na želodec bolečine kmalu olajšajo.

Krč v črevih nastane vsled neprebavljive, premrzle, ali pretople jedi in povzroča bolečine v sredini trebuha. Bolečine so neznosne in bolniki se zvijajo s skrčenimi nogami semintja. Topli obkladki, topel čaj in hitra izpraznitev črev vpliva blagodejno na take bolnike.

Kamni v žolčnem mehurju in v obistih povzročajo krč jeter in obisti. Bolečine so jako hude. Tak bolnik mora v posteljo. Topli obkladki ali topla kopel zmanjšajo bolečine, ne pozabimo pa tudi na zdravnika!

Nadušni napad. Stare nadušljive ljudi napade včasih krč v pljučih. Sapa jim zastane, pot jih oblije in v obraz zardijo. Vzroki so mnogovrstni: boleznijo v nosu, na pljučih, na srcu, na obistih, živcih itd. Tople kopeli rok in nog pomagajo bolniku laže prestati napad.

Histerija. Histerija nastopa večkrat na videz s podobnimi napadi kakor božjast. Krči prijemajo navadno noge in roke. Bolnik se valja po tleh, kremži obraz, stoka, joka ali celo kriči in napravlja usmiljenja vzbujajoči položaj. Na koncu napada nastanejo blodnje: bolnik vidi kače, miši itd. Napad lahko traja cele ure, ne nudi pa nobene nevarnosti. Paziti moramo, da se bolnik ne poškoduje. Na obraz in na prsi mu vrzimo kozarec mrzle vode in ga nagovarjajmo z odločnimi besedami, naj vstane. Preveliko negovanje in vidno usmiljenje napad podaljša.

Otročja božjast je težka bolezen malih otrok. Krči lomijo celo telesce, glava se premetava semtertja, oči se obračajo, trebušne mišice postajajo trde kot deska in pena prihaja iz ust. Nastaja vsled želodčnega ali črevesnega katarja, ko otrok dela zobove, v početku nalezljivih bplezni itd. Skrbeti je za redno odvajanje. Mrzli obkladki na glavo, ob vročini mokri ovitki ali kopeli večkrat pomagajo.

Solnčarica. Vsled vpliva solčnih žarkov in solčne vročine nastanejo na človeškem telesu delne in splošne boleznijo Delne boleznijo so rdečica in mehurji kože, ki kmalu preidejo, splošne boleznijo so pa nevarne. Bolnik postaja nemiren, obhaja ga slabost, glava mu postane težka in bolna, žila bije hitro in ves život se trese. Ako se pridružijo še krči po telesu in nezavest, je bolnik navadno izgubljen. Zadetega od solnčarice prenesimo v senco, tam ga slecimo in oblijmo z mrzlo vodo, da se shladi. Ko se prebudi, dajmo mu piti mrzle vode.

Nagel porod. Pripeti se včasih, da se pojavijo porodni popadi na cesti, daleč od doma. Pravilno se rodi otrok z glavo naprej. Otrok se drži s popkovino materinega telesa. 5—10 minut po porodu se popkovina prereže in sicer na sledeči način. — Popkovina se preveže s čistim trakom 2 prsta nad otročjim popkom, nato se preveže še enkrat 3 prste višje. Med obema vozloza se prereže popkovina s čistimi škjarjami. Na ta način ne krvavi iz prerezane popkovine ne mati ne otrok. Nato se otroku obveže popek s čisto tkanino. Ako otrok kriči in ima pravilno barvo, ga toplo zavijemo in se obrnemo k materi. Ako pa je otrok višnjevo bled — navidezno mrtev, — očistimo mu brzo usta in goltanec z mezinem, katerega smo prej ovili z robcem. Drgnimo ga po koži, polijmo ga zdaj z mrzlo, zdaj s toplo vodo in poskusimo ga obuditi v življenje z umetnim dihanjem. — Pri materi počakamo, da se rodi še posteljica. Bog ne daj, da bi

vlekli na popkovini in s tem pospešili odstranitev posteljice. S tem činom skoro vedno zagrešimo smrt materi. Ako bi hoteli pospešiti porod posteljice, zlasti pri krvavitvi, drgnimo v krogu spodnji trebuh. Z odhodom posteljice je porod končan.

Od strele zadeti. Ako strela udari v človeka, ga ali takoj ubije ali pa samo omami. Omamljenemu odpnimo obleko, položimo mu na glavo mrzle obkladke in napravimo umetno dihanje. Z umetnim dihanjem nadaljujmo dalj časa, ker se povrne naravno dihanje včasih šele po dolgem trudu.

Električni mrtvoud. Če pride človek v dotiko z električno žico, po kateri teče električni tok, ga zadene električni mrtvoud. Šibak tok ga le obžge. Predno se ponesrečenca dotaknemo, moramo prej prekiniti tok ali odstraniti žico, ki se ga še dotika. Te se ne smemo dotakniti z golo roko, ker bi nas doletela enaka neizgoda kakor ponesrečenca. Stopimo na leseno podlago (desko, klop), ovijmo si roke s suho krpo, odstranimo žico z leseno palico. Potem napravimo umetno dihanje.

Zastrupitev. Razločujemo kovinske, kemične, rastlinske (gobe) in živalske strupe, po njih učinku pa razjedajoče, kri razkrajajoče in uspavajoče strupe. Pri zastrupitvi poskusimo strup odstraniti s tem, da provzročimo bljuvanje, če vtaknemo prst v grlo. Nato damo zastrupljencu dosti vode piti, da strup razredčimo, na vsak način pa pokličimo zdravnika.

Zadušenje. Nevarnost zadušenja nastane vsled tujih predmetov, ki zamašijo usta, nos ali grlo, vsled strupenih plinov, pri obešenem, zadavljenem, utopljenem in pri podsutem. Ako imamo količjak upanja, da je pri ponesrečencu še kaj življenja, moramo vse poskusiti, da ga rešimo. Če se komu med jedjo, zaleti in nastane nevarnost zadušenja, segnimo srčno s kazalcem v goltanec in odstranimo nevarni predmet. Obešencu previdno prerežemo vrv, ga položimo na tla, mu odstranimo vratno zadrgo in odpnemo obleko. Isto napravimo pri zadavljenju in pričnemo takoj z umetnim dihanjem. Podsutega odkopljemo, mu odstranimo zemljo ali sneg iz ust in nosa in pričnemo z umetnim dihanjem. Utopljenca položimo s trebuhom na koleno in parkrat stresemo, da mu voda odteče. Nato mu osnažimo usta in nos blata in pričnemo z umetnim dihanjem. Človeka, ki je vdihaval strupene pline, nesimo na sveži zrak in tam poskusimo z umetnim dihanjem. Pri tem pa moramo paziti, da sami ne pridemo v nesrečo. V sobo s svetilnim plinom ne smemo stopiti z gorečo lučjo. Vrata je treba odpreti na široko, pred nos in usta si moramo držati mokro krpo, zadržavati sapo in hitro odpreti ali razbiti okno.

Norost. Bolni na umu je nevaren sebi in svoji okolici zlasti ob napadih norosti. Napačno je bol-

nikove blodnje popravljati, dokazovati njih brezglavnost in ga pregovarjati. Takega bolnika je treba vedno nadzirati in odstraniti vsako nevarno orodje iz njegove bližine in mu preiskati žepe. Noži, vilice, steklena posoda, vrvi, jermena, brisavke itd. morajo izginiti iz njegove sobe. Ako napade bolnika napad divjosti, je najboljšo sredstvo, da ga položimo v posteljo, ga zavijemo v pol mlačno rjuho in mu devamo mrzle obkladke na glavo. Ne uporabljamo prevelike sile, ker s tem bolnika še bolj razburimo. V skrajni sili ga povijemo v plahte in prevezemo z rjuhami.

Rane. Vsako najmanjšo rano moramo varovati pred škodljivimi zunanji vplivi. Nemarnost večkrat drago plačamo. Na rano kapnemo nekaj kapljic vinskega cveta ali pa žganja in jo potem zavezemo s čisto tkanino. Ako je rana že vneta, jo zdravimo z mokrimi obkladki.

Krvavitve. Pri zunanji krvavitvi držimo krvaveči del telesa kvišku. Ako se krvavitev ne ustavi, položimo na rano čisto ruto in pritismo s prstom na rano in potem tesno obvezimo. Pri krvavitvi na roki stisnimo žilo na notranji strani gornjega lakta in jo prevezimo na tem mestu z gumijevo cevko ali s prožnimi naramnicami. Ravno tako stisnimo žilo na notranji strani bedra pri krvavitvi na nogi. Na glavi pritismo žilo ob kost in ustavimo krvavitev. Nato rano tesno obvezimo. Na vratu pritismo žilo s palcem k hrbtenici. Ako se utrudimo, nas mora drug nadomestiti.

Notranje krvavitve. Pri krvavitvi iz nosa držimo glavo pokonci, dihamo mirno in se ne vsestavajmo. Na tilnik položimo mrzel obkladek in stisnimo nos od obeh strani s prsti, držimo tako nekaj minut in dihamo skozi usta. Ako to ne pomaga, moramo zamašiti krvavečo nosnico z čisto vato.

Krvavitev iz pljuč nastane vsled težkih poškodb ali vsled pljučnih bolezni, posebno jetike. Bolnik izkašlja svetlordečo in penasto kri. Tak bolnik mora v posteljo. Gornji del života in glavo mu podložimo. Bolnik mora mirno ležati in nič govoriti. Piti mu dajmo kozarec vode, v kateri smo prej raztopili eno do dve žlici soli.

Krvavitev iz želodca. Če krvavi v želodcu kaka rana in se želodec napolni s krvjo, prične bolnik kri bljuvati. Kri je sesedena, temnordeča in pomešana z ostanki jedi. V tem se razlikuje od krvi, prihajajoče iz pljuč. Bolnika položimo v posteljo in mu devajmo na želodec mrzle obkladke. Ne dajmo mu nobene jedi ali pijače razen malih drobcov ledu, ki naj jih požira kolikor mogoče cele.

Pri vseh navedenih boleznih ne smemo pozabiti na zdravnika, ki da nadaljnja navodila.

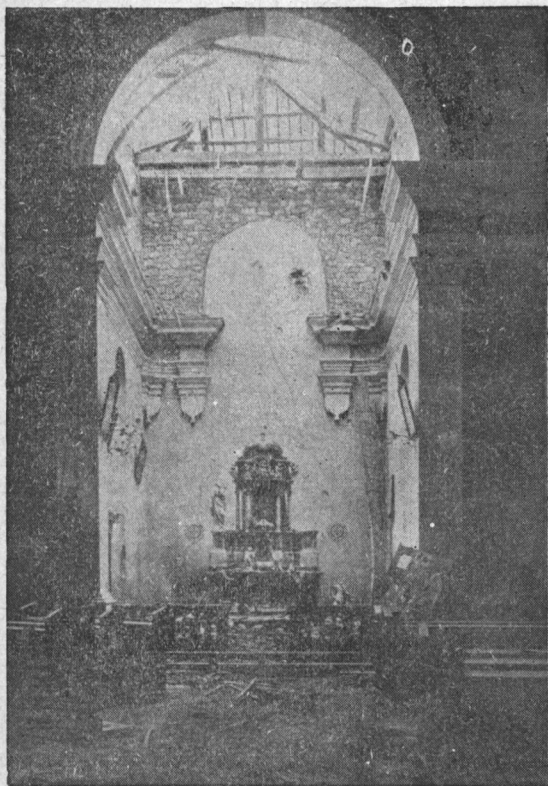
Podpore in odškodnine.

I.

Begunska popdora in vzdrževalni prispevki.

Naj podamo tu nekaj naukov in nasvetov glede begunske podpore.

Ako misli kdo, da mu je kr. komisariat v Gorici glede begunske podpore naredil krivico, naj se obrne s pritožbo na governorat oziroma generalni komisariat v Trstu. Vsi begunci, **ki se vrnejo v domači kraj**, imajo pravico do begunske podpore **še tri mesece**. Begunci **ki se ne morejo vrniti v domači kraj**, ker jim je dom razdrt n. pr. begunci, ki prebivajo v Gorici mesto v Št. Ferja-

Po vojski: Cerkev sv. Mohorja v Gorjanskem na Krasu.

ni ali Št. Mavru, imajo pravico do nadaljnje podpore. Če so jim plačilne pole pobrali in ustavili podporo, naj napravijo takoj novo prošnjo. K tej prošnji naj priložijo potrdilo domačega županstva, da so pred vojsko resnično tam stanovali pod h. št. ... in potrdilo županstva, kjer sedaj stanujejo, da resnično stanujejo v tem županstvu pod št. Vojsaki, ki se ne morejo vrniti v domači kraj in nimajo rednih dohodkov 2 liri in 40 st. na dan, imajo pravico do begunske podpore. Kdor

ni dobil naknadne podpore in je naredil zanj prošnjo do 11. aprila 1918, naj se obrne na gorški komisariat. Če se je prošnja izgubila, naj potrdi s pričami, da je prošnjo res vložil o pravega časa. Komur je vsled starosti ali bolezni na tujem pritakala podpora po 4 K na dan, mu pritiče še sedaj. Pri odmeri begunske podpore se ne smejo upoštevati vzdrževalni prispevki. Vzdrževalne prispevke potegujejo opravičeni svojci še 90 dni po vrnitvi družinskega uda iz vojske. Komur bi storila okrajna komisija za preživljanje kakor krivico, naj se obrne na deželno komisijo v Trstu.

II.

Podpora poljedelcem.

Po odloku najvišjega poveljstva (generalnega tajništva za civilne reči) z dne 24. junija t. l. (št. 0633—367) dobe lahko kmetске družine, ki so se vrnile **na svoj dom** in ki se ukvarjajo edino-le s poljedelstvom, posebno podporo po 1 liru 25 st. na osebo vsak dan od 1. junija t. l. oziroma od dneva vrnitve dalje, ako dokažejo, da ne morejo živeti od posestva, ki je razdejan in opustošeno vsled vojske. Podpora bodo uživali do nove letine, ko se bodo spet lahko sami sebe preživljali. Te podpore postanejo izjemoma lahko deležni tudi drugi, ki niso kmetje n. pr. obrtniki, rokodelci itd., ako dokažejo, da se **v domačem vsled vojske razdejanem kraju sè svojo obrtjo in sè svojim delom ne morejo preživljati in jim tudi dragod ni mogoče odkazati zaslužka**. Za vse slučaje morajo županstva poročati civilnim okrajnim komisariatom, na katere je obračati na posebnih obrazcih sestavljene prošnje.

III.

Vojna odškodnina osebam.

Vojski invalidi oziroma družine padlih vojakov imajo pravico do posebne penzije. Prav to penzijo dobe lahko **civilne osebe** oziroma udove in tisti sorodniki, ki so jih te civilne osebe vzdrževale, ako se dokaže, da so bile te civilne osebe vsled vojnih dogodkov poškodovane ali ubite, čeprav niso bile v vojski zaposljene. Taki slučaji so n. pr., če je bil kdo iz zrakoplova ali vsled razpoka municije ranjen ali ubit. To velja za državljane, pa tudi za prebivalce tistih krajev, ki se bodo anektirali. Za vojni dogodek se smatra tudi tak dogodek, ki je le v posredni zvezi z vojnimi operacijami, n. pr. razpok granate, na katero zadene kmet pri oranju. Ako ga granata poškoduje ima kot invalid pravico do penzije, ako ga granata ubije, imajo to pravico udova in sorodniki, katere je pokojnik vzdrževal. Penzije pa ne dobe tisti, ki so bili po lastni krivdi poškodovani

ii. pr., če so se proti prepovedi podali na nevarni kraj ali če poškodba ni neposredni učinek vojske, ampak nalezljive bolezni ali naporov v begunstvu itd. Za stariše se smatrajo tudi tisti, ki so poškodovano ali ubito osebo že od mladosti vzdrževali ter jo vzredili. Pravico do penzije imajo tudi polnoletni otroci, ako so bili že pred smrtjo ponesrečenca za delo nesposobni. Pravico do penzije nimajo tisti, ki imajo več ko 5000 lir letnih dohodkov. Kdor ima 3000—5000 lir letnih dohodkov je v tej pravici enakopraven vojaku-prostaku, kdor ima 2000—3000 lir je enakopraven desetniku (korporalu), kdor pa ima manj ko 2000 lir naredniku. Kdor noče penzije, se mu na zahtevo plača enkratna odškodnina 5000—15.000 lir; invalidom, ki niso za nobeno delo, pa 10.000 do 20.000 lir.

IV.

Vojna odškodnina za hiše, zemljišča in premičnine.

Prošnje za odškodnino, ki nam pritiče za porušene domove, moramo napraviti na posebnih tiskovinah, ki jih lahko dobimo pri deželnem odboru. Vzorec je treba natančno izpolniti. Izvršiti moramo vse, kar se zahteva v opombah. Pridejati moramo zemljejnizi izpisek (brez kolka, ker so vse uradne priloge, ki so v ta namen potrebne, brez kolka), posestno polo, domovinski list, kazenski list in uradno cenitev škode. Natančen popis stavbe in škode naj dožene sodna komisija. V ta namen se je obrniti na okrajno sodnijo s kratko nekolkovano prošnjo. Sodno komisijo naroči lahko več oškodovancev skupaj. Na ta način bodo stroški manjši. V prošnji na sodnijo lahko že predlagamo strokovnjaka (zemljemerca ali stavbenika), ki naj cenitev izvrši. To cenitev izvrši strokovnjak lahko že prej in jo sodnik potem le pregleda in odobri. Škodo damo lahko preceniti tudi kakemu drugemu izvedencu, toda v tem slučaju jo mora komisija ženijskega poveljstva (Genio militare) potrditi. Ta pot je bolj dolga.

Prav tako postopanje mora biti tudi za **ugotovitev škode na zemljiščih**. Prošnja za odškodnino, ki nam pritiče za opustošena zemljišča, moramo istotako napraviti na posebnih tiskovinah, ki jih dobimo pri deželnem odboru.

Za vse nepremičnine, ki so popolnoma uničene, je treba določiti najprej vrednost, ki so jo imele pred vojsko, recimo 10.000 L. Od te svote se odbijejo odstotki (največ 50%!), kolikor je nepremičnina bila manj vredna vsled starosti in obrabe, recimo 2000 L. Ostanek 8000 L je odškodnina, ki nam pritiče po cenah pred vojsko. K tej svoti pa treba prišteti povišek vsled sedanje draginje, ki je sedaj določen za stavbe na 300%. V našem slučaju bi povišek znašal 24.000 L. Pritikala bi nam torej odškodnina 8000 L + 24.000 L = 32.000 L. Glede nepremičnin, ki so le deloma uničene, treba odšteti vrednost delov, ki so nam še ostali, ker

nam za te ne tiče odškodnina. Ako bi bila nepremičnina vredna 10.000 L in bi bili deli, ki bi ostali, vredni 5000 L pa bi znašali odstotki, kolikor je premičnina bila manj vredna vsled starosti, 1000 L, bi nam pritikala po cenah pred vojsko odškodnina 4000 L. Povišek vsled draginje bi znašal 12.000 L. Tako bi dobili za odškodnino 16.000 L.

Le glede vil in drugih poslopij, ki so bila le zabavišča, ne bo dajala država popolne odškodnine, ampak le do 50.000 lir za popravila, ako poslopje ni bilo docela porušeno in do 100.000 lir, ako je bilo poslopje docela porušeno, da je treba vse znova zidati.

Z bojišča ob Soči: Spominik na vojaškem pokopališču v Logu pri Bovcu.

Prošnjam za odškodnino, ki nam pritiče za izgubljene premičnine, moramo prištaviti posebno prilogo, v kateri treba natančno naštetih izgubljene predmete, pohištvo, perilo, obleko, orodje, živino, vozove, poljske pridelke, vino, živila, drva itd. Te priloge naj podpišejo štiri priče, ki lahko s prisego potrdijo, da so se te reči nahajale v stanovanju. Vse tiskovine se dobe pri deželnem odboru. Odškodnina bo toliko, da si bomo lahko nabavili po sedanjih cenah novo premičnino. Za predmete, ki niso imeli vsled starosti tolike vrednosti, se sme odbiti k večjemu ena tretjina. Le za premičnine, ki so bile samo za okras, se bo prejela manjša odškodnina. Ako bi kdo ne mogel podati dokaza o vrednosti izgubljenih premičnin, se mu bo določilo

50% od vrednosti nepremičnine ali tistega dela nepremičnine, ki je izgubljene predmete vseboval. Ako bi odškodnina, ki bi se na ta način odmerila, imela presegati 10.000 lir, se bo določilo le 40% oziroma le 30%, ako bi imela presegati 50.000 lir. Le za gospodarsko orodje, stroje, živino, živila in blago se bo dala odškodnina za prvih 25.000 lir v popolni meri. Ako so se premičnine izgubile ali poškodovale le deloma, se bode plačala ta delna odškodnina. Država si tudi pridržuje pravico, povrniti oškodovancem mesto v denarju v blagu, živini, gospodarskem orodju itd.

O naših prošnjah za odškodnino bodo odločevala posebne komisije. Te komisije niso do sedaj še postavljene, zato se tudi ne dajajo še odškodnine. Sklepi teh komisij bodo nepreklicni, ako se bo odločevalo za svote, ki so manjše ko 50.000 lir; za svote, ki so večje ko 50.000 lir, bo dovoljen priziv na višjo komisijo. Sklepi višje komisije bodo tudi nepreklicni. Prošnje pa morajo biti vse naslovljene na g. finančnega intendanta, ki bo odškodnine nakazoval. Država bo plačala odškodnino, ako je ta večja ko 50.000 lir, v 60 dneh, ako je manjša, v 30 dneh po odločitvi komisije. Na vsak način pa morajo sodne komisije dovršiti vse delo v dveh letih po sklepu miru.

Kdor bi hotel izvršiti potrebna dela, ali kdor

bi hotel nakupiti si potrebnih premičnin, predeti dobi odškodnino, naj se obrne do deželnega hipotečnega zavoda, kjer dobi 3% posojilo. To posojilo bo vrnil, ko dobi odškodnino. Predložiti treba uradno cenitev škode. Hipotečni zavod mu da predujma do 50% za hišo in zemljišče do 45% za obrtne stavbe in do 40% za premičnine. V tem pogledu opravlja goriški hipotečni zavod posle poverjeništvu »Zveznega kreditnega zavoda« v Benetkah, ki je z dekretom od 24. marca 1919 pooblaščen, da izplačuje oškodovancem triodstotna posojila. Posestnikom, ki ne bodo mogli dobiti tako visoke odškodnine, da bi si mogli celo stavbo v prejšnjem obsegu sezidati, dajal bo kreditni zavod za primanjkljaj posojilo, ki bo zanje prvih pet let država plačevala obresti, nadaljnjih 25 let pa prispevala k obrestim 2%. To velja za stavbe, ki so bile vsled starosti majhne vrednosti, dalje za hiše, ki so bile le zabavišča itd.

Po vseh občinah naj se nemudoma ustanove uradi, ki bodo ljudem pomagali s svetom in delom. V teh uradih naj se ljudstvu izpolnjujejo tiskovine po nizkih nagradah, da ne bo treba hoditi drugam, ker so že na raznih krajih ustanovili pisarne, ki ljudi odirajo. To stvar naj vzame občina v roke!

Dr. Egidij.

Deželnosodni svetnik M. Primožič:

Sodno postopanje, ko je treba koga proglasiti za mrtvega.

Svetovna vojna je uničila cvet našega naroda. Nešteto naših fantov in mož se ni več vrnilo na svoje domove. Vojno orožje je pripravilo marsikateri materi in ženi žalno obleko.

Vojna oblast je sicer svoj čas naznanila domačinom in pristojnim župnim uradom v največ slučajih smrt padlih junakov, a mnogo smrtnih slučajev je ostalo še nenaznanjenih, bodisi da niso vojaki po končani bitki našli padlih, bodisi da so jih sovražniki zakopali ali ujeli ali pa tudi, da so ujetniki umrli v ujetništvu. Naravno je, da takih smrtnih slučajev ni mogla vojna oblast priobčiti; smatrala je take osebe za pogrešane.

Sorodnikom takih pogrešanih oseb je pa mnogokrat na tem, da se uradno ugotovi, da-li so te osebe še žive ali ne, kajti mnogo njih je imelo kaj premoženja, ki ga je vendar treba urediti. — Osobito je važno pri padlih oženjenih, ki so zapustili doma še mlado ženo, otroke in celo premoženje. Premoženje doma je treba urediti, treba mu je dati drugega gospodarja. Mlada žena se ne more zopet poročiti, dokler ni uradno ugotovljeno, da je nje mož umrl, in vendar potrebuje ona druge moške moči, da jej uredi gospodarstvo, čuva njo in otroke ter da jej je sploh v oporo. — V ta-

kih slučajih se lahko sodno proglasi pogrešanega za mrtvega, da ima žena zopet svobodne roke.

Tu hočem na kratko očitati pot, ki jo je treba ubrati, da se pogrešani proglasi za mrtvega in da se proglasi, da je zakon med njim in doma ostalo ženo razvezan, da se le-ta lahko zopet omoži.

Pred vojno je urejeval postopanje za take proglasitve v smislu § 24. ob. d. z. zakon od 16/2 1883 št. 20 d. z., ki je deloma tudi še sedaj v veljavi.

Z ozirom na množino v svetovni vojni padlih in pogrešanih je pa nastala potreba, da se prejšnji zakoni današnjim razmeram primerno preuredijo in izboljšajo. To se je storilo z novelo od 12/10 1914 št. 276 d. z. in sè zakonom od 31/3 1918 št. 128 d. z.

Po tem poslednjem zakonu se smejo proglasiti za mrtve osebe, ki so bile v svetovni vojni v vojaški službi in o katerih ni več glasu že dve leti. Isto velja tudi gledè onih oseb, ki sicer niso služile kakor vojaki, a ki so se nahajale iz kakega drugega razloga na bojnem polju, ki so sledile vojnim četam, ki so bile zajete po sovražniku ali

ki so se v zadnjem času nahajale v krajih vojnega območja, kjer so se vršile bitke.

Komur je torej na tem, da se taka pogrešana oseba proglasi za mrtvo, naj predloži prošnjo na dež. odnosno okrožno sodnijo, kjer je bival pogrešani. Prošnja se lahko da na zapisnik tudi pri domači okrajni sodniji. V prošnji je navesti rojstne in družinske podatke pogrešanega, pri katerem polku je služil, katere bitke se je udeležil ali kje je izginil, kedaj je došel poslednji glas o njem. Ako so znane okoliščine, ki je v njih oseba izginila, naj se te navedejo in prijavijo vsi dokazi, ki bi utegnili podpreti verodostojnost teh okoliščin t. j. ki bi utegnili ojačiti prepričanje, da pogrešani ni več med živimi (priče, ki so videle pogrešanega v poslednjih trenutkih, ki so o njem slišale od drugih sobojevnikov, pisma itd.)

Navede naj se, in če mogoče, naj se tudi priloži zadnje pismo, ki ga je pogrešani pisal. Taka prošnja se lahko vloži že po preteku enega leta, odkar se je dobila poslednja vest o življenju pogrešanega. V prošnji se potem predlaga, naj se pogrešani proglasi za mrtvega in njegova ostala žena lahko zajedno predlaga tudi, naj se proglasi, da je zakon, ki je bil sklenen z njim, razvezan. V tem slučaju naj se pa tudi pristavi prošnji poročni list, ki se dobi pri župnem uradu, pri katerem se je vršila poroka.

Za to postopanje ni treba, da se poda strog dokaz, da pogrešani ni več med živimi, nego zadostuje, da zadobi sodnik prepričanje, ali vsaj utemeljeno domnevo, da utegne pogrešani biti med mrtvimi. Zato ni potrebno, da se vse navedene priče zaslišijo pred sodnikom, kar lahko provzroči mnogo stroškov, nego zadostuje tudi, ako priče oddajo svojo pisano izjavo pri županstvu, ki naj se priloži prošnji. Kajti ta postava ne sloni na gotovosti, da je oseba, ki je proglašena za mrtvo, tudi v resnici mrtva. Zadostno je, če se njegova smrt utemeljeno domneva. Ni izključeno namreč, da se oseba, ki je bila proglašena za mrtvo, kasneje prijavi živa. V takem slučaju se potem sodno prekliče sklep o prejšnji proglasitvi. Seveda se v tem slučaju vzpostavijo tudi vse pravice, ki jih je imela oseba, ki je bila za mrtvo proglašena, vzpostavi se zopet prvi zakon in se izjavi, da je drugi zakon, ki ga je morda sklenila žena, neveljaven.

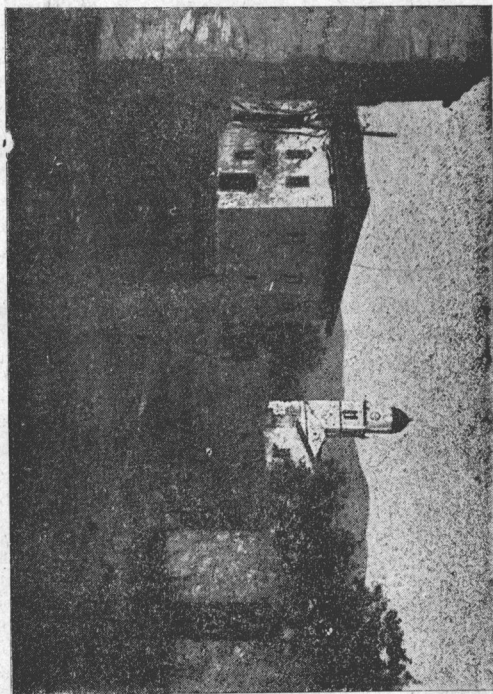
Za rešitev prošnje je pristojen posamen sodnik sodnega dvora, v katerem je imel pogrešani svoje redno bivališče. Sodnik postopa uradno t. j. ne gledé na nadaljnje predloge strank.

Kadar dobi sodnik vse podatke, ki so potrebni za uvedbo proglasitve, imenuje pogrešanemu, ako je zato potrebno, skrbnika in ako se je predlagala tudi proglasitev, da je zakon razvezan, branitelja zakona. Dolžnost skrbnika je, da poizveduje, da-li je pogrešani še živ in da to prijavi sodniji. Sodnik

izda potem oglas (edikt), v katerem navede ta slučaj s pozivom na vse, ki bi kaj vedeli o pogrešanem, naj to prijavijo skrbniku ali sodniji. V oglašu določi tudi dan, po katerem se bo končno odločilo o predlogu za proglasitev smrti. Ako je že minulo dve leti od dneva, ko se je dobila zadnja vest o pogrešanem, se določi v oglašu, da se bo izdala končna rešitev po 6 mesecih, inace pa po enem letu po objavi oglasa.

Tak oglas se pribije na sodno desko ter se enkrat uvrsti v uradni list na stroške predlagatelja. Po preteku dneva navedenega v oglašu (6 mesecev ali eno leto) se mora predlagatelj zopet oglasiti pri sodniku in zahtevati, naj se gledé na brezuspešno minuli rok izda končni sklep. Na to prošnjo izda sodnik sklep, s katerim proglasi po-

Po vojski: Donberg.

grešanega za mrtvega in določi dan, od katerega dalje ga je smatrati za mrtvega!

Ako se je v predlogu zahtevalo tudi, naj se proglasi, da je zakon razvezan, je v sklepu o tej proglasitvi zajedno tudi izreči, da je zakon, sklenen med pogrešanim in njegovo ženo, razvezan. V tem poslednjem slučaju je pa dolžnost postavljenega branitelja zakona, da vloži proti sklepu vzklic na drugo stopnjo in je torej še le po rešitvi od strani te stopnje prvotni predlog končno rešen. —

Razume se samo ob sebi, da se mora pred vsem predlagati le proglasitev, da je kdo mrtev in še-le, ko je to rešeno, naj se predlaga tudi proglasitev, da je zakon razvezan.

Ker bi se pa s tem stvar le zavlekla in bi se stroški podvojili, ne kaže ubrati take poti in

je priporočati, naj se spoji s predlogom za progla-sitev smrti tudi predlog za proglasitev, da je za-kon razvezan.

—:—

Gledé na opisano postopanje je končno še opomniti:

So slučaji v katerih imamo dokaze (priče, pisma in drugo), da je pogrešani umrl, a se uradno to ne more ugotoviti, bodisi da so se uradi vsled vojnih dogodkov opustili ali prišli v drugo drža-vo, bodisi da so se uradni spisi poizgubili.

V takih slučajih se lahko predlaga pri prej na-vedenem pristojnem sodišču, naj se uvede postopanje o dokazani smrti pogrešanega in naj se iz-reče, da je tak dokaz podan. V taki prošnji je navesti natanko vse dokaze, ki so na razpologo, da se za trdno lahko ugotovi nastopivša smrt po-

grešanega.

Na tako prošnjo se godi isto postopanje, kakor je bilo zgoraj opisano; le ediktalni rok je krajši. Določi ga sodnik lahko na 3 mesece od izdanega oglasa računajoč namesto na 6 mesecev odnosno eno leto. To postopanje bi bilo priporočljivo oso-bito v slučajih, v katerih se predlaga tudi progla-sitev, da je zakon razvezan, kajti zaželeni namen se doseže poprej. Prvič je, kakor je rečeno, edik-talni rok krajši (3 mesece) in drugič ni branitelja zakona, ki je dolžan vložiti vzklic proti odločbi prve stopnje na drugo stopnjo in vsled tega tudi zavleči stvar na dolgo. Na tako prošnjo se izda sklep, da je podan dokaz o smrti pogrešanega in tak sklep velja potem za uradno potrdilo o na-stopivši smrti dotičnega. S tem pa odpade potre-ba za proglasitev, da je zakon razvezan.

Nekaj črtic

iz zgodovine primorskih Slovencev.

Nabral J. L.

1.

»Slovani so pod Teodorikom I. 488. prvič z velikimi bojnimi silami **prekoračili beneške vrho-ve**. Ko je to ljudstvo... napalo rimsko državo, se je z orožjem zelo proslavilo... Konečno so se spu-stili na adrijsko obal.« (Bernardi Justiniani, De origine urbis Venetiarum... I. 15. Thesaur. ital. 1722 t. 5. p. 1.) Te besede dokazujejo, da Slovenci niso prišli v te kraje še-le v sedmem stoletju, ka-kor smo dosedaj mislili, ampak da so bili tu že v petem stoletju in najbrže že prej.

2.

Papež Gregor Veliki (590—604) piše okolu I. 600 solitanskemu škofu Maksimu, »da so Slovani začeli prihajati čez **vhod Istre** že v Italijo«. (S. Gregorii opera I. Parisiis 1655, I. 8. in d. 3. ep. 36.)

3.

Na vojvodskem dvoru v Čedadu so umeli v sedmem stoletju slovenščino, kajti Pavel Dijakon pripove-duje (Hist. Long. 4, e. 44), da je Rodoald, sin fur-lanskega vojvode Gisulfa iz Čedada, pričel govo-riti pri mestu Sipontu z napadajočimi Slovani (okolu I. 642.) v njih jeziku.

4.

Mesto »Gorica« se prikrat omenja v neki tra-žaški listini iz I. 949., ki jo navaja Mainoti. (Croniche ossia memor. stor. di Trieste, t. 1. str. 60.) Glasom listine, ki še nahaja v prepisu iz I. 1195. v državnem arhivu v Benetkah, je dne 28. aprila 1001 v Raveni podelil cesar Oton III. oglejski cerkvi, katero so bili oplenili Ogrji ter se je nahajala v veliki potrebi ter njenemu patriarhu Ivanu IV. »polovico solkanskega gradu, potem polovico va-si, ki se v slovenskem jeziku zove »Gorica« (medietatem unius villae, quae Slavorum lingua voca-

tur »Goriza«) ter polovico vseh hiš in posestev v Solkanu, v Gorici in v drugih krajih med Sočo, Vi-pavo, vrtovinskim potokom in alpskimi sedli.« V tei listini se mesto Gorica naziva »Goriza« in ne »Gorizia«, kar je napačno.

5.

Da je slovensko ljudstvo segalo daleč v Fur-lanijo, priča listina, ki je bila spisana v I. 1085-1105. Tu beremo, »da je neki menih Sigewin postal opat v »Rožacu« pri Ogleju na Slovenskem« (in abba-tem ejusdam monasterii prope Aquileiam in Sla-voniam, quod Rohaz nuncupatur... fuit ordinatus.) Rožac je kraj zahodno od goriških Brd na Fur-lanskem. (Dr. Kos. Gradivo II. str. 220.) Celo sedaj laška vas Mevetto blizu Palmanove je bila glasom listine z dne 13. jul. 1031 — slovenska (cum villa Slavorum, quae dicitur Melevetum. Dr. Kos III., 57.)

6.

Zanimivo sliko o mestih ob Adriji nam podaje arabski potovalec Ibn Edrisi, ki jih je opisal okoli I. 1150 na povelje svojega kralja Rogerja II. Med prvimi trgovskimi mesti imenuje Gradež. O njem pripoveduje, da ima mnogoštevilno prebivalstvo in da se razni narodi tamkaj nahajajo... Pet milj od Gradeža oddaljen je kraj sv. Ivan pri Devinu. Tu je cvetoče mesto velikega obsega, naseljeno z vojaki, obrtniki, plemiči, trgovci in rokodelci. Št. Ivan leži ob koncu beneškega zaliva in na meji beneškega ozemlja. Po Edrisijevem poročilu so imela sledeča istrska mesta frankovsko t. j. ita-lijansko prebivalstvo: Koper, Isola, Piran, Umag, Novi grad in Poreč. Rovinj in Pulj sta morala biti takrat zelo neznatna, ker ju niti ne omenja. Po vseh drugih krajih so bivali Slovani. (Dr. Jos. Gruden: Zgodovina slov. naroda 1912, str. 169.)

Pregled o pristojbinah.

Podati hočem kratek pregled o pristojbinah od pravnih poslov, listin, spisov, uradnih dejanj in vlog po zakonu od 9./2. 1850 št. 50 drž. zak., od 13./12. 1862. št. 89 drž. zak., od 18./6. 1901 št. 74 drž. zak., po odredbi od 10./10. 1910 št. 186 drž. zak., po odredbi 15./9. 1915 št. 278 drž. zak., po odredbi 28./8. 1916 št. 281 drž. zak. in po odloku najvišjega poveljstva kraljevske italijanske vojske od 10./4. 1919 št. 8849, objavljenem v št. 93. in št. 153 uradnega lista »Gazzetta Ufficiale del Regno«, ki so sedaj v rabi pri nas. Ta pregled je namenjen ljudstvu. Vsak dan se kaže, kako nujno je treba, da vemo, kako se pravilno kolkujejo vloge (prošnje) in listine, da se izognemo slabim posledicam. Na vloge se prilepi predpisani kolek na prvo stran od zgoraj (če ni taka vloga kolka prosta) in ni treba, da ga popišemo, ker udari dotični urad nanj uradni pečat. Prilepljeni kolek na listino pa je treba popisati, tako da gre prva vrsta pisave črez spodnji del kolka. Kaznivo je prilepljati predpisani kolek na vže spisano listino. Taka listina se smatra po predpisih za nekolkovano.

Pri davčnih uradih so sedaj na razpolago tudi uradno kolkovani papirji. (Carta filigranata e bollata).

Tarifna postavka	Kolek L
------------------	---------

I.

- 7 Listine o sposobnostni preizkušnji, diplom, dopustnice (obrtne) (licence), krošnjarski list, listine o meščanstvu (državljanstvu), mojstrska pravica, orožni list, za prvo polo 3.—

II.

- 12 Potrdilo oklica za vsako polo 2.—

III.

- 17 Izpisek, posnetek iz javnih knjig za vsako polo 3.—

IV.

- 20 Priloge pridejane nesodnijskim vlogam, za vsako polo 0.50

V.

- 25 Zakupne (najemne) pogodbe po določeni ceni za celo dobo, ki ostane v veljavi t. j. od razmnožene zakupnine (najemnine) po lestvi II.

VI.

- 32 Odstopno pismo od terjatve za dolg po vrednosti odplačila po lestvi II.

VII.

- 36 Zadolžnice od posojila po lestvi II.

Tarifna postavka

Kolek L

VIII.

40 Službene pogodbe (podelitev službe)

- a) za začasno namestitev od trikratnih letnih prijemkov po lestvi III.
b) za stalno namestitev od desetkratnih letnih prijemkov po lestvi III.
c) za začasno podelitev službe pomočnikom od trikratnih letnih prijemkov po lestvi II.

Državni uradniki plačajo odredbine (takse) in so prosti te pristojbine.

IX.

Za sodnijske vloge velja posebna pristojbina po odredbi 15./9. 1915. št. 279. drž. zak.

Sodnijske vloge za vpis lastninske, zastavne ali služnostne pravice v zemljiško knjigo

a) če vrednost pravice ne presega 100 L za vsako polo	1.—
b) če vrednost pravice presega 100 L do 200 L za prvo polo	2.—
c) če vrednost pravice presega 200 L do 500 L za prvo polo	3.—
c) če vrednost pravice presega 500 L do 1000 L za prvo polo	4.—
f) če vrednost pravice presega 1000 L	5.—

Če vrednost pravice ni cenljiva in v vseh slučajih, v kojih se prosi vpis za znambe za vsako polo 3.—

Ako se prosi vpis v javne knjige različnih zemljejnizišnih uradov z eno vlogo, je treba kolkovati to vlogo na navadni način tolikokrat, kolikor je takih uradov.

X.

- 43 Vloge (nesodnijske) zasebnikov podane oblastim, uradom in javnim zavodom od vsake pole 2.—

XI.

Prošnje za dovoljenje izvrševanja obrti

v krajih (mestih) s 10.000 do 50.000 prebivalci za prvo polo	6.—
s 5000 do 10.000 prebivalci	4.—
za vse druge kraje	3.—
posebej pa za uradno dovoljenje	3.—
- (Glej tarifno postavko 7.)

XII.

Prošnje za prireditve vesellic, predstav in dr. z vstopnino in prošnja, da sme

Tarifna postavka	Kolek L
kdo imeti odprto gostilno (krčmo) po policijski uri za vsako polo	3.—

XIII.

Nesodnijske pritožbe (utoki) proti odločbi nižje instance na višjo od prve pole	3.—
--	-----

XIV.

44 **Vloge proti odmeri pristojbin** so kolka proste.

Pritožbe proti odločbi na take vloge:

a) če pristojbina ne presega 100 L za vsako polo	0.50
b) če presega 100 L za vsako polo	1.—

XV.

Naznanilo za odpis davkov radi škode povzročene po toči na pridelkih je kolka prosto.

XVI.

45 **Vknjižba lastninske pravice** na podlagi listin, od kojih so bile vže odmerjene pristojbine, je prosta pristojbin.

XVII.

Vknjižba zastavne pravice,

a) če presega vknjižena vrednost 200 L $\frac{1}{2}$ % in 50% doklada od redne pristojbine	
b) če ne presega 200 L je prosta pristojbin.	
Predloge za take vknjižbe je kolkovati v zmislu odredbe 15./9. 1915. št. 279. drž. zak. (Glej sodnijske vloge.)	

XIII.

47 **Prijemno potrdilo** (pobotnice) se kolkuje po vrednosti sprejetega predmeta (zneska) po lestvi II.

Prejemno potrdilo (pobotnice) za izplačane sodne depozite, če ni po lestvici II. manjša pristojbina, za vsako polo 2.—

XIX.

48 **Pobotnice** za zneske manjše ko 4 L so kolka proste.

Pobotnice duhovnikov ali cerkvenih oskrbništev za zneske sprejete za sv. maše so kolka proste

XX.

59 **Trgovske in obrtne knjige** je treba predložiti finančni oblasti (davčnemu uradu), preden začnemo v nje pisati, da se odmeri pristojbina (kolek) in sicer:

a) od glavne knjige, knjige za tekoči račun (conto corrente) in plačilne knjige (saldoconto) za vsako polo od 5040 cm ² po	0.50
b) za vse druge knjige t. j. za dnevnik, priročnico (straco), štacunsko knjigo, blagajniško knjigo, knjigo prvih za-	

Tarifna postavka	Kolek L
------------------	---------

piskov, računsko (fakturno) knjigo, prodajno knjigo, magacinsko knjigo, inventar, bilančno knjigo, izvzemši knjigo za pisemske prepise, za vsako polo od 2640 cm ² po	0.10
--	------

Na prvi strani knjige je treba vpisati določbo, ime lastnika, širokost, visokost in število strani. Knjigo je treba prevrtati in skoz potegniti trdno nit.

XXI.

61 **Hipotečni zapis** po vrednosti obveznosti po lestvi II.

XXII.

65 **Kupne pogodbe**

a) glede nepremičnin za vsako polo	2.—
b) glede premičnin od vrednosti po lestvi III.	

Od pravnega opravila (glede nepremičnin) se odmeri tudi odstotna pristojbina in 25% doklada od redne pristojbine po zak. 18./6. 1901 št. 74. drž. zak. in odredbe 28./8. 1916 št. 281 drž. zak.

XXIII.

73 Izpišek iz matice (matrike) (krstni list, poročni list, in mrtvaški list) za vsako polo	2.—
Če v enem izpisu potrdimo dva ali več krstnih, poročnih in mrtvaških slučajev, je treba toliko kolkov po 2 L, kolikor je slučajev.	

XXIV.

79 **Zapisniki, nadomestujoči vloge** (prošnje) se kolkujejo po tarifni postavki 43. vsi drugi kakor pravne listine.

XXV.

83 Računi trgovcev in obrtnikov do 5 L so kolka prosti, čez 5 L do 10 L	0.05
čez 10 L do 100 L	0.10
čez 100 L do 400 L	0.15
čez 400 L	0.20
ne glede ali so plačani (saldirani) ali ne.	

XXVI.

Odlok najvišjega poveljstva kraljevske italijanske vojske od 10./4. 1919 št. 8849:

Računi gostilničarjev, krčmarjev, kavarnarjev in javnih trgovin in društev, izdani za zaužite jedi in pijače v njih prostorih v vrednosti ene ali več L se kolkujejo vsak posebej po 5 stotink. To velja za občine, ki imajo do 25.000 prebivalcev. V občinah, ki imajo nad 25.000 prebivalcev, se kol-

Tarifna postavka Kolek
L

kujejo računi z 10 št. Za same pijače se pristojbine ne plačujejo.

Izdajanje kolkovanih računov je obvezno. Prestopek se kaznuje. Vsak tak račun s kolkom mora nositi pečat davčnega urada. Zato mora vsak krčmar, gostilničar in dr., da se izogne kazni, predložiti davčnemu uradu kolkovane račune v predpisanem številu t. j. najmanj 4000 računov vsake 3 mesece v prvem obrtnem razredu, 2400 v drugem, 500 v tretjem in 200 računov v društvi in klubih. Davčni urad udari nanje uradni pečat. Kolki se kupijo pri davčnem uradu, kjer se dobi odstotni popust. Vsak račun mora imeti natančen naslov izdajatelja. »Gazzet.a Ufficiale« 28./6. 1919 N. 153.

XXVII.

- 83 **Plačani** (saldirani) računi za sodnijsko rabo ali mesto pobotnic predloženi javnim blagajnam se kolkujejo kakor pobotnice po lestvi II.

XXVIII.

- 85 **Potne listine** izdane za dninarje in delavce po 0.50
za vse druge osebe po 3.—
86 **Potni listi**, ki so izdani le za osemdnevno veljavo so kolka prosti.

XXIX.

- 91 **Darilne pogodbe:**
a) med živimi za polo 2.—
b) za slučaj smrti za prvo polo 3.—
Od pravnega opravila se odmeri pristojbina po zak. 18./6. 1901 št. 74. drž. zak. in odredbi 15./9. 1915 št. 278. drž. zak.

XXX.

- 96 **Ustanovno pismo** za vsako polo . . . 2.—

XXXI.

- 97 **Menjalne pogodbe**
a) za menjene premočnine od vrednosti po lestvi III.
b) za menjene nepremičnine od vsake pole 2.—
Za pravno opravilo ad b) se odmeri pristojbina po zak. 18./6. 1901 št. 74. drž. zak.

XXXII.

- 99 **Izročilne pogodbe** od vsake pole . . . 2.—
Od pravnega opravila se odmerijo odstotne pristojbine.

XXXIII.

- 100 **Prevodi**, sestavljeni po zapriseženih tolmačih od prve pole 3.—

Tarifna postavka Kolek
L

XXXIV.

- 101 **Oporoka in kodici** za prvo polo . . . 3.—

XXXV.

105 **Poravnave:**

- a) če predmet ni cenljiv od vsake pole 2.—
b) če vsebuje listina prenos lastninske pravice od ene osebe na drugo za vsako polo 2.—
in za poravnavo samo se odmeri pristojbina po zak. 18./6. 1901 št. 74. drž. zak.
c) v vseh drugih slučajih od vrednosti po lestvi II.

XXXVI.

106 **Pristojbinski namestek** (ekvivalent, pristojbina) se odmeri:

- a) od nepremičnin po vrednosti 3%
b) od premočnin po vrednosti 1½%

Ad a) in b) se odmeri tudi 50% doklada od redne pristojbine po odredbi 28./8. 1916 št. 281 drž. zak.

Pristojbinski namestek plačujejo cerkve, beneficiji, samostani, deželni odbori, občine, društva in druge formalno-konstituirane juridične osebe od premoženja, ki ga imajo v posesti čez 10 let in sicer 1/1, 1/4, 1/7 in 1/10 vsakega leta. Priznanice (napovedi) se izpolnijo ter se pošljejo na urad za odmero pristojbin v Trstu. Tiskovine se dobe pri vsakem davčnem uradu. Odredba 10./10. 1910 št. 186 drž. zak.

XXXVII.

- 111 **Pooblastila** od vsake pole 2.—

XXXVIII.

116 **Izpričevala** (svedočbe) izdana

- a) od vladnih oblasti ali uradov za prvo polo 3.—
b) od drugih oblasti, uradov ali privatnih oseb za vsako polo 2.—
c) izdana za pomočnike, dninarje in druge takega stanu za vsako polo . . . 0.50
Šolska izpričevala učnih zavodov se kolkujejo za vsak semester in za vsako polo po 0.50

XXXIX.

Menični ugovor (protest)

- a) sestavljen po notarjih 3.—
b) sestavljen po sodišču do zneska 400 L 8.—
čez 400 L 12.—

XL.

- *Igre na javno tombolo je treba javiti pravočasno davčnemu uradu, da odmeri pristojbine na licu mesta. Odredba 28./8. 1916 št. 281. drž. zak.

XLI.

Po lestvici I. plačujejo pristojbine pridobitne in gospodarske zadrage od deležev, ki se po pravilih vlagajo in izplačujejo ter od deležev dobička, zak. 21/5. 1873 št. 87, drž. zak.

Po lestvici II. plačujejo pristojbine v zmislu tarif. postavk 25, 32, 33, 40 c, 47, 61, 83 in 105 c tega pregleda.

Po lestvici III. plačujejo pristojbine v zmi-
slu tarif, postavk 40 a in b, 65 b in 97 a.

Lestvica (skala) I.					Lestvica (skala) II.					Lestvica (skala) III.				
Podlaga odmere			Pristojbina (kolek)		Podlaga odmere			Pristojbina (kolek)		Podlaga odmere			Pristojbina (kolek)	
			L	st.				L	st.				L	st.
	Do	100 L	—	10		Do	40 L	—	20		Do	20 L	—	20
Črez	100	" 150	—	20	Črez	40	" 80	—	40	Črez	20	" 40	—	40
"	150	" 300	—	40	"	80	" 120	—	60	"	40	" 60	—	60
"	300	" 600	—	80	"	120	" 200	1	—	"	60	" 100	1	—
"	600	" 900	1	20	"	200	" 400	2	—	"	100	" 200	2	—
"	900	" 1.200	1	60	"	400	" 600	3	—	"	200	" 300	3	—
"	1.200	" 1.500	2	—	"	600	" 800	4	—	"	300	" 400	4	—
"	1.500	" 1.800	2	40	"	800	" 1.600	8	—	"	400	" 800	8	—
"	1.800	" 2.400	3	20	"	1.600	" 2.400	12	—	"	800	" 1.200	12	—
"	2.400	" 3.000	4	—	"	2.400	" 3.200	16	—	"	1.200	" 1.600	16	—
"	3.000	" 4.500	6	—	"	3.200	" 4.000	20	—	"	1.600	" 2.000	20	—
"	4.500	" 6.000	8	—	"	4.000	" 4.800	24	—	"	2.000	" 2.400	24	—
"	6.000	" 9.000	12	—	"	4.800	" 6.400	32	—	"	2.400	" 3.200	32	—
"	9.000	" 12.000	16	—	"	6.400	" 8.000	40	—	"	3.200	" 4.000	40	—
"	12.000	" 15.000	20	—	"	8.000	" 9.600	48	—	"	4.000	" 4.800	48	—
"	15.000	" 18.000	24	—	"	9.600	" 11.200	56	—	"	4.800	" 5.600	56	—
"	18.000	" 21.000	28	—	"	11.200	" 12.800	64	—	"	5.600	" 6.400	64	—
"	21.000	" 24.000	32	—	"	12.800	" 14.400	72	—	"	6.400	" 7.200	72	—
"	24.000	" 27.000	36	—	"	14.400	" 16.000	80	—	"	7.200	" 8.000	80	—
"	27.000	" 30.000	40	—	"	16.000	" 17.600	88	—	"	8.000	" 8.800	88	—
itd. od vsakih 3000 L					itd. od vsakih 1.600 L					itd. od vsakih 800 L				
4 L pristojbine več.					8 L pristojbine več.					8 L pristojbine več.				

XLII.

Na papir tiskane ali ročno pisane oglase, koji so javnosti izpostavljeni, je treba kolkovati in na kolek natiskati (napisati) dan razglasitve:

Podlaga odmere	Oglasi na sploh	Ilustrirani oglasi s podobami glede javnih predstav			
	namenjeni da se razpostavijo				
	za en dan	za več dni	za en dan	za več dni	
za vsako polo v izmeri do 25 dcm ²	5 st.	10 st.	10 st.	20 st.	
„ „ „ „ 70 dcm ²	10 „	20 „	20 „	40 „	
„ „ „ „ 1 m ²	20 „	40 „	40 „	80 „	
„ „ „ „ nad 1 m ²	30 „	60 „	60 „	1 L 20 st.	

Oglasi, ki niso tiskani na papirju, ampak na drugi podlagi n. pr. na zidu, lesu itd.	Oglasi na privezanih balonih in ožarjeni oglasi
za prostor, ki ne presega 25 dcm ²	50 st.
za prostor, ki ne presega 50 dcm ²	1 L
za prostor, ki presega 50 dcm ²	2 „

za prostor, ki ne presega 25 dcm ²	1 L
za prostor, ki ne presega 50 dcm ²	2 „
za prostor, ki presega 50 dcm ²	4 „

XLIII.

Pristojbine za menice plačljive tekom šestih mesecev :

Podloga odmere za menice			pristojbina (kolek)				Skupaj	
			stalni		postopni		L.	st.
			L.	st.	L.	st.		
Črez	Do	100 L	—	10	—	10	—	20
100	„	200 „	—	10	—	20	—	30
200	„	300 „	—	10	—	30	—	40
300	„	400 „	—	10	—	40	—	50
400	„	500 „	—	10	—	50	—	60
500	„	600 „	—	10	—	60	—	70
600	„	700 „	—	10	—	70	—	80
700	„	800 „	—	10	—	80	—	90
800	„	900 „	—	10	—	90	1	—
900	„	1.000 „	—	10	1	—	1	10
1.000	„	1.500 „	—	10	1	50	1	60
1.500	„	2.000 „	—	10	2	—	2	10
2.000	„	2.500 „	—	10	2	50	2	60
2.500	„	3.000 „	—	10	3	—	3	10
3.000	„	3.500 „	—	10	3	50	3	60
3.500	„	4.000 „	—	10	4	—	4	10
4.000	„	4.500 „	—	10	4	50	4	60
4.500	„	5.000 „	—	10	5	—	5	10
5.000	„	6.000 „	—	10	6	—	6	10
6.000	„	7.000 „	—	10	7	—	7	10
7.000	„	8.000 „	—	10	8	—	8	10
8.000	„	9.000 „	—	10	9	—	9	10
9.000	„	10.000 „	—	10	10	—	10	10

itd. za vsakih 1.000 lir ena lira več zraven stalne
pristojbine 10 st. in postopne pristojbine 10 lir.

Za menice plačljive po šestih mesecih 10 st. in dvojna gorioznačena postopna pristojbina.

Za menice so v rabi posebni kolki, koji se lahko kupijo pri vsakem davčnem uradu. Kolkovane menice se predložijo davčnemu uradu, da udari nanje pečat in datum. S prvim januarjem 1920 bodo veljavne edino le uradne menice. Urad-

ne menice se dobijo pri vsaki davkariji.

XLIV.

Vstopnice za gledališča, veselice, kinematografe in ples morajo biti kolkovane. Kolkovane vstopnice se dobijo pri davčnih uradih.

Vstopnice za gledališča in druge prostore, kjer so javne predstave in veselice:

Cena vstopnice	Pristojbina (kolek), ki je zaznamenovana na vstopnici		Prispevek za dobrodelnost 15%		Skupni davek za prodajo		Opombe.
	L	st.	L	st.	L	st.	
Do 15 st. ¹⁾	—	3	—	—	—	3	1) V tej svoti je všteti tudi že davek.
od 15 st. " 50 " ²⁾	—	5	—	—	—	5	
" 50 " " 1 L	—	10	—	15	—	25	2) V tej svoti ni všteti davek.
" 1 L " " 2 "	—	20	—	30	—	50	
" 2 " " " 3 "	—	40	—	45	—	85	" " " " " "
" 3 " " " 4 "	—	60	—	60	1	20	" " " " " "
" 4 " " " 5 "	—	80	—	75	1	55	" " " " " "
" 5 " " " 7 "	1	20	1	5	2	25	" " " " " "
" 7 " " " 10 "	2	40	1	50	3	90	" " " " " "
Za lože in druge posebne prostore							
do 3 L	—	60	—	60	1	20	
od 3 L " 5 "	1	20	1	5	2	25	
" 5 " " 10 "	2	40	1	50	3	90	
" 10 " " 20 "	3	60	3	—	6	60	
" 20 " " 20 " dalje	5	—	4	50	9	50	

XLV.

Urarji in juvelirji morajo plačevati pristojbine od prodanih dragocenosti.

XLVI.

Pristojbine (kolki) se morajo plačati tudi za zavitke parfumov in zdravilnih specijalit.

Poštne določbe.

Sestavil J. H.

V zasedenem ozemlju, v Italiji in v prometu z Italijo:

1. **Za navadna pisma** za vsakih 20 gr (gramov) ali ulomek stane 25 st. v mestnem prometu 15 st. Teža pisma je neomejena.

2. **Pristojbina zalepkam** je jednaka pismom: 25 oziroma 15 st.

3. **Pristojbina dopisnicam**, (navadnih - uradnih izdaj) je 15 st., v mestnem prometu 10 st. Dopisnice s plačanim odgovorom stanejo dvakrat toliko in sicer 30 oziroma 20 st.

4. **Za dopisnice zasebnega proizvoda** (ne smejo biti večje in težje od uradno izdanih) plačamo jednake pristojbine; — a za razglednice z izrazi voščil, zahval, sožalj, ki ne presegajo pet besedi (ne gléde na podpis pošiljatelja, datuma ali letnice) se plača 10 st. in v mestnem prometu 5 st. — Dopisnice — razglednice s samim podpisom pošiljatelja in letnico 5 st. tudi v izvenmestnem prometu.

5. **Za posetnice in obvestila** rojstva, poroke, smrti itd. je plačati 10 st. — v mestnem prometu 5 st.

6. **Za vzorce** do prvih 100 gr 10 st., a za vsakih nadaljnjih 50 gr 5 st. Najvišja dovoljena teža vzorcem je 350 g.

7. **Za rokopise** do prvih 50 gr 20 st., a za vsakih naslednjih 50 gr 10 st. (teža rokopisov ne sme presegati 5 kg).

8. Tiskovine:

- Za vračljive tiskovine (časopise), odposlane od izdajatelja potom tekočega računa, (in to za najmanj 500 iztisov), za vsakih 50 g ali ulomek 1 st.
- Za vračljive in nevračljive tiskovine odposlane iz druge roke, za vsakih 50 gr ali ulomek = 5 st.
- Za knjige in sešitke, poslane od izdajatelja s prilepljenimi znamkami v obliki, ki je v predpisih označena, za vsakih 50 gr ali ulomek (tehtaje poedin zavitek) 1 st.
- Za velike tiskovine, katerih stran presega 25 cm (izvzemši poslane od izdajateljev) plačati je razen prej omenjenih pristojbin še 10 st.

Za vzorce, rokopise in tiskovine navedene pristojbine veljajo tudi v mestnem prometu.

9. **Za trgovinske račune**, ki ne tehtajo več nego 20 gr. je plačati v mestnem prometu namno 5 st. in drugam 10 st.

10. **Za priporočena pisma** v zasedenem ozemlju kakor tudi v prometu z Italijo je plačati poleg navadne pristojbine 30 st., v mestnem prometu 15 st.

Za povratnice, katere zahtevamo pri priporočenih pismih, — je plačati 25 st., v mestnem prometu 15 st.

12. **Za ekspresne pisemske pošiljkatve** je doplačati 50 st.

13. **Za poštno ležeče** (poste restante) naslovljene pošiljkatve je doplačati 5 st.

14. **Povzetja** so dovoljena sedaj v zasednem ozemlju in v Italijo.

15. V prometu z drugimi državami veljajo še pristojbine prejšnje mednarodne poštne pogodbe (navadno pismo 25 st. — dopisnica 10 st. itd.)

16. **Poštna nakaznica** (vaglia postale) stane 3 st. Izpolniti jo mora pošiljatelj. Poštne nakaznice pošiljamo sedaj lahko v Julijsko Benečijo, na Trentinsko in v Italijo. Najvišji znesek jedne nakaznice je 1000 lir.

Za navadne nakaznice plačamo poleg osnovne pristojbine 20 st. — še 5 st. za vsakih 50 lir (ali ulomek). Tako stane n. pr. nakaznica do polnih 50 lir 25 st., do polnih 100 lir 30 st., do polnih 1000 lir 1 liro 20 st. Za ekspresne nakaznice doplačamo 50 st. Brzjavne nakaznice niso še dovoljene.

Določbe za vozno pošto.

1. **Denarna pisma** (lettere assicurate) se odpošiljajo v navadnih zavitkih z navedeno vrednostjo v lirah in morajo biti 5krat zapečateni. — Razen naslova na prvi strani moramo napisati na zadnji strani tudi naslov pošiljalca. Denarna pisma so dovoljena za sedaj v zasednem ozemlju, v Italijo in v vse inozemstvo razen Nemčije, Avstrije, Jugoslavije, Bolgarske in Turčije.

Pristojbine za denarna pisma so iste kakor za priporočena. Vrh tega je plačati zavarovalnino navedene vrednosti za vsakih 300 lir ali ulomek = 30 st., n. pr. denarno pismo iz Gorice v Trst z navedeno vrednostjo 900 lir in 20 gr težko stane $25 + 30 + 90 = 1\ 1\ 45$ st.

2. **Zavočki** (paketi) samo do 5 kg se pošiljajo v Julijsko Benečijo, na Trentinsko in v Italijo. Zavojčke, katere pošiljamo v Italijo z navedeno vrednostjo (tudi z malim zneskom) moramo zapečatiti, drugače jih pošta zavrne. Pristojbine zavojem so:

Za vsak zavoj do 5kg = 1 liro in če navedemo vrednosti vsebine za vsakih 300 lir ali ulomek = 30 st. Vsaki pošiljatkvi preskrbimo in izpolnimo poštno spremnico, ki stane 12 st. Priporočajo se primerni ovitki in različni naslovi.

S povzetjem pošiljamo zavojke lahko po zasednem ozemlju in v Italijo.

Pošta jamči za vse pošiljkatve z navedeno vrednostjo v polnem znesku, a za pošiljkatve brez vrednostne označbe veljajo še vedno prejšnji predpisi, po katerih se odškoduje stranka za zgubljeni oziroma pokažen zavoj k večjemu do 25 lir.

Za šalo in za smeh.

1.

— Jaka je bil priden hlapec. Vedno je prvi vstajal. Nekoč pride g. župnik. Ko vidi pridnega hlapca, ga pohvali rekoč, da je marljiv, le da naj dela, bo pa v nebesih počival. Jaka pa pravi: »Gospod župnik, ne vem, če imate prav. Tudi v nebesih bo za marljivega človeka vedno kaj dela. Sedaj bodo rekli: Jaka, prižgi solnce, Jaka prižgi luno, obesi zvezde, olikaj čevljičke angelčkom, goni meh pri nebeški glasbi i. t. d. Vidite, nikdar nima priden človek miru.« —

2.

Luka, krojač, pride v cerkev k božji službi tako raztrgan, da so se pobožni ljudje spotikali. Župnik ga po maši pokliče v zakristijo in ga posvari.

»Luka, ti si krojač sam, pa take hlače strgane imaš!«

»Gospod fajmošter, jaz moram kaj zaslužiti, imam veliko šivanja in se ne morem muditi s takim krpanjem, ki nič ne nese.«

»Na, Luka, eno krono, da ne boš na škodi, in se dobro zakrpaj!«

»Lepa hvala! Bog povrni desetstisočkrat!«

Toda prihodnjo nedeljo pride Luka v cerkev ravno tako strgan.

G. župnik se raziezi. »Ti lump, ali Ti nisem plačal krone, da si zašiješ hlače? Kaj? Pa zopet prideš v cerkev razdrapan in razcapan?«

»Naj ne zamerijo, gospod župnik. Hlače sem bolj natanko pogledal in spoznal, da za manj ko za en goldinar jih ne morem zakrpati!«

I. G.

Zaključek Koledarja.

Kakor vreme na svetega Silvestra kane,
tako potem do konca leta ostane. (Levstik.)

Velika zaloga vina

- PRI SV. LUCIJI -

A. SLAMIČ.

V svojih kletah ima izvrstna domača in tuja vina, na kar posebno opozarja gostilničarje s Tolminskega, Kobariškega, Bovškega, Kanalskega in Cerkljanskega ter druge. — Cene brez konkurence.

Oskar Bruggnaller

v Gorici, Nunska ulica št. 6.

Komisije in zastopstva.

Zaloga predmetov za pogrebe: suhi venci, suhe cvetlice, rakve, okraski za rakve, sveče, tančice, itd. Venci za neveste in cvetlice za ženine v vsaki izbiri in množini.

Dobroznana gostilna

„PRI MAKSU“

v Gorici, Via S. Giovanni 14.

Postrežba vsestransko dobra in hitra. Kuhinja izborna, vina pristna. Priporoča se za obilen obisk — — —

Maks Petrovčič, gostilničar.

TRGOVINA Z GALANTERIJO IN
:: Z IGRAČAMI ::

G. CULOT ML.

GORICA, VIA RASTELLO ŠT. 2.

Specijalitete: Nogometne žoge, san-
:: dali in potrebščine za turiste. ::

Frančiška Reščič.

GOSTILNA V GORICI, - -
Piazza E. de Amicis št. 10
(prej Piazza Corno). - -

Izvrstna domača kuhinja s pristnimi domačimi vini. — — —

Sodar F. Rusjan,
Gorica, Via della Cappella 8.
Popravlja stare sode in izdeluje nova v vsaki množini in velikosti. Delo trpežno in solidno.

IZPRAŠAN KROJAČ :::

V. ROJIC V GORICI

Via Formica števil. 30

se priporoča slavnemu občinstvu v mestu in na deželi. Specijalist v izdelovanju talarjev za preč. duhovščino.

Ant. Pertot, Gorica

VIA MUNICIPIO 4,
CORSO G. VERDI 37

prodaja šolske zvezke na drobno in na debelo, pisarniške potrebščine, umetne in pokrajinske razglednice. Tovarna za raztiranje, knjigoveznica, kartonaža itd.

Istrska vina
Josip Ritossa
Karojba, Istra.

M. SUSSIG

Gorica, Via Rastello št. 16.

Mehanična delavnica vsakovrstnih
 drobni in debelih :: :: ::

V R V I

(špage in štrikov). :: :: ::

Velika zaloga moških klobukov.

Felberbaum & Rolich

:: :: MANUFAKTURNA TRGOVINA :: ::

v Gorici, Corso Verdi št. 7,

**prodaja vsakovrstno blago za moške in
 ženske obleke.**

A. Drufovka — Gorica

VIA RASTELLO šte. 3.

Zaloga usnja s čevlarskimi in sed-
 larskimi potrebčinami :: :: ::

na drobno in na debelo.

Gostilna - - - -
J. Bolko - Gorica
PIAZZA DUOMO ŠT. 10.

Širokoznana gostilna. Gostje dobé
 v njej dobro kuhinjo in izvrstno
 vino. — Cene zmerne. - - - -

GOSTILNA
PRI BELEM ZAJCU

V GORICI, shajališče okoličanov in
 meščanov. Postrežba s
 svežimi domačimi mrzlimi in gorkimi jedili
 ter z izvrstnim vipavcem, bricem in s črnino.

Velika zaloga stavbenega in ::
drugega lesa in drv za kurivo

Valentin Rudolf

== V GORICI, ==

VIA TRIESTE ŠTEV. 8.

DOMAČA SOLIDNA TVRDKA.

KOTLARSKA DELAVNICA

Grion - Crasna

V GORICI, VIA S. GIOVANNI 4.

Izvršuje vsa kotlarska dela in vsa dela iz bakra in iz medenine. Zaloga kotlov, kotlov za žganje alkoholnih pijač, čistilnic za vino, itd. — Kupuje po najvišjih dnevnih cenah baker in medenino.

Velika zaloga stekla, porcelana, šip, zrcal, palic za raznovrstne okvirje, raznovrstne kuhinjske potrebščine na drobno in na debelo.

Postrežba točna. — Cene zmerne.

ANTON KOREN

GORICA,

VIA CARDUCCI ŠT. 4.

DOBROZNANA PEKARNA

v Gorici, Via Scuole 6

Jakob Bratuž

Vsak dan svež kruh, trgovina s sladlicami, s finim pecivom. Prevzema naročila na torte, kuglufe itd., na kar se še posebej opozarjajo prireditelji ženitovanjskih, krstnih in drugih gostij.

G. TEMIL -- GORICA, VIA G. GARDUCCI št. 1
(nasproti Montu) :: :: :: ::

Brusar in nožar.

Delavnica na električno gonilno silo z bogato zalogo tozadevnih predmetov, kakor nožev, škarij, brivnih nožev, najelegantnejših žepnih nožev itd. — Brusi brivne in žepne nože, škarje, mesarske in knjigoveške ter vse druge nože in rezila. **Za izvršena dela jamči.** V delavnici so nameščeni delavci specialisti za omenjena dela kakor tudi za popravljanje vseh operacijskih predmetov itd.

Prodaja tudi toaletne predmete.

Prodaja tudi toaletne predmete.

Urar Jakob Šuligoj

— GORICA —

Via G. Carducci.

Zaloga budilk in žepnih ur, verižic, uhanov, prstanov, poročnih ohročkov in drugih zlatih in srebrnih okraskov.

Popravljalnica ur.

FERDINAND RESEN

trgovec z manufakturnim blagom

V GORICI, VIA CARDUCCI 4.

Priporoča se slavnemu občinstvu v mestu in na deželi.
Postrežba poštena. — —

:: Zastavljavnica in ž njo združena hranilnica ::

ustanovljena po grofu Thurnu v Gorici v lastni hiši Via G. Carducci št. 2

ODDELEK : Zastavljavnica posluje, z ozirom da niso še popravljene po vojni porušeni prostori, za sedaj samo z izdajanjem (reševanjem) pred vojno zastavljenih dragocenosti.

ODDELEK : Hranilnica sprejema vloge na hranilne knjižice ter jih obrestuje po čistih 4% letnih obrestih, ki se pripišejo vsakega pol leta, t. j. 1. I. in 1. VII. h glavnici; nadalje dovoljuje in izplačuje posojila na vknjižbo proti letnemu 5 1/2% obrestovanju, daje nadalje predlume na pupilarno varne vrednostne listine proti 5 1/2% letnemu obrestovanju.

Ravnateljstvo.

STAR IN DOBROZNAN

Hotel pri Treh Kronah

s konjskimi hlevi in garažami za automobile. Domača kuhinja, domača in italijanska, bela in črna vina. Dvorana za zborovanja in zbirališča. Cene zmerne. Postrežba točna.

Lastnica Eliza vd. Trobitz.

Gašpar Hvalič

• • ŠPEDITER V GORICI, • •

Via Vittorio Alfieri šte. 5.

Priporoča se za prevažanje mobilij v zaprtih vozovih in za prevažanje težkih pred-

• • • metov. • • •

Maks Petrovčič

v Gorici, Via S. Giovanni 14.

Velika zaloga stavbenega lesa, desk in drv za kurivo. Bogata izber tramov vsake mere. Les suh in trpežen. Cene brez

• • konkurence. • •

TOMASETTI & POLICARDO

V GORICI, CORSO VERDI

velika in bogato opremljena **sedlarska delavnica in trgovina s sedlarskimi in usnjarskimi potrebščinami**. Nove krasne vprege, teški in lahki komati, vajeti po meri, velika zaloga krasnih potnih torb, kovčegov, nagobčnikov za pse, nogometnih žog, itd. Izvršitev del natančno po naročilih.

Delo precizno in lepo. **Cene konkurenčne. - - -**

FRANC BATJEL - GORICA -
Via Duomo 2 - 4.

Velika izber dvokoles, šivalnih in kmetijskih

strojev, gramofonov.
Mehanična delavnica,
v kateri se popravljajo
vsakovrstni stroji.

Brivnica v Montovi hiši

Musig & Demarchi

== V GORICI ==

VIA CARDUCCI št. 2

Postrežba točna. — — Snaga uzorna.

Prodaja in kupuje ženske lasi.

Alojzij Tomsic - Gorica Corso Verdi
-- št. 37. --

Bogata zaloga lepoticja, svilenih predmetov, žameta, čipk in modrcv.
Velika izber vezenin in trakov, usnjatih glave-rokavic, podlag, nogavic,
spodnjih jopic, srajc, ovratnikov, ovratnic, naramnikov in vseh potrebščin
za šivilje in krojače. Velika izber perila za moške in ženske. Zaloga
dežnikov za moške in za ženske.

Prodaja na drobno in na debelo. — — Prodaja na drobno in na debelo.

Fanny Drašček

- - GORICA - -

VIA RASTELLO št. 1,

trgovina s kolonijalnim in mešanim
blagom na drobno in na debelo. Dobra
moka bela in koruzna, fižol, ječmen
itd. Blago sveže. Priporoča se za
obilen obisk.

Postrežba dobra. — Cene zmerne.

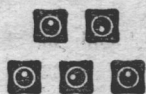
JOSIP FON

dobroznan klobučar

v Gorici, Via Seminario 6

priporoča svojo veliko zalogo klobukov
trdi, mehkih, priprostih in najfinejših.
Postrežba najboljša. Cene zelo nizke.
Priporoča se za obilen obisk od strani
meščanov in deželanov.

Opekarna deškega semenišča

V DOMBRAVI PRI VOLČJIDRAGI

se priporoča v korist razdrtega, velepo-
trebnega zavoda.

M. Vogrič
 Gorica, Via Formica 1
 podružnica v Šempasu.
ZALOGA NAJBOLJŠIH
DOMAČIH VIN. - - -

Dobroznana gostilna pri
 Attems na Kornu št. 7 in 8

KAMENŠČEK PAVLA

2 - POSTREŽBA Z DOBRIMI - **S**
 MRZLIMI IN GORKIMI JEDILI
 - IN Z IZVRSTNIM VINOM. -

Josip Kerševani, Gorica

PIAZZA DUOMO ŠT. 9.

Zaloga šivalnih strojev, dvokoles,
 kmetijskih strojev in mehanična
 delavnica.

A. Plesničar

== Gorica, ==

RIVA CORNO ŠTV. 10.

Priporoča slav. občinstvu svojo
 veliko zalogo oglja in drv za
 kurjavo na debelo in na drobno.

ZALOGA VSAKOVRSNIH VIN,
 ŽGANJA, VERMUTA IN MARŠALE

EVGEN RAJER - GORICA

Via Cesare Battisti 20 (prej Via Teatro),
 na Kornu „Pri Gorjancu“ (Attemsova palača).

BAZAR!!!

Na Verdijevem Tekališču štv. 13 v Gorici.

Bogata zaloga galanterijskega blaga, papirja, dišav, toaletnega mila, steklenih in
 glinastih posod, bogata izber razglednic, slovenskih in italijanskih časopisov, edina
 zaloga papirja »ABADIE«. — Prodaja na debelo in na drobno. Cene brez konkurence.

LEOPOLD ZAKRAISEK. - - -

STAVBENIK I. NIBRANT

===== Solkan št. 245 =====

prevzema stavbena dela pod ugodnimi pogoji. Opozarja
sl. županstva, cerkvene urade in zasebnike, da prevzema
zgradbe celih občin, cerkvá, šol, itd.

Domača, solidna tvrdka.

Domača, solidna tvrdka.

Velika zaloga stavbenega lesa

☛ vsake vrste in množine. Cene ugodne. ☛

VELIKA ZALOGA ☛ ☛ ☛ ☛
NA DROBNO IN NA DEBELO!

Prodaja po tako nizkih cenah, da se ne boji konkurence.

Zaloga vsakovrstnih klobukov, manufakturnega, konfek-
cijskega, modnega in drobnega blaga, kinča (lišpa),
čipk, itd. in vseh v to stroko spadajočih predmetov.

Tvrdka M. Krainer

v Gorici, Via Rastello št. 34 in 37.

Brivec

LUDVIK COTER

Piazza Grande št. 17

brije in striže v splošno zadovoljnost
cenj. naročnikov. Postrežba točna. Sna-
ga uzorna. Za obilen obisk se priporoča
cenj. meščanom in deželanom.

Gostilna

Antonija vd. Vescovo, Gorica

Via S. Antonio št. 14.

Postrežba z najboljšo domačo kuhinjo
in z izvrstno domačo pijačo.

Cene zmerne.

Cene zmerne.

„NARODNA TISKARNA“ v Gorici

ulica Vetturini št. 9 („S. Gregorčičev Dom“)

tiska časopise, knjige, brošure, pisma in zavitke s firmo, trgovske račune, vabila, posetnice in sploh
vsa dela tiskarske stroke.

 Zaloga tiskovin za cerkvene in županske urade.

Priporoča: „Mali katekizem“ trdo vezan, molitvenik „Srce k Bogu“ priprosto in elegantno vezan,
„S. Gregorčičeve poezije“ IV. zvezek, roman „Mladi gozdar“, kmečko zgodbo „Veliki punt“, ep
„Livško jezero“ in druge knjige.

Elegantno vezan „ŽEPNI KOLEDAR“ za prestopno leto 1920, s poštnimi in pristojbinskimi
določbami ter z zapisnikom. Dobi se v Gorici v vseh knjigarnah.

Vsebina.

	Stran
1. Koledar	2
2. Pri znamenju	15
3. Dva prstana. Igrokaz v treh dejanjih	16
4. Pesen o lešnikih	31
5. Da veš!	31
6. Da, večnost je...!	31
7. Rev. Andrej Smrekar, župnik v Collin- woodu, Ohio, odlični in edini slovenski pesnik v Ameriki	32
8. Italija in Vatikan	39
9. Boljševiki	40
10. Ptice selivke	43
11. Le solzo	43
12. Naša organizacija	44
13. Epistola	46
14. Kakor vetrec veje	46
15. Za ta in oni svet	47
16. Šel sem kot prosjak	48
17. Zvezdán	49

	Stran
18. Vipava tiha	56
19. Spomini	57
20. Večer ob oknu	59
21. Zvonovi in topovi	60
22. Srce — nerešeno vprašanje	62
23. Sólne ure	63
24. O plesu	65
25. Konec svetovne vojske	69
26. Prva pomoč	71
27. Podpore in odškodnine	74
28. Sodno postopanje, ko je treba koga pro- glasiti za mrtvega	76
29. Nekaj črtic iz zgodovine primorskih Slo- vencev	78
30. Pregled o pristojbinah	79
31. Za šalo in za smeh	84
32. Završitev Koledarja	84
33. Oglasi	85

Peter Gruden

Gorica, Piazza Grande št. 6.

Velika zaloga domačega in tu-
jega vina najboljše vrste.

Zaloga mešanega blaga.

Priporočā se za obilen obisk.

: Postrežba dobra. :

Trgovina z jestvinami ○ ○ ○

v Gorici, Piazza Grande

se priporočā slav. občinstvu

za mnogobrojen obisk ○ ○ ○

Stanislav Rustja

G. Scalettari & sinovi

Miren pri Gorici.

Kupuje surove kože.

Pisarna : — — — —

GORICA, VIA SEMINARIO 3.

A. Černigoj

mizarstvo ○ ○ ○ ○ ○

Gorica, Tržaška cesta 18.

Prevzema mizarška dela na debelo
in drobno. Delavnica je preskrblje-
na z raznimi modernimi stroji z
električno gonilno silo. :: :: ::

Andrej Golja

22 PIAZZA GRANDE 22

Zaloga vsakovrstnih lesnih izdel-
kov, kakor: škafov, orn, stolice,
sit in rešet. — Velika iz-
bira košev in kuhinj-
skih potrebščin.

JOS. BAUDAŽ, KANAL,

trgovec s protokolirano firmo,

se je preselil iz Gorice v

svoje prostore v Kanalu ter

se priporočā nadaljnji na-

klonjenosti slav. občinstva.

Knjigarna Kat. Tisk. Društva

Gorica :: ::

:: MONTOVA HIŠA

VIA CARDUCCI ŠT. 2.

Na drobno.

Na debelo.

Pisarniške in šolske potrebščine. —
Slovenske knjige. —

ANT. BREŠČAK
GORICA

Via Carducci št. 14

Velika zaloga pohišt-
va, najelegantnejše
sobne opreme, zrcal,
omar, posteljnjakov,
miz, stolic i. t. d. i. t. d.

DOMAČI IZDELKI.

➔ **CENE ZMERNE.** ➔

M. KOZMAN

Gorica

VIA RASTELLO št. 27

Bogata izber kuhinjskih
potrebščin vsake vrste.
Rešeta, škafi, orne, le-
sene žilce, vilice, itd.
Krogle za kroglanje iz
:: : najtršega lesa. ::

Zaloga vinskih sodov, čebrov,
kadi, nečk, rešet, glinastih posod
:: in steklenih predmetov ::

Postrežba točna in solidna.

Občeznana zaloga

istrskega, briskega in italijanskega
vina in vsakovrstnega **žganja** (tudi na drobno),
vermoutha in maršale na debelo.

Cene brez konkurence.

Cene brez konkurence.

BRATA ABUJA

== **GORICA** ==

VIA S. ANTONIO 4 (poleg Korna).